[illegible]

[illegible]

[illegible]

ફાતમાઇ-ખીલાફત

અને

ઈમામોની બાદશાહીમાં ઈસમા-ઈલીઓની જાહોજલાલી.

લખનાર

અલીમામદ જાનમામદ ચુનારા.

આલમોતનો યોધ્ધો, ખુલ્લી ચીઠ્ઠીનો ભોપાળું, અને હકીકતી ઇસલામી આયનોનાં લેખક.

છપાવી પ્રગટ કરનાર

મુખતાર નાનજી (સતીઆની)

ઠે. ખડક ખોજા જમાતખાના પાસે

પ્રત ૧૦૦૦. (૧૯૧૮). આવૃત્તિ પહેલી.

કીંમત આઠ આના.

આ પુસ્તક મુંબઇ નં ૧૩, ચીંચપોકલી પરેલ રોડપર લેડી નોર્થકોટ હિંદુ ઑર્ફનેજ કે. એન. સેલર, પ્રેસમાં ધોંડીબા નારાયણ વનારસેએ છાપ્યું છે. અને મુંબઇ નં. ૯ ખોજા મુખતાર નાનજી (સતીઆની)એ ખડક ખોજા જમાતખાના પાસેથી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું.

ધી ઇસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ.

પાલખી મોહલ્લો મુંબઇ નં૦ ૯.

આ પુસ્તકમાંની વીગતો નીચે જણાવેલા પુસ્તકો-માંથી લીધેલ છે.

તવારીખે ફરેસ્તા

હીસ્ટરી ઑફ પરશીયા — જોન માલકમ

ઇબ્ને ખલકાન

તવારીખે ઇસલામ

રોજતુલ શફા

હીસ્ટરી ઑફ નેશન

જ્ઞાન ચક્ર

ઇસમાઇલી દર્પણ

આલમોતનો ચોધ્ધો

ખોજા તવારીખ

તથા અફઘાનમાં બદખશાન તરફ લખાએલી કેટલીક કલમી પુસ્તકોપરથી વીગતો મેળવીને દાખલ કરેલ છે.

લી૦ એ. જે. ચુનારા.

જાહેર ખબર.

છપાય છે. છપાય છે. છપાય છે.

ખુલ્લા પત્રનો જવાબ.

લખનાર:—કાદરહુસેન મેરાલી મનજી.

મજકુર પુસ્તકમાં અમરેલીનાં રહીશ અલીભાઇ દેવરાજે અમરેલીના વારસને હાથ કાગળ ન લખતાં "ખુલ્લો પત્ર" એ નામની બુક છપાવીને બહાર પાડી છે. તે બુકમાં જે ખોટાણુ, હશદ, કીનો, દુશ્મની, ફીતનો, નજીશપણો, ફરેબ, બીગેરેની વર્તણુક ચલાવીને, કોમમાં એક જાતનો ખોટો ખળભળાટ ઝગાડવાની કોશીશ કરવામાં આવેલ છે તેને સત્યતાથી તોડીપાડીને અલીભાઇએ કેટલા દોકડાની ડહાપણ વાપરી છે તે સિદ્ધ કરતાં ખરૂં શું છે તે સ્પષ્ટ બતાડવામાં આંવ્યું છે, માટે હવે પછી પોતાની નજીશ કલમ ચલાવનારા નાપાક વીચારોથી અટકીને પોતાપર પાપ વહોરી લેતાં બચી જાય.

લખો ઈસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ,

ઑ. સેક્રેટરી,

મીરજામામદ જીવરાજ

પાલખી મોહલ્લો–મુંબઈ. નં. ૯

અમો અને વ્યાકરણ દોષ.

• અમારા તરફથી જ્યારે આલમોતનો યોધ્ધો નામની બુક લખાઇને બહાર પડી, ત્યારે અમુક વિરોધ્ધીઓ તરફથી અમોને નનામા પત્ર મળ્યાં. તે પત્રોનો સાર એટલોજ કે અમારા સાંમે તિરસ્કાર ભરેલી સખ્ત ભાષા વાપરવામાં આવી છે, અને જોતાં ભુલ એ દેખાડી છે કે ફકત વ્યાકરણ દોષ. અફસોસ છે, તે પત્ર લખનારઓ ઉપર સબબ કે અમારી ભુલ અમોએ સ્વીકારીને લેખીત જણાવ્યું છે, કે અમોએ અભ્યાસ ફકત ત્રણ ગુજરાતી સુધી કરેલ છે. તેમજ માતૃભુમી કચ્છ દેશમાં હોવાથી માતૃ ભાષા કચ્છી છે. તેથી અમો કદીપણ શુદ્ધ વ્યાકરણથી લખી શકીશું નહી. એવું એકરાર કર્યાં પછી પણ જો આક્ષેપ મુકનારા બહાર પડે તો તેઓ પોતાની મુર્ખાઇ જાહેર કર્યાં સિવાય કાંઇ વધું કર્યું કહેવાશે નહી, કારણ અમારો ઉદ્દેશ કાંઇ વ્યાકરણ સીખવાનો કે સીખવવાનો નથી, પણ માત્ર મુદ્દા સમજાવવાનો છે. તે સમજવાની ઉત્કંઠા રાખનારાઓ સારી રીતે સમજી શકે છે. બસ એજ અમારી કોશીશ ફળીભુત થઈ, એમ જાણી રાજી થતાં કહીએ છીએ કે ભલે બેવકુફો પોતાનું ડાહપણ ડોહળ્યા કરે, તેની અમોને બીલકુલ પરવા નથી.

લી૦ એ. જે. ચુનારા.

ઉપકાર પત્ર.

મહેરબાન મી૦ વલીમામદ લાડક મુખીની સેવામાં

જોગ મુંબઇ.

જત જણાવવાની ઘણી ખુશાલી ઉપજે છે કે આપે પોતાની દીની ફરજ સમજીને પુસ્તક નામે ફાતમાઈ ખીલાફતની તૈયાર નકલો નંગ ૧૦૦૦ એક હજારનો તમામ ખર્ચ આપીને આપણા ઇસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળને એક બાદશાહી મદદ કરી છે, તેના માટે તમામ મંડળનાં કાર્યવાહકો આપ સાહેબનો ખરા અંતઃકરણથી ઊપકાર માનતાં ઈમામે ઝમાન પાસેથી યાચના કરે છે, કે એવા બીજા અનેક નેક કામો આપને ફાળે આવી આપ યશસ્વી બનો. આમીન,

બુકોની વીગત.

૮૦૦) મંડળનાં નીભાવ માટે

૧૫૦) મી. વલીમામદ લાડક મુખીને ભેટ.

૪૦) લેખક એ. જે. ચુનારાને ભેટ.

૧૦) પ્રગટ કરનાર, મુ. નાનજી (સતીયાની)ને ભેટ.

૧૦૦૦)

ઑ૦ સેક્રેટરી,

મીરજા મોહમદ જીવરાજ

નાં યાઅલી વાંચજો.

હાતમાઈ ભીલાકત.

વતને સુરત બુઝરગવાર મર્હુમ મુલ્લાં લાડકભાઈ હાજી

અર્પણ પત્રીકા.

મહાન ધર્મસેવક બુઝરગવાર

મહુમ મુખી સાહેબ લાડકભાઇ હાજીની રૂહાની જોગ:

આપ સાહિબ, દુનીયાની હયાતી દરમ્યાન ઇમામે ઝમાનની પયરવી તન મન અને ધનથી કરતાં, સતપંથપર અખંડપણે ઝળકી, મુખીનાં મહાન એહદ્દા દરમ્યાન તમામ જમાતને સંતાનોની દૃષ્ટિથી જોઇ ઇનસાફ કરતી વખતે દયાભાવ રાખીને નિરપક્ષપણે વર્તતા હતા. તે તમારા પર ઇમામના ઉતરેલા આશીરવાદ હતા. તે તરફ નજર કરતાં એ પુસ્તક આપને અર્પણ કરવાને લાયક હોવાથી આપને સન્માનપૂર્વક અર્પણ કરૂં છું. તે આપની ઇમામપર પવિત્ર લાગણી હોવાથી બહેસ્તમાં જરૂર સ્વીકારીને સેવકને દયા દૃષ્ટિથી જોશો કે, અમારી ઇચ્છાઓ સાહેબે ઝમાન બર લાવે.

લી. જ્ઞાતિબાળ

અલીમામદ જાનમામદ ચુનારા.

ઇસમાઈલી સાહિત્ય ઉત્તેજકમંડળને પુસ્તકો ભેટ કરનારા સાહેબોનાં મુબારક નામો સાથે ઉપકાર.

૧ પહેલી ભેટ મી. જાફરભાઇ શેરમામદ તરફથી.

આફતાબે હકીકત આવૃતિ પહેલી. પુસ્તકો એક હઝાર.

૨ બીજી ભેટ મી. ઇસાભાઇ લાલજી દેવરાજ તરફથી.

આફતાબે હકીકત આવૃતિ બીજી પુસ્તકો એક હઝાર.

૩ ત્રીજી ભેટ મેસર્સ કાસમઅલીભાઇ લધા તથા જાફરભાઇ લધા કટનીવાળા તરફથી.

'ખુલ્લી ચીઠ્ઠીનું ભોપાળું' પુસ્તકો પંદરસો.

૪ ચોથી ભેટ મી. વલીમામાદભાઇ લાડક મુખી તરફથી.

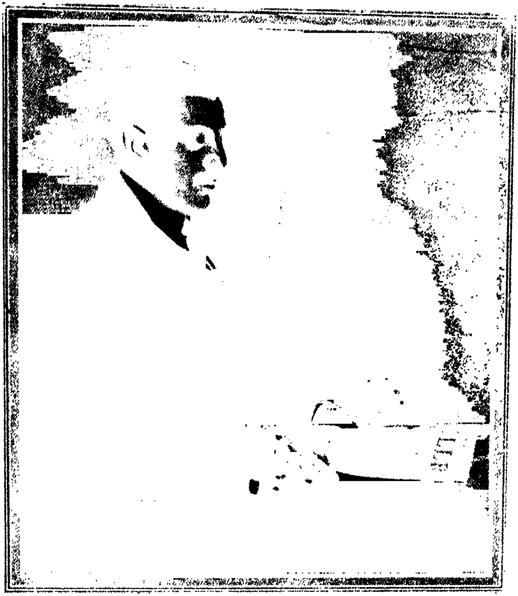
ફાતમાઇ ખીલાફત પુસ્તકો એક હઝાર.

એ ભાઇઓનો સામટો ઉપકાર માનતાં જણાવીશું કે જો આવી રીતે ઇસમાઈલી વીર નરો બહાર આવતા રહેશે, તો આપણા મઝહબના છુપાયલાં ઝવાહીરો પ્રગટ થશે, જેથી વિરોદ્ધીઓનાં મોઢાપર તમાચો પડતાં મંડળનો નીભાવ પણ થતો રહેશે, અને ભવિષ્યમાં એ મંડળ એક નમુનેદાર બનવા પામશે.

લી૦ ઑ. સેક્રેટરી,

મીરજા મોહમદ જીવરાજ.

ફાતમાઈ ખીલાફત.

ફાતમાઈ વંશમાંથી ઊતરેલા હઝરત **અલી**ના અડતાલીસમા
પેઢીએ ફરજંદ નામદાર આગાખાન સર સુલતાન મોહમદશાહ

ઈમામે મુબીન

હઝરત નામદાર આગાખાન સર સુલતાન મોહમદ શાહા (અ૦)

એ નામદાર હાલના ઇસમાઈલી નીઝારીઓનાં **ઇમામે ઝમાન** તરીકે દુનીયામાં રોશન છે. જેઓને પવિત્ર કુરાને શરીફમાં **ઓલુલ-અમ્ર** તરીકે ઓળખાવવામાં આવેલ છે, એ નામદારની વંશાવળી દુનીયાની સરૂઆત એટલે **શ્રી વિષ્ણુથી** અત્યાર વેર લંબાએલી **છે.** તે હયાતી હશે તો સેવક પ્રશંગોપાત રજુ કરશે. જેને પરવર દીગારે પવિત્ર કુરાને શરીફમાં **હબ્બલ્લુલમતીંન** કહેલ છે. ને **એજ** ઇમામતને પવિત્ર કુરાને શરીફમાં **ઇમામે મુબીન** કહી બતાવેલ છે. તેનો દામન પકડનાર કદીપણ ગુમરાહ ન થશે, એવી માન્યતાં ધરાવનારા ઈસલામીઓ કદીપણ ઇમામ ગાયબ છે. અથવા ઇમામ પડદે છે, એમ ખુદાઈ ફરમાન વિરૂદ્ધ સ્વીકારતા નથી, તે આજે એ ઇમામને હઝરતઅલી (અ) થી અડતાલીસમી પેઢીએ ફરઝંદ ધણે છે. તેમ **શ્રી વિષ્ણુથી** એકસોને પચીસમી પેઢીએ શાસ્ત્રોમાં નઝરે પડે છે. એ. સાહેબને કાકલુદી કરતાં કહીશ કે **યા મૌલા** તું સર્વે બીરાદરોને નેક હીદાયત કરી. તારી મોહબત અતા કર.

લા૦ ગુલામ,

એ. જે. ચુનારા.

લેખકોનો ઉપકાર.

મી. ઇબ્રાહીમ જીુસબ (વર્તેજી) તથા મી. મુખતાર ભાઇ નાનજી (સતીઆની) તથા મી. નાનજીભાઇ રતનશી (મોલર્માનવાળા) તથા અલીમામદ જાનમામદ (ચુનારા) વીગેરે લેખકોએ કોઇપણ જાતના સ્વાર્થ વગર પોતે પોતાના ધર્મની ફરજ સમજીને પોતાના હીસાબે અને જોખમે અમારા મંડળને લેખો લખી આપીને જે મંડળને કિંમતી મદદ આપી છે. તે માટે મજકુર લેખકોનો ઉપકાર માનતાં સાહેબુલઝમાન પાસેથી ઇચ્છીશ કે એવા અનેક લેખકો કોમમાં બહાર આવવા પામે જેથી દીનનો ઝળકાટ થતાં દુશ્મનના મોઢા બંધ પડે. અથવા જુની વીગતો યાદમાંથી ઉતરી ગયેલીઓ બહાર આવીને મુડદે દીલને "ઝીંદા" કરે તેથી હાજર ઈમામ પર હેત વધીને આકેબત સુધરે. આમીન.

લી. ઑ. સેક્રેટરી.

મીરજા મામદ જીવરાજ.

હક મૌલા નાં શાહ મોઅેઝ
હઝરત અલી (અ) થી ઉતરેલા ચૌદમાં ફરઝદ

The pedegree of El-moizz.

El-moizz found his opportunity in the anarchy that followed the death of Kafur, the fourth Fatemid Caliph. He Sent his kaid, Gauhar into Egypt with a hundred thousand men. The turks were defeated and Gauhar laid the foundation of a new city El-kahira (Cairo). When later El-moizz followed in 973 and founded the university of El-Azhar, the leading Shiahs and Sheriffs came and asked by what claim of descent he had assumed his position. "Here is my Pedegree" said he as he misheathed his sword and "here is my proof" as he flung gold to the people.

Hutchmon's history of Nation Vol. I (Egypt).

મૌલાના શાહ મોએઝની સનદ.

ચોથા ખલીફ કાફુરના મરણપછી જે બેદાદી ચાલતી હતી, તેનો લાભ ફાતમાઇ ખલીફ મૌલાના અલ-મોએઝે લીધો તેણે પોતાના સરદાર ઝોહર અને એક લાખ માણસોને મીશર પર મોકલ્યા, તેઓએ તર્કોને હરાવ્યા, અને અલ કાહીરા હાલ કેરોના નામથી ઓળખાતા શહેરનો પાયો નાંખ્યો, જ્યારે પાછળથી ઇ. સ. ૯૭૩ માં અલ-મોએઝ પધાર્યા અને અલ-અઝારની યુનિવર્સીટીની સ્થાપના કરી ત્યારે આગેવાન શીઆ લોકો અને શરીફો આવ્યા, અને આપને પુછયું કે કયા હકથી તેમનો દાવો હતો. ત્યારે પોતાની તરવાર બહાર ખેંચીને તેમણે જવાબ આપ્યો કે "આ રહી મારી સનદ" અને સોનાનું નાણું લોકો તરફ ઉરાડીને કહ્યું કે આ રહ્યો મારો પુરાવો".

હચનન્સ હિસ્ટરી ઑફ નેશન્સ પુસ્તક ૧ લું.

(ઇજીપ્ત પ્રકર્ણ.)

શરૂઆત.

આ પુસ્તક હાથમાં નહીં ધરવાથી પહેલે અમો સાંભળતા હતાં કે ઇમામ ઇસમાઈલ (અ) નાં વશમાંથી **મીશર** મધે જાહોજલાલી સાથેની બાદશાહી હતી, ત્યારે કેટલાક **ઇસમાઇલી-પંથથી** શત્રુવટ ધરાવનાર લેખકોનાં પુસ્તકોમાં કાંઈ જુદુજ જોવામાં આવતું હતું. તેથી અમોને ઉત્કંઠા થઇ કે સત્ય શું છે. તે જોવાની જરૂર છે. અને ઇમામ **ઇસમાઇલ** (અ) નાં વંશજો એ જ્યારે **મીશર**માં મહાન સલતનત ચલાવેલ છે. તો જરૂર શોધવાથી વીગતો મળી શકશે. તે જાણવા માટે જે બુકોમાં ઇસમાઈલીયનોની વીગતો હતી. તે બુકો ભેગી કરવાની ગોઠવણ કરી, તેમ થતાં, જે ગુજરાતી તથા ઉર્દુમાં વીગતો હતી તે પોતાની મેળે જાણી શકાયું, ત્યારે ફારસી તથા **અરબીને** ઇંગ્લીશ માહેની વીગતો માટે મુનશી **અલી મોહમદ** તથા મિત્ર **કાદર હુસેન મેરાલી**ની મદદ મળવાથી તે સાહેબોનો ઉપકાર માનતાં જણાવીશ, કે જે વીગતો મળવા પાંમી તેમાં મોટા અક્ષરે **પ્રથમ હસન બીન શબ્બાહ**નો ઝળકાટ જણાયો. ત્યારે સોનેરી અક્ષરે ઇમામોની તારીફ જોવામાં આવી તેથી **પ્રથમ હસન બીન શબ્બાહ**ની વીગત લખવા હાથ ધરી જે પુસ્તકનો નામ **આલમોતનો યોદ્ધો** રાખેલ છે. તે પુસ્તક પુરૂં થતા, વગર **મહેનતે** ફાતમાઇ **સલતનત**ની પણ વીગતો મળવા પામી. **એકંદર કહેતા** ખુશી ઉપજે છે કે, એ અનુભવ દરમ્યાન સાફ દૃષ્ટિએ સમજાઇ શકાયું

કે, સુસતી એવી બુરી બલા છે કે, તે સચ્ચાઇને ઢાંકી દે છે. છતાં વખત પોતાનું કામ કર્યા કરે છે. તે હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે આ કામ થયું છે. નહી તો મારો એ હોંશલો નથી અથવા મારામાં એટલો ઇલમ નથી કે હું કાંઇ લખી શકવાને લાએક હોઉં, છતાં જ્યારે થવા પાંમ્યુ ત્યારે સમજાય છે, કે સઘળી કોશીશો ઝમાનાની છે. મનુષ્ય માત્ર બાનો છે, એમ જણાવી, હું આગળ વધીને કહીશ કે ઇલ્મ ક્ષેત્ર બહોળો પડયો છે, અને ઇસમાઇલી મઝહબની ખુબીયો મહાન ફીલાસોફીઓથી ભરપુર છે. તેમજ સ્વતંત્ર-પણે કહેવા નીકળું તો અતિસ્યોકતિ કહેવાશે, નહી? કે **વલીયો** તથા કા**મીલો** જે દુનીયામાં થઇ ગયેલા છે, તે તમામ **ઈમામે ઝમાન**ની પયરવી કરનારા હતા. અને તે પેયરવી અત્યાર સુધી જેના હાથમાં રહી છે. તો તેનાં માટે ફક્ત **સિયા ઇમામી ઇસમાઇલી નીઝારીયા** ફીરકો જ ભાગ્યશાળી છે. ત્યારે બીજાઓ વાટ જોતાં બેઠા છે. જ્યારે કેટલાકનું કહેવું એવું થાય છે, કે ઇમામ **પડદે** થયા છે. ત્યારે કેટલાક એમ પણ કહેવા નીકળેલા છે કે ઇમામ ગાયબ છે. જે વીગતોને કોઇ ઝમાનાએ કબુલ રાખ્યું નથી તેના પરથી સાર તરીકે એટલું કહેવાને બસ થઇ પડશે, કે મનુષ્યે પોતાની માન્યતાપર મોઢું ઢાંકીને પડયા ન રહેતા. આગળ વધવું જોઇએ, જેના પરિણામે સંશોધન કરવાથી અવશ્ય વસ્તુ હાથ લાગી જશે. ત્યારેજ પોતાની ભુલ સમજાશે જેમ અમુક મુદત અગાઉ મને ગુમાન હતું કે એ સઘળી ભકતોની વાતો છે. પણ જ્યારે પુસ્ત-કોનાં પાનાં ઉથલાવી જોયા ત્યારે જણાયું, કે જે છે તેથી ભકતો ઘણું ઓછું બોલે છે, પછી ભલે તેઓની જાણથી બહાર હોય અથવા

ઝમાનો બોલવા ન દેતો હોય, પણ એકંદર હું છાતી ઠોકીને કહી શકું છું કે જે ક્રીયાઓ ઇસમાઇલી નીઝારીઓ કરે છે, તે તમામ પવિત્ર ઇસલામનાં મહાન સિદ્ધાંતની રૂએ છે, કે જેના માટે આલમ તલપી રહી છે. તેના માટે ખરૂં પુછતા કહીશ કે તેઓની સ્થિતી કફોડી છે; અથવા ઝમાનાંનાં ઝાલીમ આલીમોએ તેઓને જોવા દીધું નથી, કે જેથી તે આલીમોની વડાઇ મટી જાય. એવી રીતે સ્વાર્થેજ દુનીયાનાં લોકોને અંધ શ્રદ્ધાનાં પુજારી બનાવી દીધા છે, તેને બહાર લાવવા માટે હવે કુદરતે હાથ લંબાવ્યો છે એવું ભાષ થાય છે. તે ઇચ્છા પરવરદીગાર પુરી કરે એવી મારી સત્ય ભાવે યાચના છે.

આગળ લખતાં મારે ભુલવું જોઇતું નથી કે ફકત લખાણ લખી આપવાનો મારાપર બોજો છે. ત્યારે કેટલીક રૂડી મશલતો મિત્ર મુખતાર ભાઇ નાનજી તથા મંડળનાં ઑનરરી સેક્રેટરી મીરજા મામદ જીવરાજ જેઓ તમામ મંડળનું કામકાજ પુરતી દીલસોઝીથી કરે છે, તેઓની છે. આ તકે તેઓનો પણ અહેશાન હું અત્રે અંતઃકરણપુર્વક જાહેર કરૂં છું. અને ઇચ્છા રાખું છું કે, તેવી નેક હીદાયત ઇમામે ઝમાન તમામ ઇસમાઇલી ભાઇઓને બક્ષે.

લી. એ. જે. ચુનારા.

યા અલી યુલ અઝીમ.

ફાતમાઇટ—ખીલાફત

અને

ઈમામોની બાદશાહીમાં ઈસમાઈલીઓની જાહોજલાલી.

મૌલાના શાહ ઈમામ જાફરે સાદેક (અ૦)

પ્રકરણ ૧ લું.

ઈમામ જાફરે સાદેક (અ૦) ઇમામ મોહમ્મદ બાકર (અ૦)ના વડા પુત્ર હતા. એવણુ પવિત્ર નામદાર હઝરત અબાબકરના પુત્ર મોહમ્મદના ફરજંદ કાશમની પુત્રી "ઊમફરવા"ના પેટે હી૦ શ૦ ૮૩

માં મદીના શેહેરમાં તવલ્લુદ થયા હતા. એમના માતુશ્રીનું બીજું નામ "ફાતેમા" પણ હતું. ઇમામ મોહમ્મદ બાકર (અ૦) પછી એ નામદાર ૪૧ વર્ષની વયે ઈમામતની મસ્નદ પર આવ્યા, અને તે પછી ૨૪ વર્ષ સુધી ઇમામત ભોગવી. તે વખતે આપણા પરમ પવિત્ર પયગમ્બર સાહેબ નબી મોહમ્મદ મુસ્તફા (સ૦)ના દાદા હ૦ અબ્દુલ મુતલીબ (અ૦)ના ખાનદાનથી ઉતરી આવેલા પહેલા અબાશાઇડ ખલીફ અબુલ અબાસ બગદાદમાં રાજ્ય કરતો હતો.

પહેલા ઇમામ હ૦ અલી (અ૦) તથા બીજા ઇમામ હ૦ હુશેન (અ૦) તરફથી ઇસ્લામની બહેતરી માટે જે લડાઇઓ લડવામાં આવતી હતી, તે દરમ્યાન અબ્બાસાઇડ તથા ઊમૈયા ખલીફાઓને ઘણુંજ ખમવું પડતું હોવાથી બનીહાશમી ખાનદાન એટલે હ૦ અલી (અ૦)ની ઓલાદથી હમેશાં એ બન્ને ખલીફાઓ દુશ્મનાઇ રાખતાં, ને કોઈપણ રીતે આલે અલીના વંશનો અંત લાવવા માટે હમેશાં ઇન્તેઝાર રહેતા હતા. તેનું મુખ્ય કારણ એ હતું કે તેઓ બ્હીતા હતા કે "હ૦ અલી (અ૦)ના વંશજો કદી પણ અમોને સુખેથી રાજ્ય વૈભવ ભોગવવા દેશે નહીં. અને કોઇપણ રીતથી અમારા હાથમાંથી રાજ્યસત્તા છીનવી લઇ પોતાની સત્તા કાયમ કરશે; કારણ કે તમામ ઇમાનદાર અને મોમીન મુસલમાનો હમેશાં ઇમામોની તરફેણમાં બોલતા હતા. અને તેથી અબાશાઇડ તથા ઉમૈયાઇ ખલીફાઓની સલ્તનતો હમેશાં ડગુમગુ થયા કરતી હતી. તેથી અબાશાઇડ બીજો ખલીફ મન્શુર જાહેરી દેખાવમાં હ૦ ઇમામ જાફરે સાદેક (અ૦)ને વારંવાર પોતાના દરબારમાં તેડાવી તેમની સાંએ અદબથી પેશ આવી મિત્રાચારીનો ડોળ

દેખાડી ભેટ શોગાદો રજુ કરતો હતો. જ્યારે અંતઃકરણપુર્વક તો પોતાના લડવૈઇઆઓની હાજરીમાં હઝરત ઇમામને બોલાવવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ એટલોજ હતો કે તેથી હઝરત ઇમામ ઉપર તેની સત્તાનો રૂઆબ બેશે અને તેનું લઢાયક બળ જોઇ ઇમામ બ્હી જઇ કોઇ વખત પણ સામનો કરે નહીં.

જો કે ઇમામ જાફરે સાદેક (અ૦)ના વખતમાં ઇમામતને મટાડવાની કોશેષો કરનારાઓ ઉભરાઇ જતા હતા, તેમાં હ૦ અબ્દુલ મુનાફ (અ૦) તે હઝરત રસુલે ખુદા (સ૦)ના વડવાઓના ખાનદાનથી ઉતરી આવેલા ઉમ્મૈયાઇડ તથા ઉપર ઓળખાણ આપી ગયા છીએ, તે અબ્બાસી ખલીફાએ બન્ને શાખાઓમાં સંડોવાયલા હાકેમો હઝરત ઇમામથી વિરૂદ્ધ રહીને ઇમામને સપડાવવાની તજવીજમાં રહેતા હતા. ત્યારે બીજી બાજુ કુદરતની ગતી કાંઇ ન્યારીજ રૂઢી ગૃહણ કરે છે. તે સંજોગો વચ્ચે ઉમ્મૈયા તથા અબ્બાસાઇડ ખલીફાઓમાં ધુરકા ધુરકી થતાં સડો પેઠો અને તેના પરિણામે તે વખતના ઉમ્મૈઇયા ખલીફ મરવાન બીજો જેની રાજધાની દમીશકમાં હતી અને અબ્બાસી ખલીફ અબ્દુલ અબ્બાસ સફાહ જે એક "ઝઝીરો" વસાવી બેઠો હતો એ બન્ને વચ્ચે જેમ જવાળામુખી પર્વત ફાટે તેમ દુશ્મનાઇ ફાટતાં લડાઇનું સ્વરૂપ પકડયું. કારણ કે અબુલ અબ્બાસ સફાહે "અલ-ઝઝીરા" નામે શહેરનો કબજો લીધો હતો તેથી બન્ને પક્ષો વચ્ચે નીલ નદીના કાંઠે તુમુલ યુદ્ધ થયું તેમાં ખલીફ મરવાન માર્યો ગયો અને તેના પરીણામ રૂપ ઉમ્મૈયા ખીલાફતનો અંત આવ્યો. ત્યારે બીજી

વરફ અબ્બાસીઓએ તમામ શહેરોનો કબજો લઇ, ઊમ્મૈયાઓની રાજ્યધાની જે દમીશ્કમાં હતી તે ત્યાંથી બદલી બગદાદ શહેરને પાયતખ્ત બનાવી પોતાની ગાદી સ્થાપી. આ બધા બનાવો હ૦ ઇમામ જાફરે સાદેક (અ૦)ના વખતમાં બન્યા. ને સમયાનુસાર સમજાવટ માટે હઝરત ઇમામ પણ વખતો વખત ભાગ લેતા હતા. તથાપી એ બન્ને પક્ષોનો હેતુ ઇમામતને મટાડી દેવાનો હોવાથી કોઇપણ પક્ષ નામદાર ઇમામનું કહ્યું માનતું નહોતું. અને પોતપોતામાં લઢી અસંખ્ય મુસલમાનોના બળીદાન આપતાં અને તેના ફળરૂપ આ નાશકારક પૃથ્વીના નાપાયદાર વૈભવોને ગણી તેમાં અહોનિશ મચ્યા રહેતા હતા.

જ્યારે ઊમ્મૈયાઇડ ખિલાફતનો અંત આવ્યો ત્યારે અબ્બાસી ખલીફાઓને ઇમામની મ્હોટી બ્હીક રહેતી હતી તેથી તેઓ હમેશાં બેચેન રહેતા હતા. ને તે સમયમાં ખુશામદખોર દરબારીઓ હઝરત ઇમામની હીલચાલની ખોટી ભડકાવનારી ખબરો ખલીફને આપી અવાર નવાર ઉશ્કેરતા હતા. તેથી પોતાના બચાવ માટે ખલીફ હઝરત ઇમામ ઉપર હઝારો તરેહની મુસીબત વર્ષાવવા માટે જાલીમોને મોટી રકમો આપીને હઝરત ઇમામને શહીદ કરવા માટે મોકલાવતો. જ્યારે હઝરત ઇમામ જાફર સાદેક (અ૦)ના જાણવામાં આ બાબતો આવતી ત્યારે હઝરત ઇમામ સ્વરક્ષણ કરતા રહેતા. અને જાલીમોને હીદાયત પણ કરતા રહેતા. અને ખલીફને કહેવરાવતા કે “તમારી સાથે અમોને દુશ્મની નથી. તમો સુખે રાજ્ય ભોગવો.” છતાં જ્યારે ખલીફ જાણતો કે આપણી ભઠ્ઠી ફુટી ગઇ છે,

ત્યારે મકરથી ફરી જતો, અને હઝરત ઇમામની હુઝુર પુરનુરમાં મોટી રકમોની ભેટ સોગાદો મોકલતો, અને જેમ પાપીને તેના પાપો ડંખ્યા કરે છે, તેમ અબ્બાસી ખલીફાઓ હમેશાં ઈમામથી બ્હીતા રહેતા હતા, તેથી શાંન્તીથી બેશી નહીં રહેતાં હમેશાં નવા નવા પ્રપંચો રચતા રહેતા હતા.

એક વખતે ઈમામે જાફરે સાદક (અ૦)ના એક દુશ્મને અબ્બાસી ખલીફા મન્શુર પર કાગળ લખ્યો કે હઝરત ઈમામ તારી સાંમે થવા માટે તૈયારી કરી રહ્યા છે, માટે જો આ કાગળથી ચેતીને તરત ઊપાય નહીં યોજશે તો તારૂં રાજ્ય હઝરત ઈમામ તારી પાસેથી છીનવી લેશે. તે કાગળ ઉપરથી અવિચારીપણે ખલીફ મન્શુરે ખોરાશાન ગવ્હર્નર ઉપર કાગળ લખી ફરમાવ્યું કે આ પત્ર મળેથી તરતજ હઝરત ઇમામને મારી મુલાકાત માટે રવાના કરવો. હઝરત ઈમામના મનમાં તે બાબદ સર કશુંએ નહીં હોવાથી તરતજ ખલીફની મુલાકાત માટે હઝરત ઈમામે બગદાદ તરફ પ્રયાણ કર્યું જ્યારે ખલીફ મન્શુરની દરબારમાં હઝરત ઇમામ દાખલ થયા કે તરતજ ખલીફે ગુસ્સાથી કહ્યું કે તમો મારા રાજ્ય સાંમે કાવત્રું રચવા ઇચ્છો છો? તેના જવાબમાં હઝરત ઇમામે ફરમાવ્યું કે "હું સોગંદપુર્વક કહું છું કે હું આ બાબતમાં કશુંપણ જાણુતો નથી." વધુ વાતચીત થતાં જ્યારે ખલીફને આ બાબતની ખાત્રી થઇ ત્યારે ખોટી ખબર આપનાર બદમાશને પકડી મંગાવીને હઝરત ઇમામની સાંમે તેને મોતની સજા કરી અને ૧૦૦૦૦) દશ હજાર દીનાર હઝરત ઈમામની હુઝુર પુરનુરમાં મુકી પોતાના અવિ-

ચારીપણા માટે ક્ષમા યાચી. ત્યાંથી હઝરત ઇમામ મદીના તરફ રવાના થયા, ને મદીના મુનવ્વરામાં પધારતાંજ તેવણ પવિત્ર નામદારને ખબર મળ્યા કે આપના વડા પુત્ર શાહ ઇશમાઇલ (અ૦) જેઓ આપની પછી ઇમામતની ગાદી ઉપર તખ્તનશીન થનાર છે તેમને શહીદ કરવા માટે દુશ્મનો તરફથી પ્રપંચ જાળ પાથરવામાં આવી છે. અને તે અપકૃત્ય માટે નીચ લોકો ગોઠવણો કરી રહ્યા છે. તેની સાથે કાઝમીઓ પણ છે. તે વખતે આજુબાજુના સંજોગો જોતાં જ્યારે પોતપોતામાંજ શડો પેવશ થયેલો હઝરતે જોયો ત્યારે હઝરત ઇમામે ધાર્યું કે હઝરત ઇમામ શાહ ઇશમાઇલ (અ૦)ની સલામતી માટે કાંઇ ઉપાયો યોજવા જોઇએ. તેથી ઇમામના "મોહીબ" અને ઇમામ પર જાન ફીદા કરનાર "ફીદાઇઓ" સાથે ખાનગી રીતે શાહ ઇશમાઇલ (અ૦)ને મીશર તરફથી થઇ શામ પ્રગણામાં સલમીયા શહેર તરફ રવાના કરી દીધા. એ વખતે હ૦ શાહ ઇશમાઇલ (અ૦) ની ગેરહાજરીનો લાભ લઇ દુશ્મનો તરફથી ઘણી ખોટી અફવાઓ ફેલાવવામાં આવી. અને તેના પરિણામે ઇમામ જાફરે સાદેક (અ૦)ને હી. સ. ૧૪૮ સંવત ૮૨૦ ના પોષ માસની તા. ૧૫ મી ને વાર બુધવારના ખલીફ મન્શુરના દબાણથી મુલ્લાઓએ હઝરત ઇમામ ઉપર શરાહ લાગુ કરી કાનમાં શીશું રેડાવ્યું, તેથી હઝરત ઇમામની વફાત થઇ. એવણ પવિત્ર નામદારની દરગાહ શરીફ મદીનએ મુનવ્વરામાં આવી છે. એજ દિવસે પવિત્ર સ્થળો મકા અને મદીના ઇમામની હાજરી વગરના થઇ પડયાં. અને શામ પ્રગણામાં આવેલ શલમીયા શહેરમાં ઇમામે મુબીનનું નુર ઝળકવા લાગ્યું તેથી મોમીનો માટેનું મુખ્ય મથક સલમીઆ થઇ પડયું અને સંખ્યાબંધ "મોહીબો" પોતાની શફાએત માટે ત્યાં જવા લાગ્યાં.

હઝરત મૌલાના ઇમામ શાહ ઈશમાઈલ (અ૦)

પ્રકરણ ૨ જું.

ઇમામ શાહ ઇશમાઇલ (અ૦) હી. સ. ૧૪૮ માં ઇમામતની મસ્નદ ઉપર બિરાજમાન થયા. હઝરત ઇમામનું પુરૂં નામ ઇસમાઇલ બીન મોહમદ મારૂફ બેહ-અલ-મકતુમ હતું. હઝરત ઇમામની માતુશ્રીનું નામ હુશેની હતું. જેવણુ હ૦ હુસન ઇબ્ને અલી (અ૦)ના ખાનદાનમાંથી હતા. હઝરત ઇમામ અબાસી ખલીફાઓના જુલમથી અને એવણુનાં વિરોધી કાઝીમીઓની ચાલુ સત્તાવણીથી હઝરતના પીતા બુઝરૂગવારની હયાતીમાંજ મદીનએ મુનવ્વરાને મુકી મીશર થઇ શામ પ્રગણામાં આવેલ "સલમીઆ" શહેરમાં જઇ વસ્યા હતા. જેવી રીતે રશુલે ખુદા (સ૦) દુશ્મનોની તકલીફથી મક્કા મોઅઝમામાંથી હીઝરત કરી મદીનએ મુનવ્વરામાં પધાર્યા હતા.

હઝરત ઇમામ શાહ ઇશમાઇલ (અ૦)ના જમાનામાં અબ્બાસી ખલીફ અલ મન્શુર બગદાદમાં રાજ્ય કરતો હતો. તે પોતાની ધારણા મુજબ પોતાના રાજ્યને મજબુત કરવા માટે જેમ હમેશાં ઇમામના ઘર સાથે દુશ્મનાઇ ચાલતી આવે છે તેમજ દુશ્મનાઇ રાખી ઇમામતને નાબુદ કરવા માટે સતત પ્રયાસો કરતો રહેતો હતો. તેથી હઝરત ઇમામે "સલમીઆ"માં નિવાસ કરવાનું પસંદ કર્યું હતું અને જાહેરમાં દેખાવ દેવાનું વાજબી ધારતાં નહીં હતા. તેથી અરબીઆમાંના હઝરતના ખાસ મુરીદોની વચ્ચે રહીને પોતાનું કાર્ય કરતા રહેતા હતા અને હકીકતી શિક્ષણ કે જેથી મુરીદોની રૂહાની કુવ્વત વધે તે શીખવતા હતા. એવું શિક્ષણ મેળવનારા ભાગ્યશાળી પુરૂષોમાંથી ઇમામીઆ ધર્મનો ફેલાવો પુર જોશથી થઇ શકે એવા ઘણા મહાન નરો નિકળ્યા હતા. જેઓમાંથી હઝરત નુરૂદ્દીન નામના મહાન પુરૂષ જેઓ હઝરત ઇમામના કુટુંબીઓમાંથીજ હતા. તેવણ આ હકીકતી શિક્ષણ મેળવી પુરતી કમાલીઅત સંપાદન કરી હઝરત ઇમામ ઇસમાઇલ (અ૦)ના હુકમથી હિન્દુસ્થાન તરફ દાઇ તરીકે રવાના થયા. હિન્દુસ્તાનમાં ઇસ્માઇલીઆ પંથની સ્થાપના અને ફેલાવો કરવા માટે પ્રથમ શહેર તરીકે સીધપુર પાટણ પસંદ કર્યું અને ત્યાં પધાર્યા. તે વખતે ત્યાં સીદ્ધરાજ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેની એક પુત્રી હતી જે સુલક્ષણી, ગુણવાન અનિષ્કલંક ચારિત્ર્યવાળી સતીને શોભનારાં દરેક લક્ષણવાળી હતી. જેનું નામ પાલણદે હતું. તે હમેશાં પોતાના આત્માના ઉદ્ધાર માટે યોગ્ય ગુરૂની

શોધમાં રહેતી હતી, જ્યારે હઝરત નુરૂદ્દીન ત્યાં પધાર્યાં અને આત્મબળથી મજકુર કુંવરીની ઇચ્છા જાણી ત્યારે કેટલાંક ચમત્કારો જે ખાશ કુંવરીએ ઇચ્છયા હતાં તે દેખાડયાં, તેથી તેણીએ ઇસમાઇલી ધર્મ ગૃહણ કર્યો. એ દાઇથી હિન્દુસ્થાનમાં ઇસ્માઇલીઆ ધર્મનો બ્હોળો ફેલાવો થયો. લાખો કુટુંબો હિન્દુ મટી મુસલમાની કલમો પઢી શુદ્ધ મનથી ઇસમાઇલી થઇ હઝરત શાહ ઇસમાઇલ (અ૦)ને પોતાના ઇમામ તરીકે સ્વિકારવા લાગ્યા. એ દાઇને હિન્દુસ્થાનમાં લોકો સતગુરનુરના નામથી ઓળખતા હતા. તેઓશ્રીની દરગાહ ગાયકવાડ તાબે કસ્બે "નવસારી"માં આવી છે અને "સૈયદ સાહાવ"ની દરગાહ તરીકે લોકોમાં મશહુર છે.

હઝરત ઇમામ શલમીઆમાં બેઠા બેઠા એવી રીતે ઇસમાઇલી ધર્મનો ફેલાવો કરતા હતા અને દુર દેશાવરોમાં પોતાના દાઇઓ મોકલતા હતા. જે મુલકોમાં અબ્બાસી ખલીફાઓ ઇસમાઇલીઓને હેરાન કરી શકે નહીં. એમ હોવાથી ઇસમાઇલી મુરીદોની સંખ્યા ઘણી મોટી થઇ ગઇ. હઝરત ઇમામ પણ સમયાનુસાર મુસાફરી કરતા રહેતા. અને તેથી તેમના મુરીદો હઝરત ઇમામના દીદારનો અમુલ્ય લાભ મેળવી ભાગ્યશાળી થતા, અને પોતાને કૃત કૃત્ય માનતા અને હઝરત ઇમામની બૈયત ઓઝરખ્વાહીથી કરતા. એમ કરતાં લગભગ પાંચ વર્ષ વિતી ગયાં ત્યારે એક દુશ્મને ઇમાન તરફથી ખલીફ મનશુરને બાતમી પોંહચાડવામાં આવી કે હઝરત ઇમામ શાહ ઇસમાઇલ (અ૦) એવી રીતે પોતાનાં મુરીદો વધાર્યાં જાય છે. તેથી ખલીફે તરતજ દમીશ્કના વાલી ઉપર ઇમામની હૈયાતીની ખબર નહીં આપવા માટે સખ્ખત ઠપકો લખી હઝરત

ઇમામને તાકીદે કેદ કરી બગદાદ મોકલવા હુકમ કર્યો. પરંતુ વાલી પોતે પણ ઇશમાઇલી થઇ હઝરત ઇમામની બૈયત કબુલ કરેલી હોવાથી હઝરત ઇમામને ખલીફના હુકમની મધ્યરાત્રીએ ખબર આપી તેથી હઝરત ઇમામ સલમીઆથી નીકળી ઇશલામીઆ તરફ કુચ કરી ગયા. બીજે દિવસે વાલીએ જાહેરી તપાસ કરી ખલીફને જવાબ લખ્યો કે હઝરત ઇમામ શલમીયામાં નથી. અને પોતે તપાસમાં હોવાનું જણાવી ખલીફને સધ્યારો આપ્યો. જ્યારે બીજી તરફ હઝરત ઇમામ પોતાનું કાર્ય દૃઢતાથી કર્યા જતા હતા. એમ કરતાં હઝરત ઇમામે પોતાના પીતાશ્રીની પછી દશ વર્ષ સુધી ઇમામત ભોગવી. હી. સ. ૧૫૮ સવંત ૮૩૦ ના કાર્તક માસની તા. ૧૨ મી ને વાર રવીવારના શહાદત કરી ગયા. હઝરત ઇમામની દરગાહ શરીફ મીશરમાં આવેલા શલમીઆ શહેરમાં છે. ને ઇમામતની મસ્નદ ઉપર આપના પછી આપના ફરઝંદ હઝરત ઇમામ શાહ મોહમ્મદ બીન ઇસમાઇલ બિરાજ્યા.

હ૦ મુસા કાઝીમની વંશાવળીના અંત.

પ્રકરણ ૩ જું.

હઝરત ઇમામ જાફરે સાદેક (અ૦)એ દુશ્મનોના દગાથી જ્યારે શહીદ થયા, અને હઝરત ઇમામ શાહ ઈશમાઈલ (અ૦) મીશર થઇ "સલમીઆ" જઇ પહોંચ્યા ત્યારે કાઝમી લોકો હ૦ મુશા કાઝીમને પોતાના ઇમામ તરીકે જાહેર કરી માનવા લાગ્યા. તેથી ઇમામીઓ એટલે જેઓ હઝરત ઇમામ જાફરે સાદેક (અ૦)ના વખતમાં તેઓ "જાફરી" કહેવાતાં, અને પાછળથી હઝરત ઇમામના કોલ મુજબ શાહ ઇશમાઇલ (અ૦) ઇમામતની મસ્નદ ઉપર આવ્યા તેમની બેયત કરી "ઇશમાઇલીઓ" કહેવાયા. તેઓમાં અને કાઝમીઓમાં મતભેદ પડતાં સડો પેઠો અને તેના પરિણામે એ બન્ને પક્ષો વચ્ચે ફેસાદ બરપા થયો.

તે વખતે "બગદાદ"માં રાજ્ય કરતા અબ્બાશી ખલીફ હારૂન-અલ-રશીદને આવી સુંદર તકનો લાભ લેવા વીચાર થયો, અને તેથી તેણે હ૦ મુશા કાઝીમને બગદાદમાં તેડાવ્યા, તેવણુ બગદાદમાં પધારતાંજ તેમને ખલીફ તરફથી કેદ કરવામાં આવ્યા. ખલીફને એટલાથીજ સંતોષ નહીં વળતાં હ૦ ઇમામ શાહ ઇશમાઇલ (અ૦)ને કેદ કરવા મનસુબો કર્યો ને તેણે એ મજકુર વિચારને અમલમાં મુકવા અર્થે પોતાના જાશુશોને હઝરત ઇમામની જુસ્તજુ કરવા ઠેઠ ઠેકાણે રવાના કરી દીધાં. એ સમયમાં દુશ્મનોના કાવત્રાંઓથી વાકેફગાર હ૦ ઇમામ શાહ ઇશમાઇલ (અ૦) દુશ્મનોથી તદ્દન છુપી રીતે શલમીઆમાં રહી પોતાની ઇમામત ચલાવતાં હતાં ત્યારે જાહેરમાં ઇમામ એક સાધારણ સોદાગરના વેષમાં સમય વ્યતીત કરતા હતા. કાઝમીઓને આ સુંદર તકનો લાભ લેવા કુદરતીજ અભિલાષા ઉદ્ભવી અને તેથી હ૦ મુશા કાઝીમની સત્તા બેસાડવા અર્થે હઝરત ઇમામ ઇસમાઇલ (અ૦)ની વફાતની ખોટી અને નજીશ અફવા ફેલાવી. પરંતુ તેથી તેમનો નીચ હેતુ સિદ્ધ થઇ શકયો નહીં. જેવી રીતે સુર્યનો ઉદય છુપો રહી શકતો નથી જેવી રીતે ગુલાબની ખુશ્બો છુપી રહી શકતી નથી તેવીજ રીતે સત્ય ઢાંકયું ઢંકાતું નથી. દાખલા તરીકે જેમ એક રાજપુત્ર જ્યાં સુધી તખ્તનશીન થયો હોય નહીં ત્યાં સુધી તે રાજ્યપતી કહેવાતો નથી અને તે જ્યારે રાજ્યપતી કહેવાયો તો પછી તેના બીજા ભાઇઓ રાજયપતી થઇ શકતા નથી. કારણ કે એકજ દેશના એકજ વખત બે રાજાઓ થઇ શકે નહીં. તેવીજ રીતે એકજ વખતમાં બે ઇમામ થઇ શકે નહીં. ખરો વારશજ રાજા

થઇ શકે. તેવીજ રીતે ઇમામતની મસ્નદ ઉપર પણ તેજ આવી શકે કે જે અગાઉ જાહેર કરાયલો હોય. જ્યાં સુધી એક ઇમામે પોતા પછીના ઇમામની ઓળખ આપી નહીં હોય, ત્યાં સુધી રહેલત કરી શકતા નથી. જેમ હ૦ ઈમામ હુશેન (અ૦)એ હ૦ ઇમામ ઝયનુલ આબેદીન (અ૦)ને ઇમામ તરીકે મુકરર કર્યા નહોતા ત્યાં સુધી તેમના બદન ઉપર "મૌત"ની બિલકુલ અશર થઇ નહોતી, પરંતુ નુર સોંપ્યા પછીજ તેમની વફાત થઇ હતી. તેવીજ રીતે હ૦ ઈમામ જાફરે સાદેક (અ૦)એ એક વખત શાહ ઇસમાઇલ (અ૦)ને ઇમામ તરીકે મુકરર કર્યા પછી હ૦ મુશા કાઝીમ ઇમામ સંભવેજ નહીં. કારણ કે ઇમામ તરીકે મુકરર કર્યા પછી તેમજ ખરો વારસ જે હોય તેને સોંપાયા પછી તે બીજાને અપાય એમ બનેજ તેથી સમજાય છે કે એવા વીચારો ફકત વિરોધીઓના ભેજાંઓના વિચીત્ર ફાંટોઓજ છે. ઇમામત એ "ખુદાઇ નુર" હોવાથી તેમાં ભુલચુક સંભવેજ નહીં જેવી રીતે હ૦ અલી (અ૦) પછી હ૦ ઇમામ હુશેન (અ૦) અને પછી હ૦ ઇમામ ઝયનુલ આબેદીન (અ૦) એવંજ રીતે કયામત સુધી હ૦ રસુલે ખુદા (સ૦)ની હદીશ અનુસાર "ઇમામ" હાજર રહેશે, તે અનુસાર હોવુંજ જોઇએ, એ એક કુદરતનો ભેદ છે, પરંતુ જ્યારે મનુષ્યો કુદરતમાં માથું ફોડે છે ત્યારે તેનું પરીણામ ઘણુંજ વિપરિત આવે છે તેવીજ રીતે આ વખતે ઈમામત માટે કુદરતથી વિરૂદ્ધ જઇને પોતાના સ્વાર્થને ખાતર જ્યારે માણસો વચ્ચમાં પડયા અને સાચ્ચા ઈમામને મુકીને બીજાને માનવા લાગ્યા. ત્યારે પરિણામ કેટલું વિપરીત આવ્યું તે આપણે તપાસીએ. જ્યારે હ૦

મુશા કાઝીમને કાઝમી લોકોએ ઇમામ તરીકે જાહેર કર્યા ત્યારે આપણે ઉપર જોઇ ગયા તેમ ખલીફ હારૂન-અલ-રસીદએ તેમને બગદાદમાં બોલાવી કેદ કર્યા અને આલીમો સ્વતંત્ર થયા. તેઓ ઇસલામના "પુરૂઅ" યાને "કાયદા" બાંધવા લાગ્યા અને તેથી ઇસ્લામમાં ભંગાણુ પડયું જેથી જુદા જુદા "મુઝતહેદો"ની "તકલીદ" કરનારા એક બીજાને ભલું બુરૂં કહેવા લાગ્યાં, તે પ્રસંગે મહાન મુઝતહેદો બાહેર આવ્યા, તેઓને અબ્બાસી ખલીફાઓએ માન્ય રાખી તે ચારેની પછવાડે નીમાઝ ગુજારવી રવા હોવાનું ફરમાન બહાર પાડયું. તેઓને અહેલે "શુન્નત" જમાત ઇમામો તરીકે માને છે. તેઓમાં પહેલા ઇમામ અબુ હનીફા નૌમાન બીન સાબીત જેવણુ હ૦ ઇમામ જાફરે સાદેક (અ૦)ના શાગેર્દ હતા અને પાછળથી મોટા મુઝતહેદ થવા પામ્યા. તેમની તકલીદ કરનાઓ "હનફી" કહેવાયા. બીજા ઇમામ આહમદ ઇબ્ને હમ્બલ બીન મોહમ્મદ હમ્મલ થયા. એમની તકલીદ કરનારાઓ "હમ્બલી" કહેવાયા. ત્રીજા ઇમામ માલેક બીન અનશ થયા તેમની તકલીદ કરનારાઓ "માલેકી"ના નામે મશહુર થયા અને ચોથા ઇમામ અબુ અબ્દુલ્લાહ મોહમ્મદ બીન ઇદરીશ અલશાફી થયા, તેમની તકલીદ કરનારાઓ "શાફી" કહેવાયા. એવી રીતે ચારે ફીરકામાં શરીઅતી હેરફેર છે. જો કે સઘળાઓનાં "ઉસુલ" એકજ છે. હ૦ રસુલે ખુદા (સ૦)ની આગાહી હતી કે મારી પછવાડે (૭૩) ફીરકાં થશે. તે જેમ જેમ વખત નીકળતો ગયો તેમ તેમ વધારેને વધારે મુઝતહેદો બહાર આવતા ગયા. અને ઇમામની સાચી માન્યતાની ગેરહાજરીમાં જુદા જુદા ફીરકાંઓ

મતભેદો સાથે બહાર આવતા ગયા. અને એવી રીતે હ૦ રસુલે ખુદા (સ૦)ની આગાહી ખરી પડતી ગઇ એટલું મુખ્તેશર વિવેચન કરી આપણે આપણી બાબત ઉપર આગળ વધીશું કે.

હ૦ મુશા કાઝીમનું જન્મ હી. સ. ૧૨૮ માં મક્કા પાસે આવેલા એક નાનું ગામ નામે "અબવાવ"માં થયો હતો. તેમની માંતાનું નામ "બરરા" હતું. જેવણ હ૦ ઇમામ જાફરે સાદેક (અ૦)ની ખરીદેલી લોંડી હતા. હ૦ મુશા કાઝીમે પોતાની જીંદગીનો મોટો ભાગ કેદખાનામાં ગાળ્યો હતો. અને હી. સ. ૧૮૩ માં રજબ માશની તા. ૨૫ મી અને શુક્રવારે બગદાદના બંદીખાનામાં અબ્બાસી ખલીફ હારૂન–અલ-રશીદએ તેમને રૂતુઓમાં ઝેર ભેળવી મોકલ્યા હતા, અને તેનું ભક્ષ કરવાથી વફાત પામ્યા એમને બગદાદ પાસે આવેલા કાઝમીન નામના ગામડામાં દફનાવવામાં આવ્યા છે.

હ૦ અલીરઝાંની માતાનું નામ "તકતમ" હતું તેવણ હ૦ મુશા કાઝીમની વેચાતી લીધેલી લોંડી હતા હ૦ અલીરઝા પોતાના પીતાની પછવાડે પોતાંનાં પીતાની જગ્યાએ આવ્યા, ત્યારે અબ્બાસી ખલીફ મામુન તે વખતે બગદાદમાં રાજ્ય કરતો હતો તેણે હ૦ અલીરઝાને કેદ કરવા કેટલાક માણસોને મોકલ્યા એ બાબતની હ૦ અલીરઝાને ખબર પડી ત્યારે તેઓ ખલીફ મામુનને શરણ થયા અને સહ કુટુંબ માલ અશબાબ લઇને બગદાદ આવ્યા. અને ત્યાંજ પોતાનું રહેઠાણ રાખ્યું. થોડા દીવસ પછી ખલીફ મામુને

પોતાંની પુત્રી "ઉમહબીબા" નાં હ૦ અલીરઝાની સાથે લગ્ન કરી આપ્યા, અને પાછળથી હી. સ. ૨૦૩ માં સફર માસની તા. ૧૭ મી એ ઉમહબીબાએ અનારમાં ઝેર ભેળવી ખવરાવ્યું તેથી ૫૫ વર્ષની વયે ખોરાશાન પાસે આવેલા "તુસ" નામે ગામમાં તેમની વફાત થઇ અને એજ તુશ નામના ગામમાં દફનાવવામાં આવ્યા છે.

"હ૦ મોહમ્મદ તકી"નો જન્મ હી. સ. ૧૯૫ માં થયો હતો. તેઓના પીતા હ૦ અલીરઝાને જ્યારે ઝેર દેવામાં આવ્યું ત્યારે તેઓની ઉમર ફક્ત આઠ વરસની હતી. તેઓની માતાજીનું નામ "સબીકે" હતું. કેટલોક વખત પછી ખલીફ મામુનની પુત્રી "ઉમફઝલ"ની સાથે તેઓના લગ્ન થયા. ત્યાર બાદ બગદાદથી પોતાના સસરાની રજા લઇને હજ કરવા ગયા. ત્યાં ઘણી મુદ્દત સુધી રોકાઇ ગયા, પણ જ્યારે ખલીફ મામુનનો ભાઇ મુસતમ ખલીફ થયો, ત્યારે તેણે હ૦ મોહમદ તકી તથા "ઉમ ફજલ"ને એકદમ બગદાદ આવવા ફરમાવ્યું. તે હુકમને તાબે થઇ બગદાદ આવ્યા, ત્યાં ખલીફે પોતાની ભત્રીજીને સમજાવીને પોતાના ભરથારના ખાણામાં ઝેર ભેળવી ખવરાવીને મારી નાંખવા કહ્યું. તેણીએ તેમ કર્યું. તેથી હ૦ મોહમદ તકી હી. સ. ૨૨૦ માં વફાત પામ્યાં. તેઓને કાઝમીનમાં દફનાવવામાં આવ્યા છે.

હ૦ અલી નકી હી. સ. ૨૧૨ માં "સુરીયા" નામના ગામમાં જન્મ્યાં હતાં. તેઓની માતાનું નામ "સમના" હતું.

તેઓના પીતા હ૦ મોહમદ તકીની વફાત વખતે તેઓની ઉમર આઠ વરસની હતી તે વખતે બગદાદમાં ખલીફ "મુતવકલ" રાજ્ય કરતો હતો. તે ખલીફ હમેશાં પોતાનો રોબ દાબ હ૦ અલી નકી પર રાખતો હતો. એક વખતે તેઓને ખલીફે કુટુંબ સહિત "સરમનરાય" નામના ગામડામાં આવી રહેવા ફરમાવ્યું, તે અનુસાર જ્યારે તે ગામડામાં રહેવા ગયા. ત્યારે ખલીફે રહેવાને જગ્યા આપી નહિ, તેથી ધર્મશાળામાં રહ્યા, એવું કહેવામાં આવે છે કે તેઓને પણ ઝેર દેવામાં આવ્યું હતું. તેથી તેઓ હી. સ. ૨૫૪ માં સામરામાં વફાત થયા અને તેઓની લાશને "સુરીયા"માં દફન કરવામાં આવી.

હ૦ હુશન અશકરીનો જન્મ હી. સ. ૨૩૨ માં થયો હતો, તેઓની માતાનું નામ સુસન હતું, જેવણ હ૦ અલી નકીના ખરીદેલા લોંડી હતા, એ વખતે બગદાદમાં ખલીફ મોતમીદ રાજ્ય કરતો હતો, તેણે હ૦ હુશન અશકરીને કેદમાં નાખ્યો હતો. પાછળથી તેઓને ઝેર અપાયું હતું, તેથી તેઓ હી. સ. ૨૬૦ માં શામરામાં વફાત પામ્યા તેઓને પણ ત્યાંજ દફનાવવામાં આવ્યા છે.

હ૦ મોહમદ મહેદીનો જન્મ હી. સ. ૨૫૫ માં શામરા ગામમાં થયો હતો. તેઓની માતાનું નામ "નરજીસ" હતું, જેઓ નશરાની (ક્રીશ્ચીયન) હતા. તેઓને મુસલમાનોએ જીતેલી લડાઇમાંથી પકડી લાવ્યા હતા. તેઓને હ૦ મહમદ મેહદીના પીતાએ લોંડી તરીકે ત્રણસો દીનારમાં ખરીદેલા હતા. એવું કહે-

વામાં આવે છે કે, હ૦ મહમદ મેહદીની ઉંમર જ્યારે અગીઆર વર્ષની થઇ ત્યારે સામરામાં આવેલી એક ગુફામાં ચાલ્યા ગયા છે. હવે અહીંથી "અશનાસરીઓ"ની ઇમામત અટકે છે, અને તેથી તેઓના ઇમામની ગણત્રી બારની થાય છે. તે બારને અરબી સંખ્યામાં "ઇશનાસર" કરીને કહે છે. એટલે એનો અર્થ એ થયો કે "ઇશિનાસરીયા" એટલે "બારીઆ" તેઓનું કહેવું એમ છે કે, હ૦ મહમદ મહેદી જે ગુફામાં ગાયબ છે, ત્યાં જીવતા જાગતા છે, અને ત્યાંથી સાઠ વરસ સુધી ગાયબતુલ શુગરા કહેવાતી હતી, ત્યારે અમુક મુઝતેદોને સંદેશા આવતા હતા. પણ સાઠ વરસ પછી "ગાયેબતુલકુબરા" કહેવાય છે. ત્યારથી સંદેસા કોઇને આવતા નથી, પણ કયામતને દીને પોતે એજ ગારમાંથી બહાર નીકળશે. ત્યારે બીજી કોમોનું કહેવું છે કેઃ—જેમ પરવરદીગારે ફરમાવ્યું છે કેઃ—

કુલ્લુ નફસન ઝાયેકત્તલ મૌત

અર્થ=હરેક નફસ મૌતનો સ્વાદ ચાખનાર છે.

તેમ ગુફામાં જવા પછી તરત વફાત પામ્યા હતા.

હ૦ મહમદ મહેદી માટે બીજી એક રીવાયત એ છે કે, તેઓનો એક કાકો "જાફર" કરીને હતો, તેણે કહ્યું કે, મારા ભાઇ હ૦ હશન અશકરીની ઓલાદમાંથી કોઇ નથી, ત્યારે કેટલાક આલીમો કે જેણે ખુદાની મસલતનું બહાનું ઘડી કાઢયું હતું, તેઓના અને જાફરના સવાલ જવાબો થયા. પરીણામમાં આલી-

મોનું તેની સામે નહિ ચાલી શકવાથી આલીમો એકમત થઈને જાફર માટે ફતવો બહાર પાડયો કે "જાફર કઝાબ" એટલે "જાફર જુઠો."

એવી રીતે બીજી પણ ઘણી જુદી જુદી રીવાયતો છે. એકંદર એ જુદા જુદા વીચારો તરફ રજુ નહિ થતાં એટલુંજ કહેવું બાકી રહે છે કે હઝરત મોહમદ મુસ્તફા (સ૦)ના ફરમાન મુજબ ઇમામનોં વંશ કયામત સુધી શીલશીલાવાર રહેશે. તેમજ અલ્લાહના પાક કલામો મુજબ "ઇમામે મુબીન" એટલે "ઇમામ ઝાહેર" રહેશે, તેમ ન માનતી હ૦ મહમદ મેહદીથી "ઇશનાશરીયા" યાને "બારીયા"ના ઇમામની સમાપ્તી થઇને ઇસમાઇલી વંશાવળી આગળ વધવા પામી અને તેજ "હૈયુલ કૈયુમ"ની જાત જે હઝરત અલી (અ૦)થી ઝહુરમાં આવી તે ક્રમવાર ઇસમાઇલી ખાનદાનથી આગળ વધી આજ સુધી ઝહાં આશકારા છે, તેને મોહીબાને પંજેતન અને આશકે અલ્લાહ ઓળખીને તેની તકલીદ કરે છે, જયારે બીજાઓ તેથી વીમુખ થઇ બીજાઓની તકલીદ કરતાં નઝરે પડે છે.

ઈમામ મૌલાના શાહ મોહમદ બીન ઈસમાઈલ (અ૦)

પ્રકરણ ૪ થું.

ઈમામ મૌલાના શાહ મોહમદ બીન ઈશમાઈલ (અ૦) હી. સ. ૧૫૮ માં ઇમામતની મશનદ પર આવ્યા. તે વખતે તેઓ ઇમામ "મદીના મુન્નવરા"માં બીરાજતા હતા. ઇમામનું બીજું લકબ "વશી મોહમદ" કરીને પણ હતું. તે વખતે બગદાદમાં અબ્બાસાઈ ખલીફ હારૂન અલ રસીદ રાજય કરતો હતો, તેને જ્યારે ખબર મળી કે ઇમામ શાહ ઇશમાઈલ (અ૦) શલમીયામાં વફાત પામ્યા છે, અને તેઓની ઇમામતના હકદાર ફરજંદ હ૦ મૌલાના શાહ મોહમદ (અ૦) છે તેથી ત્યાં ટોળેબંધ લોકો શલમીયામાં જઈ ઇમામની દસ્તબોશી અને "બૈયઅત" કરી તેઓના મુરીદ બને છે તે જો ટુંક મુદત સુધી એ રીતે ઈમામનું કાર્ય ચાલુ રહેશે તો અજબ જેવું નથી કે મારી ખીલાફતનું કાટલું નીકળી જાય, એમ

સમજી તેણે ઇમામને પકડવા માટે એકસો હથીયારબંધ ઘોડેસ્વારો મોકલી ઇમામને બંદીવાન કરવા માટે કોશેશ કરી. આ વાતની ખબર ઇમામને "જોબેદાંએ" આપી. જેથી ઇમામ મદીનામાંથી કુચ કરી કુફામાં આવી રહ્યા. ત્યાં તેઓને ઘરે એક ફરજંદ જન્મ્યો. તેનું નામ તેઓએ "અબ્દુલ્લાહ" રાખ્યું. થોડા દીવસ પછી કુફામાં પણ દુશ્મનોએ ઇમામને સુખેથી રહેવા દીધું નહિ. અને હમેશાં તકલીફો આપ્યા કરતા હતા. આથી તેઓએ પોતાનો "ખીમો" કુફામાંથી ઉપાડી "રાઇ" તરફ કુટુંબ કબીલાસહીત રવાના થયા કે જ્યાં ઇમામની ધણીયાણી બીબી ફાતમાનો મામો ઇશાક બીન અબ્બાસ ફારસી રહેતો હતો, તેને ત્યાં ઇમામે ઉતારો લીધો. એ ખબર જાસુસો તરફથી હારૂન અલ રસીદ ખલીફને ફરી વળ્યા. આથી ઇમામ પોતાના મામા સસરા ઇશાકની સલાહથી "નીહાવંદ" તરફ કુચ કરી ગયા. તે બાદ ખલીફે ઇશાક બીન અબ્બાસને પોતા પાસે પકડી મંગાવી તેની પાસેથી ઇમામનો પત્તો મેળવવા કોશેશ કરી, પણ તેણે ઇમામનો કંઇપણ પત્તો આપ્યો નહિ. જો કે ખલીફ તરફથી તેના પાસેથી પત્તા મેળવવા તેનાપર ઘણું ઘાતકીપણું ગુજારવામાં આવ્યું, છતાં તે ચલાયમાન ન થતાં પોતાની જીંદગી ઇમામને અર્પણ કરવા માટે દૃઢ રહ્યો. છેવટે એવી તકલીફો સહન કરી સાબીત કદમ રહી વફાત પામ્યો. આથી ખલીફ પાછો નીરાશીમાં આવી પડયો અને ઇમામની બીક વચ્ચે પોતાના દીવસો ગાળવા લાગ્યો.

ઇમામ "નીહાવંદ" પહોંચ્યા પછી ત્યાંના એક જાણીતા ગૃહસ્થ મનસુર બીન હોસેબની દીકરી સાથે પરણીને ત્યાં પોતાનું

રહેઠાણુ કરી રહ્યા. ત્યાર પછી તેઓ દાઇઓ મુકરર કરી પોતાના દીનનો ફેલાવો કરવા લાગ્યા. તેથી મુરીદોની આવક "નીહાવંદ" તરફ થઇ. તે ખબર આસ્તે આસ્તે ફેલાતા બગદાદમાં ખલીફને પહોંચી. ત્યારે તેણે ફરીથી ઇમામને પકડી મંગાવવા માટે કેટલાક જાસુસો રવાના કર્યા. તે જાસુસો માંહેના કેટલાક આસામીઓ ઇમામ ઇશમાઇલ (અ૦)ની હસ્તક બૈયઅત કરેલા હતા. તેથી તેઓએ છુપી રીતે અગાઉથી ઇમામને બાતમી પહોંચાડી. જેથી ઇમામ "નીહાવંદ" મુકીને "સાબુર" તરફ જતા રહ્યા, ત્યાંથી તેઓ રવાના થઇ દીનનો ફેલાવો કરતાં કરતાં મોટી મુસાફરી કરી, જ્યાં પોતાના પીતા રહેઠાણુ કરી રહ્યા હતા, ત્યાં "શલમીયા"માં આવ્યા. ત્યાંથી "ઇશલામીયા"ના એક ખુણામાં મકાન લઇને વસવાટ કરવા લાગ્યા, ત્યાં વસી તેઓ બનતે પ્રયાસે ઇશમાઇલીઆ મઝહબનો ફેલાવો કરવા માટે દરેક દેશાવરોમાં "મીશન" મોકલવાનું ચાલુ રાખ્યું, તેમાં તેઓને મોટી ફત્તેહ મળી, અને દુન્યાના તમામ ભાગોમાં સુર્યરૂપી ઇમામના કીર્ણો પ્રસરવા લાગ્યા. એવી રીતે મોટી કામીયાબી સામે ઇમામ હી. સ. ૧૯૭ સંવત ૮૬૯ આઠસો ઓગણોતેર ભાદરવા માસની તા. ૧૮ મીના વફાત પામ્યા. તેઓને તેઓના પીતાશ્રીની બાજુમાં દફન કરવામાં આવ્યા છે. તેઓની મસનદપર તેઓના ફરજંદ શાહ વફી આહમદ (અ૦) બીરાજમાન થઇ ઇમામ થયા.

મૌલાના શાહ વફી આહમદ (અ૦)

પ્રકરણ ૫ મું.

ઈમામ શાહ **વફી આહમદ** (અ૦) તેઓનો બીજો લકબ **જાફર અલ મુશદક** હતો, તેઓની માતાજીનું નામ "ફાતમા" હતું. તેઓ હી. સ. ૧૯૭ માં પોતાના પીતાની મશનદપર બીરાજમાન થયા હતા. તેઓએ ઘણી કીતાબો લખી છે, તેમાં મુખ્ય કીતાબ "અખવાનુ સફા" છે, તેમાં ઉંડી ફીલોસોફી સમાયલી છે, જેનો સઘળી ઇશલામ આલમ લાભ લઇ શકે છે. તેઓ નામદાર ઘણા ખુશ મીજાજ અને ગંભીર હતા. તેઓનો ગરીબ મુરીદો પ્રત્યે ચાહ ઘણો હતો. તેઓ હંમેશા ગરીબો વચ્ચે બેસીને ધર્મોપદેશના ફરમાનો ફરમાવતા હતા. તે વખતે પણ ખલીફાઓ તરફથી દુશ્મનીનું બજાર ગરમ હતું, તેથી ઈમામને ઘણું ચેતવું પડતું હતું, છતાં બગદાદ અને સલમીયા વચ્ચેનો ફાસલો બહોળો

હોવાથી ખલીફાને એટલે બધે દુર સુધી પહોંચી વળવું એ ઘણું બીકટ હતું, છતાં પણ જાસુસોથી ખબર અંતર મેળવતા રહેતા હતા, ત્યારે ઇમામ પોતાના કાર્યક્રમમાં મશગુલ રહેતા હતા.

જ્યારે ઈમામ **જાફર સાદેક** (અ૦)ના જમાનામાં એક મહા-ભારત લડાઈ "ઉમૈયા" તથા "અબાસીઓ" વચ્ચે નીલ નદીના કાંઠે થઇ હતી, તેમાં "મરવાન બીજો" જે ઉમૈયા છેલ્લો ખલીફો ગણાય છે, તે લડાઈમાં માર્યો ગયો, ત્યારે તેના બાકી બચેલા સીંતેર કુટુંબીઓને અબાસી ખલીફે બંદીવાન કરી દમાસકમાં લઈ ગયો, ત્યાં તે ઉમૈયાઓને ઘાતકીપણે એટલે લાકડીઓ તથા પથરાઓના મારથી મારી નાખી તે મુએલી સીંતેર લાશોપર બીછાનું બીછાવી તે ઉપર બેસીને અબાશીઓએ જમણ લીધું, એટલી મજબુત દુશ્મની-માંથી ઉમૈયા ખાનદાનનો એક શખ્સ કે જેનું નામ "અબદુરહેમાન" હતું, તે છટકી જવા પામ્યો. તે આફ્રીકામાં પોતાની લાગવગ વધારતો "સ્પેન" જઇ પહોંચ્યો, અને ત્યાં ફરીથી ઉમૈયા શાખાને સજીવન કરી ખીલાફત સ્થાપી. એવા સંકટોમાંથી પસાર થઇને સત્તા મેળવ્યા પછી પણ તેના વંશજોએ તથા તે વખતે બગદાદમાં રાજ્યકર્તા ખલીફ મામુન એ બે શાખાઓએ ઈમામને તકલીફો આપવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું, તેથી ઈમામ હમેશા જાહોજલાલી ન ભોગવતાં ફક્ત સાદાઇ સાથે સલમીયામાં વસવાટ કરી રહ્યા હતા. તેથી ઘણી વખતે ખલીફના મોકલેલા જાસુસો ઇમામને ઓળખી નહિ શકવાથી તેજ નામી બીજા શખ્સોનું ખુન રેડી નાશી જતા હતા. તે એવા કટોકટીનાં વખતમાં પણ ઈમામ

પોતાના સદ્બોધનો ફેલાવો અંદરખાનેથી દાઇઓના મારફતે કરતા રહેતા હતા. તેવા સંજોગોમાં ખલીફ તરફથી દાઇઓને પકડી મંગાવતા અને ઇમામનો પત્તો પુછતા હતા. ત્યારે દાઇઓ પોતાની ઈમાનદારીના હીસાબે ઇમામની બાતમી આપતા હતા નહિ, તેથી તેઓના ઉપર ઘાતકીપણે તેલ રેડી બાળી નાખતા હતા, અથવા જીવતો જીવત જમીનમાં ગાળીને તેને સંગશાર કરી એટલે પથ્થરો વડે માર મારીને મારી નાખતા હતા. આવા આવા જુલમો છતાં પણ તેઓ ઇમામની બાતમી આપતા હતા નહિ, અને તેઓ ઘણી ખુશી સાથે પોતાની દેહીપર આફતો વહોરી લઇ પોતાની સેવા અર્પણ કરી આનંદથી **અલ્લાહ**ને હવાલે થતા હતા. એવી રીતે ઇમામત ચલાવતાં ઈમામ હી. સ. ૨૧૨ માં સંવત ૮૮૪ આઠસો ચોર્યાસી શ્રાવણ માસની તા. ૨૦ મી અને વાર રવીવારે સલમીયામાં વફાત પામ્યા. તેઓની બાદ તેઓની મશાનદપર હઝરત તકી મોહમદ (અ૦) આવ્યા. જે ઇમામના નુર ચશ્મ મોટા ફરજંદ હતા.

મૌલાના શાહ તકી મોહમદ (અ૦)

પ્રકરણ ૬ ઠું.

ઈમામ શાહ **તકીમોહમદ** (અ૦) તેઓનો બીજો લકબ **મોહમદ અલ હુબીબ** હતો. તેઓ પોતાના પીતાની મશનદપર હી. સ. ૨૧૨ તે ઇ. સ. ૮૨૮ માં આવી ઇમામતથી ઝલવાગર થયા. તે વખતે બગદાદમાં અબાસી ખલીફ "**મુતસેઝ**" રાજ્ય કરતો હતો. એ ખલીફાએ ઇમામ સાથે દુશ્મની કરવામાં કાંઈક પાછી પાની કરી. જો કે તેના દીલમાં ઇમામની બીક પુરેપુરી હતી, તેથી ઈમામની હીલચાલની જાસુસો મારફતે ખબરો મેળવતો રહેતો હતો. તેમજ ઉમૈયાઇડ સત્તા જે **સ્પેન**માં પાછી કાયમ કરવામાં આવી હતી તે અત્યારસુધી ડગુમગુ સ્થીતીમાં હોવાના સબબે પોતાનો બંદોબસ્ત કરવામાં રોકાયલી હતી, તેથી ઉમૈયા તરફની ઇમામને બીલકુલ ચીન્તા હતી નહિ, અને એ વખતે ઉમૈયાઓ બીજી વેતરણમાં હતા, કે જેવી રીતે અબ્બાસીઓએ તેઓને **દમીશ્ક** ખાલસા કરાવીને પોતાની સત્તા જમાવી તેવી રીતે અબાસીઓને બગદાદમાંથી હાંકી કાઢવા. જો કે ઉમૈયા-

એથી એમ બનવું અશક્ય હતું, તેનું કારણ એ હતું કે, અબાસી સલતનત તે વખતે પુર યુવાવસ્થામાં હતી, તેથી તેના પગ ઉંડાણમાં જમેલા હતા. એવી હાંશા તોસીના વખતમાં ઈમામ "હમશ" પાસે આવેલા "ઇસલામીયા" નામના શહેરમાં બેસીને પોતાના "દાઈઓ"ને ઇશમાઈલી મઝહબનો ઉપદેશ કરવા માટે ચોતરફ દેશાવરોમાં મોકલતા રહેતા હતા. તેને પરીણામે "યમન," "યમામા," "બહેરેન," "સીંધ," "મુલતાન," "મીશર" અને સોમાલી લાઈનની "આફ્રીકા" વીગેરેમાં ઈશમાઈલી મઝહબનો જોરબંધ ફેલાવો થઇ રહ્યો હતો, તે દરમ્યાન કશાપણ વઘન વગર ઇમામ હી. સ. ૨૨૫ સંવત ૮૯૬ આઠસો છન્નું ને પોશ માસની તારીખ ઓગણત્રીશના દીને વફાત પામ્યા, ત્યારે તેઓની મશનદપર મોલાના શાહ **રજી અબદુલ્લાહ** (અ૦) આવ્યા, જેઓ ઇમામના વડા પુત્ર થતા હતા. ઇમામ **તકી મોહમદ** (અ૦)ની દરગા સલમીયામાં છે.

મૌલાના શાહ રજી અબદુલ્લાહ (અ૦)

પ્રકરણ ૭ મું.

ઈમામ રજીઅબદુલ્લાહ (અ૦) જેવણ ઈમામે "ઓબદુલ્લા" અને "મહેદી"નો લકબ ધારણ કરીને પોતાના દાઇઓને ભલામણ કરતા હતા કે લોકોને ખુશ ખબર આપો કે ટુંક મુદતમાં "મહેદી"નો ઝહુર થવાનો છે, માટે પોતાના આમાલ પવીત્ર કરે, એ ઇમામ હી. સ. ૨૨૫ તે ઇ. સ. ૮૪૦ માં ઇમામની મશનદપર બીરાજમાન થયા, ત્યારે "રાઇ"થી નીકળી "હમદાન" અને "આજરબાઇજાન"થી થઇને "કોન્સ્ટેન્ટીનોપલ"માં આવી રહ્યા. ત્યાંથી કેટલાક દાઇઓને જુદા જુદા દેશાવરો તરફ ઉપદેશ કરવા માટે રવાના કરવામાં આવ્યા. તેમાં દાઈ નામે અબુ અબદુલ્લા હુશેન બાન મોહમદ બીન ઝકરીયા જે ઘણો આલેમ હતો, તે કેટલોક વખત સુધી બશરામાં કોટવાલના હુદ્દા ઉપર હતો, તેણે જ્યારે ઇશમાઈલીયા મજહબનો અંગીકાર કર્યું ત્યારે તેણે કોટવાલની નોકરી મુકીને ઇશમાઇલી દાઇ તરીકે બહાર

પડયો, ત્યારે ઇમામે તેને "સોમાલી" લાઇનના "મગરીબ આફ્રીકા" તરફ ઉપદેશક તરીકે જવાને ફરમાવ્યું. તે હુકમ દાઈ અબુ અબદુલ્લા માથે ચડાવીને રવાનો થયો. આફ્રીકામાં પહોંચ્યા બાદ તેણે પોતાની "ઇલમીયત" તથા વાતચીતની શક્તિવડે મોટી ફત્તેહ મેળવી ને એક કોમ આરબોની જે "બરબરી"ને નામે ઓળખાતી હતી. તેને ઇશમાઇલી પંથમાં સામેલ કીધી. થોડા દીવસો પછી એક મોટો તાયફો કે જે "કતામાં"ને નામે ઓળખાતો હતો, જેના કબીલાના માણસો તમામ મગરબી આફ્રીકામાં વીખરાયલા હતા, અને તે ઘણા જુસ્સાદાર લડવૈયા અને બહાદુર હતા, તે તમામને ઉપદેશ કરીને મોટી સંખ્યાના લોકોને મઝહબે ઈશમાઇલીયામાં દાખલ કર્યા, તેથી તેને ત્યાં મોટી કામીયાબી હાંશલ થઇ.

એ વખતે "મગરીબ આફ્રીકા"માં ઈબ્રાહીમ બીન મોહમદ તખ્તપર રાજ્યકર્તા બાદશાહ હતો એ બાદશાહ રાજવહીવટની દરકાર કર્યા વગર મોજશોકમાં પડયો રહેતો હતો. ત્યારે બીજી બાજુ દાઇ અબુ અબદુલ્લા પુરજોર શોર સાથે ઇશમાઈલી મજહબમાં લોકોને ખેંચીને પોતાનો પગ મજબુતીથી જમાવી રહ્યો હતો. એમ કરતાં એ વીગતો જ્યારે બાદશાહ ઈબ્રાહીમને પુરી પડી ત્યારે તેણે ઇશમાઈલી મજહબને તોડી પાડવા તથા તેમાં સામેલ થનારાઓને અટકાવવા માટે મહાભારત કોશેશો કરી બહાર હુકમ પાડયો કે ઈશમાઈલી મઝહબમાં દાખલ થનારને કત્લ કરવામાં આવશે. તે હુકમને અમલમાં મેલવા માટે લશ્કરી બળથી

કામ લીધું, તે બાદશાહની સઘળી તજવીજો નીષ્ફળ નીવડી. સબબ કે અબુ અબદુલ્લાએ એકદીલી અને મજબુતાઇ સાથે બાદશાહનો સામનો કરીને બાદશાહની તમામ કોશેશો ઉંધીવાળી તેથી સઘળી મુશ્કીલાત દુર થઇ. આથી બાદશાહે દુર વસ્તુ તમામ લશ્કર એકઠું કરવા માટે હુકમ બહાર પાડયો, અને અબુ અબદુલ્લાને આફ્રી-કામાંથી હાંકી કાઢવા અને તેના ગોઠયાઓને હલાક કરવા માટે હથીયાર, દારૂગોળા વીગેરેની પુરતી સામગ્રી તૈયાર કરવા માટે મોટી સંખ્યામાં લોકોને કામ ઉપર લગાડયા, ત્યારે બીજી તરફ અબુ અબદુલ્લાએ તમામ આફ્રીકામાં પોતાના કાશીદો રવાના કરી લોકોને કહેરાવ્યું કે પોતાના દીનપર મજબુત રહેવા માટે "ફીદાઇ" બની રહો કે જેથી ઝાલીમો આપણને કાંઇપણ કરી શકશે નહી, અને તે સાથે "મહેદી" આવવાની ખુશ ખબરો પણ કાશીદો સંભળાવતા હતા, જેથી લોકોમાં પુરતો જુસ્સો ફેલાતો રહ્યો, એમ કરતાં ટુંક મુદત બાદ ઈબ્રાહીમ "બાદશાહ" અબુ અબદુલ્લાહ સામે લડાઇની પુરતી સામગ્રી સાથે લડવા બહાર પડયો, ત્યારે ઈશમાઈલીઓએ પણ અબુ અબદુલ્લાહના વચન પ્રમાણે આવ-નાર "મહેદી"ના નામે કુરબાન થવા લાગ્યા. આ પ્રમાણે આફ્રી-કનો તથા ઇશમાઇલીઓ વચ્ચે લગભગ ચાર માસ સુધી ખુનખાર લડાઇ ચાલુ રહી, તે દરમ્યાન બાદશાહે બે વખત પોતાની જોરદાર ફોજો મોકલી, તે તમામની પાયમાલી થતાં બાકી રહેલા સોલજરો ભાગી છુટયા. આથી બાદશાહની સખ્ત હાર થઇ, અને બાદશાહ પોતાનો જીવ બચાવવા ખાતર આફ્રીકામાંથી ભાગી "તરાબલેશ" થઇને એશીયા તરફ નીકળી ગયો

પછી પુછવાનું બાકી શું રહ્યું, જ્યાં ત્યાં ઈશમાઇલીઓની બોલબાલા થઈ રહી તે ખુશ્યાલી વચ્ચે **અબુ અબદુલ્લા** મોટી ધામધુમ સાથે આફ્રીકામાં "કાહેરવાન" શહેરમાં ફત્તેહમંદી સાથે દાખલ થઈ પુરેપુરો મુલકનો કબજો લઇને અબુ **અબદુલ્લાહે** "મહેદી"ની બાદશાહી જાહેર કરતાં ઇશમાઇલી વાવટો આફ્રીકા ઉપર ફરકતો કર્યો, અને તાબાના તમામ શહેરો અને કસબાઓના જાણીતા આસામીઓને જુદા જુદા મથકોનો ચાર્જ સોંપી. ગવ્હર્નર તરીકે નક્કી કરીને રવાના કર્યાં. **અબુ અબદુલ્લાહની** શાલશાઇ તથા રહેમદીલીથી સઘળી પ્રજાનાં દીલો જીતી તમામને આવનાર "મહેદી"ની પરવી કરવા માટે ફરમાવ્યું તે ફરમાન બજાવવા માટે પોતાના ઇમામ સામે સઘળી પ્રજાએ ગરદન ઝુકાવી.

જ્યારે **મોહમદ મહેદી** (અ૦)નાં પીતા ઈમામ **રજી અબદુલ્લાહ** (અ૦) એક વખત સખ્ત માંદગી ભોગવતા હતા, ત્યારે પોતાના ફરજંદ મોહમદ (અ૦)ને બોલાવીને ભવિષ્ય ફરમાવતા હતા, ત્યારે અબુ અબદુલ્લાહ પણ ત્યાં હાજર હતો, તેણે સઘળું સાંભળ્યું હતું, તેથી અબુ અબદુલ્લાએ ઘણા જુસ્સા સાથે આફ્રીકામાં કામ કર્યું. તમાં તે ફત્તેહમંદ નીવડયો. તે આગાહી એ હતી કે,

"અએ નુરે ચશ્મ" તમોને દુર દરાજ મુલ્કોમાં જવું પડશે, ત્યાં સખ્ત મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડશે, અને જે આપણા નાના હઝરત **મોહમદ મુસ્તફા** (સ૦)ની ભવીષ્યવાણી છે, તે તારા પર ઉતરશે, જેથી તું "**મહેદી**" તરીકે ઓળખાશે. . .

હદીશ

રી રઅસે સલાસે મીઆ તતલઉશ શમ્સ મીન મગરેબેહા.

અર્થ

મારા પછી ત્રણસો વરસે સુરજ મગરેબ તરફ ઉગશે.

માટે તું સુર્ય માફક રોશન થશે, તેમજ હજરત **પયગમ્બરના** કલામ મુજબ જે "મહેદી" થશે, તેનું નામ મારા નામ જેવુંજ હશે, અને તેના પીતાનું નામ પણ મારા પીતાના નામ પર હશે. તે "હદીશ" પ્રમાણે તમે મોહમદ બીન અબદુલ્લાહ છો." આ નોંધ અબુ અબદુલ્લાહએ લઇ લીધી હતી અને તે ધોરણ પ્રમાણે કામકાજ કરતો લોકોમાં "મહેદી" આવવાના સમાચાર ફેલાવતો હતો. એવામાં હી. સ. ૨૬૨ તે ઇ. સ. ૮૭૬ અને સંવત ૯૩૨ નવસો બત્રીસ કારતક માસની તા. ૧૬ મી અને વાર રવીવારે ઈમામ વફાત પામ્યા તેઓની દરગાહ "સામરા"માં છે, તેના ઉપર શાનદાર હઝીરો બાંધવામાં આવ્યો છે, એ ઇમામની શહાદત બાદ તેઓના ફરજંદ શાહ મોહમદ મહેદી (અ૦) પોતાના પીતાની ગાદીપર આવીને ઈમામ તરીકે રોશન થયા.

મૌલાના શાહ મોહમદ મહેદી (અ૦)

પ્રકરણ ૮ મું.

ઈમામ શાહ **મોહમદ મહેદી** (અ૦) હી. સ. ૨૬૨ અને ઈ. સ. ૮૭૬ માં ઈમામતની મસનદપર ઝલવા અફરોઝ થયા. તેઓનું પુરેપુરૂં નામ **અબુલ કાસમ મોહમદ બીન અબદુલ્લા** (અ૦) હતું. તેઓનાં વખતમાં દાઇ **અબુ અબદુલ્લાએ** તમામ આફ્રીકા હાથ કરી લીધું હતું, અને લગભગ ચાર લાખ જેટલા ઇસમાઈલી સોલજરોની પલટણ ઉભી કરી હતી. તેણે ઇમામને તેડવા માટે આફ્રીકાથી કાસીદો રવાના કર્યા હતા, તે કાસીદો ઇમામની હજુરમાં હાજર થઈ દાઈ **અબુ અબદુલ્લાએ** કહેલી તમામ વીગતો રજુ કરી, ને છેવટે આફ્રીકામાં પધારવા માટે વિનંતિ કરી. આ વિનંતિનો સ્વીકાર કરતાં ઈમામે પોતાના સાહેબજાદા મૌલાનાં હઝરત **કાસીમ ઉર્ફે શાહ કાયમ** (અ૦) તથા દાઈ અબુ અબદુલ્લાનો ભાઈ અબુલ અબાસ અને થોડાક રફીકો

યાને મુરીદોને પોતાની સાથે લઈ લીબાશ બદલાવી સૌદાગરના વેશમાં મગરીબ આફ્રીકા તરફ જવા માટે કુચ કરી.

એ વખતે બગદાદમાં અબાસી ખલીફ "**મોકતેદર**" રાજ્યકર્તા હતો, તે ઈમામની હીલચાલ માટે જાસુસો મારફતે બારીક તપાસ રાખતો હતો, તેને જ્યારે "સલમીયા" છોડીને ઇમામે કુચ કરી, કે તરતજ તેનો રીપોર્ટ બગદાદમાં ખલીફને જઈ પહોંચ્યો, કે તેથી તેણે પોતાના તમામ રાજ્ય હદમાં સખ્ત હુકમ મોકલ્યો કે "જે કોઇ સત્તાધીશ ને ઈમામ શાહ **મોહમદ મહેદી** (અ૦) નજરે પડે કે, તરતજ તેવણને ગીરફતાર કરીને બગદાદ મોકલી આપવા. ખલીફના આ હુકમાનુંસાર સઘળી અબ્બાસી સલતનતોમાં આવનારા દરેક મુસાફરોની સત્તાવાળાઓ બારીકીથી તપાસ રાખવા લાગ્યા. આ ખબર ઇમામને જ્યારે **તરાબલેસ**માં મળી ત્યારે અબુ અબાસ જે ઇમામની સાથે હતો, તેણે ઇમામ પાસેથી રજા લઇ "**કાહેરવાન**" તરફ રવાનો થયો. ત્યાં પહોંચતાંજ અબાસી ખલીફાના જાસુસોએ તેને પકડી બંદીવાન કર્યો. ત્યારે બીજી બાજુ ઇમામ તથા તેઓના ફરજંદ અને મુરીદો મુસીબતોથી બચી હી. સ. ૨૯૬ માં "**સઝલમાંમહા**"માં સલામતી સાથે આવી પહોંચ્યા.

તે શહેર ઘણું રોનકદાર અને ખુબસુરત હતું, અને મોટા મોટા આલીશાન પહાડોની વચ્ચમાં આવેલું હતું. એ સલતનતનું પાયંતખ્ત "**બનુમીદરાર**" હતું, તે વખતે તે સલતનતમાં "બર-

બરી" કોમનો શાહજાદો **આલીશા ઈબ્ને મીદરાર** રાજ્યકર્તા બાદશાહ હતો. તેણે ઈમામની ઘણી સન્માનપુર્વક ખીદમત કરી. આ ખબર જ્યારે અબાસી સત્તાવાળાઓને પડી ત્યારે એક સખ્ત રૂક્કો ધમકી સાથેનો મોકલીને અબાસી ખલીફ તરફથી જણાવવામાં આવ્યું કે "તું તારી સલામતી ચાહતો હોય તો, તારે ત્યાં જે ઈમામ મેમાન તરીકે રહેલાં છે, તેવણને ગીરફતાર કરીને મને ખબર આપ. અગર જો તારી પાસેથી છટકી જવા પામશે, તો યાદ રાખજે કે તેનો બદલે તારે ખમવો પડશે." જ્યારે આવો સખ્તાઇ ભરેલો કાગળ તે શાહજાદાનાં હાથમાં આવ્યો, ત્યારે તેને દુન્યાની ઐશઆરામ (કે જે બુરામાં બુરી બલા આફત સમાન છે, તે પર ભુલીને ઇમામ અને તેઓના ફરજંદને કેદ કરી, અબાસી ખલીફને વળતો જવાબ લખી મોકલ્યો.

આ કટોકટીનાં સંજોગો વચ્ચે જે "રફીકો મુરીદો" શાહજાદાના હાથમાંથી છટકી જવા પામ્યા હતા. તેઓ દાઈ **અબુ અબદુલ્લા** પાસે જઇ પહોંચ્યા, અને ઇમામ તથા તેઓના ફરજંદ ઉપર જે તકલીફ આવી પડી હતી, તેનું વીગતવાર વર્ણન કરીને સંભળાવ્યું. આથી તરતજ અબુ અબદુલ્લાએ ચાલીસ હજાર માણસનું લશ્કર લઇ ઇમામને છોડાવવા માટે "**બનુ મીદરાર**" તરફ કુચ કરી. તે રસ્તામાં આવતાં "**કાહેરવાન**"માં આવી પહોંચ્યો, કે જ્યાં પોતાનો ભાઇ અબુ અબાસ કેદ પડેલો હતો, તેને છોડાવીને આગળ વધ્યો. અને "**બનુ મીદરાર**"માં આવી પહોંચ્યો.

આ ખબર જ્યારે **"શાહજાદા આલીશા ઈબ્ને મીદરાર"** ને પડી, કે તરતજ તે બે લાખના લશ્કર સાથે **અબુ અબદુલ્લાની** સામે થયો. ત્યાં મોટું ખુનખાર યુદ્ધ થયું, જેમાં ઘણું લોહી રેડાયું અને તે લડાઇ દરમ્યાન બરબરી શાહજાદાના લગભગ એક લાખ સીપાઇઓ માર્યા ગયા, ત્યારે અબુ અબદુલ્લાની પારટીના ફક્ત બાર હજાર સીપાઇઓ શહાદત પામ્યાં, અને છેવટે શહાજાદો **"આલીશા ઈબ્ને મીદરાર"** પણ માર્યો ગયો, આથી બરબરીઓની હાર થઇ, અને તેનું લશ્કર નાશભાગ કરવા લાગ્યું. આથી ઇસમાઇલી સોલજરોએ બા હીંમતથી તેઓનો પીછો પકડયો, અને તેઓને સરહદની બહાર હાંકી મેલ્યાં, ત્યારે અબુ અબદુલ્લા જ્યાં ઈમામ કેદ પડેલા હતા, ત્યાં આવી પહોંચ્યો, અને પહેરો ભરતા પહેરેગીરોને મારી હટાવી કેદખાનામાં દાખલ થયો, અને ઈમામ તથા તેઓના ફરજંદ અને સાથવાળાઓને છુટા કરી ઘણાજ માન અદબની સાથે ઇમામના દસ્ત મુબારકને બોસો આપ્યો. અને જે ઘોડાઓ પાસે તૈયાર હતા, તે ઉપર ઈમામ તથા તેઓના ફરજંદને બેસાડી, અબુ અબદુલ્લા પોતે ઈમામના ઘોડાની રીકાબ પકડીને **"કતામાં"** કબીલાના સરદારો સાથે પાયદળ ચાલતો હતો તે ખુશ્યાલીના લીધે તેની આંખોમાંથી હર્ષના આંસુઓ વહેતા હતા. આવી રીતે **"કેમ્પ"**માં આવી પહોંચ્યો, અને ભર વસ્તી વચ્ચે પસાર થતાં બુલંદ અવાજે અબુ અબદુલ્લા પોકારતો હતો કે, "અએ લોકો જુઓ! આ અમારા તથા તમારા **"આકા"** છે. જે **"મહેદી"** આવવાની આગાહી હતી, તે આજ **"મહેદી છે."** આથી ઈમામને જેવા માટે ટોળેબંધ લોકો એકઠા થયા હતા, અને

ઇમામના દીદારથી મુશરફ થતા હતા. એવી રીતે "**સઝીલમામહા**" આવી પહોંચ્યા. ત્યાં ચાલીસ દીવસ સુધી પડાવ નાંખ્યો. ત્યાર-પછી "**રકાદાહુ**" તરફ આવ્યા. ત્યાં "**કોહેરવાન**"ના લોકોએ ઈમામને "**મહેદી**" તરીકે સ્વીકારી બૈયત કરીને ઇમામે ઝમાન તરીકે કબુલ કર્યું, તે દીવસે આફ્રીકામાં ઈમામની સત્તા હેઠળ હુકમત આવતાં "**કોહેરવાન**" પાયતખ્ત તરીકે નક્કી કર્યું. ત્યાં ઈમામ બાદશાહ તરીકે તખ્તપર બીરાજમાન થયા. તે વખતે "**કોહેરવાન**"ના તાબાના શહેરો માટે વિશ્વાસુ સરદારોને ચુંટી "**ગવ્હર્નરો**" તરીકે નક્કી કરી તેઓને રવાના કરવામાં આવ્યાં, અને લડાઇ દરમ્યાન રૈયત તથા શરણે આવેલા "બરબરી" સીપા-ઇઓ તરફથી ઇમામને તથા તેઓના સાથવાળાઓને જે જે ખમવું પડયું હતું, અથવા જે જે નુકસાની થઈ હતી તે તાજપોષીની ખુશાલીમાં સઘળાઓને માફી બક્ષવામાં આવી.

ત્યાર બાદ "**આફ્રીકા**" જીલ્લા માંહેના તાબેનાં જે જે મોટા શહેરો હતા, તેમાં આલીશાન ઇમારતો ઉભી કરવામાં આવી. ન્યાયની અદાલતો (કોર્ટો), મદરેસાઓ (કોલેજો), અને જાહેર પ્રજાની સગવડ માટે સુશોભીત બગીચાઓ બનાવવામાં આવ્યાં, તેમજ ત્યાંની પ્રજાને બંધબેસ્તા નવા કાયદા કાનુનો બાંધવામાં આવ્યા. આથી તમામ પ્રજા સુખી થતાં સુખ શાન્તિ સાથે રહેવા લાગી, તેથી જે આફ્રીકા તરફ કોઇની નજર વટીક પણ ન હતી તે આફ્રીકા આજે હરીફ રાજ્યો સામે એક નમુનેદાર સલતનત થવા પામી હતી. કારણ સઘળી પ્રજા ઇમામની ફરમાન બરદાર

બની દરેક વખતે પોતાનો જાન ફીદા કરવા તૈયાર રહેતી હતી. એ કરરોફર અને જાહોજલાલી અબુ અબાસની આંખમાં ખુંચવા લાગી, તેથી ઈમામની બાદશાહી માટે તેના દીલમાં કીનો ઉછળવા લાગ્યો, અને હસદની બળતરામાં વગર અગ્નીએ બળવા લાગ્યો. આનું મુખ્ય કારણ ઈમામ ઉપર તેનું યકીન (ઇમાન) હતું નહિ, તેથી તે અદેખાઇની ધુનમાં બકવાટ કરતો કે, "ઇમામને જે બાદશાહી સલતનત હાથ લાગી છે, તે મેળવવા માટેની સઘળી મહેનતો અને કોશેશો મારા ભાઇ અબુ અબદુલ્લાનીજ છે" તેથી મનમાં એવી રીતના હવાઈ કીલ્લા બાંધતો હતો કે, "ભલે! ઇમામ તખ્તપર ઝલવાગર થયા. પણ તેવણે મારા ભાઇની મહેનતો વડે રાજ્ય મેળવ્યું છે, એટલે ઇમામ અમો બન્ને ભાઈઓના હાથમાં પુતળી થઇ રહેશે. અને હકુમતનો તમામ દોર અમારા હાથમાં રહેશે." અબુ અબાસના આ હવાઇ કીલ્લાઓ હવામાં ઉડી ગયા, કેમકે તમામ પ્રજાની વલણ ઇમામ તરફ થઇ, તેથી અબુ અબાસનો ગુસ્સો ઉશ્કેરાયો, અને ઈમામ વિરૂદ્ધ પ્રપંચ કરી તેઓને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી પોતે રાજ્યસત્તા મેળવે, તેથી દુષ્ટ વેતરણમાં રોકાયો, તેનાં માટે પ્રથમ **બનુકતામીયાં**ના સરદારો સાથે જોડતોડ શરૂ કર્યું, તેમજ પોતાના ભાઈ અબુ અબદુલ્લાને પોતાની વલણમાં મેળવી લેવા માટે વગવસીલો ચાલુ કરવા મહાભારત તજવીજો શરૂ કરી. ખરેખર! દુન્યાની લાલચ ઘણી ખરાબ છે, જેવી રીતે ઈબ્ને મુલઝીમ ઈમાનદાર હોવા છતાં એક ઔરતની ખાહેશમાં અંધ બની ઇમામ **મૌલાઅલી** (અ૦)નો કાતીલ ઠર્યો, તેવી રીતે દાઇ અબુ અબદુલ્લાહને પોતાના ભાઈની આડીઅવડી સમજાવટથી

રાજ્યનો લોભ થયો, જેથી ઈમામ વિરૂદ્ધ તે પણ પોતાના ભાઇની માફક કાવત્રામાં સંડોવાયો. આ વિગતોથી જ્યારે ઈમામ માહીતગાર થયા, ત્યારે તેઓ ઘણા દીલગીર થયા. અને કોઈપણ ભોગે બન્ને ભાઇઓને સમજાવવા માટે ઘણી કોશેશો કરવા લાગ્યા, અને એ સમજાવટમાં કેટલાક આગેવાનો પણ સામેલ થયા, તેથી અબુ અબાસને જોશ વધ્યું ? અને પોતાના મન સાથે એમજ સમજવા લાગ્યો કે, ઇમામ અમારી બીક રાખે છે આવી તક્કબુરીમાં અબુ અબાસે કેટલાક પૈસાના ગુલામોને ઇમામનું ખુન કરવા માટે મોકલી દીધા. પણ જેમ હુવા એક સેકંડમાં દરેક ઠેકાણે ફરી વળે છે, તેમ એ કપીંણ કૃત્યની ખબર ઝડપથી આખા શહેરમાં ફેલાઇ ગઈ, જેથી ઇમામના કેટલાક "**શીઆઈયો**" ઉશ્કેરાયા અને એક મોટું જબરદસ્ત ટોળું અબુ અબદુલ્લાના મહેલ તરફ ધસી ગયું, ને ત્યાં અબુ અબદુલ્લા તથા તેના ભાઇ અબુ અબાસને મારી નાખવામાં આવ્યા. આ ખબર ઘણા અફસોસ સાથે ઈમામે સાંભળી, અને પોતાના મુરીદોને ફરમાવ્યું કે બનવા કાળ બને છે, માટે હવે ફીત્ના ને શાન્ત કરો.

હઝરત ઈમામ મોહુમદ મહેદી (અ૦) અહિંથી પોતાની રાજ્યસત્તાને **ફાતમાઈ ખીલાફત** તરીકે ઓળખાવી, અને રાજ્યનો વીસ્તાર વધારવા માટે દુર દરાજના દેશાવરોપર બહાદુર લશ્કરીઓ સાથે શુરા સરદારોની સરદારી હેઠળ ચહડાઇઓ મોકલી. જેથી ફાતમાઇઓ મોટી મોટી ફત્તેહો મેળવતા ગયા. તેથી એ ઝમાનો ગોયા ફાતમાઇઓનોજ હોય એમ માલમ પડતું હતું. • ટુંક

મુદતમાં ફત્તેહપર ફત્તેહ મેળવતાં રાજ્યની એટલી બધી હદ લંબાઇ કે, "**મહેરા એલયપા**"થી કરીને છેક "**મગરીબી અલાકશી**" સુધી ફાતમાઇ ખલીફાતનો વાવટો ઉડતો થયો. એ દરમ્યાન ફાતમાઇ સલતનત ઘણી જોરદાર અને જાહાં આશકારા થઈ પડી. તમામ લશ્કરી સોલજરો અને સરદારો વખત પડતાં ઇમામ ઉપર જાનનીશાર થાય તેવા વફાદાર હતા, જેથી આજુબાજુની સલતનતો ડુલમુલ થયા કરતી હતી. તેથી નાના રાજ્યકર્તાઓ પોતપોતામાં સલાહ કરીને ફાતમાઇ ખીલાફતને તોડી પાડવાની વેતરણમાં રોકાયા. તે સંજોગો વચ્ચે એક કોમ જે "**બારબરી**"ને નામે ઓળખાતી હતી, તે ઘણી જાલીમ, જંગલી, અને મરવા તથા મારવામાં કાંઇપણ સમજતી નહોતી, તે નાના રાજ્યોની ઉશ્કેરણી અને મદદથી કશ્બાઓ તથા શહેરોમાં અનેકવાર બળવાઓ કરતી હતી. તેને ત્યાંના ફાતમાઇ લશ્કરીઓ ચાંપતા ઉપાયો લઇને દાબી નાંખતા હતા, છતાં એક વખત મોટો બળવો ફાટી નીકળ્યો, અને બળવાખોરો એકદમ ઇમામના મહેલની લગભગ નજીક આવી પહોંચ્યા, ત્યારે મહેલની આસપાસ જે ચોકીબાનો હાજર હતા, તેઓ બળવાખોરોની સામે થયા. અને જાન ફેશાનીથી લડી ઇમામના નામ ઉપર પોતાના જાનની કુરબાનીઓ કરવા લાગ્યા. આખરે પરીણામમાં બળવાખોરોની સખ્ત હાર થતાં ચોરની માફક નાશી ગયા. એ બેવફા કોમ માટે ઇમામના દીલમાં હમેશાં ખંતરો રહ્યા કરતો હતો, અને ભવીષ્યમાં પોતાના ખાનદાનપર એકાએક હુમલો આવે તો બચાવ માટે મજબુત ઉપાયો લેવા જોઇએ, ખ્યાલથી એક "**દારૂલખીલ્લાફ**" કીલ્લેબંધ ઉભો કરવો જોઇએ, એવો વિચાર

કરી ઈમામ "**ન્યુટ**" તરફ રવાના થયા, ત્યાં હુશ્યાર કારીગરો વચ્ચે મસલેહત કરીને કહ્યું કે, તે બનાવવા માટે કોઇ પસંદગીની જમીન નક્કી કરો. તે જમીન નક્કી થતાં હી. સ. ૩૦૩ માં "**મહેદીઆ**" નામનું એક શહેર બનાવવાનું કામ શરૂ કર્યું, અને લગભગ પાંચ વરસમાં તે શહેર તૈયાર થતાં, વચ્ચોવચ્ચ એક મજબુત મોટા ફેરાવાની દીવાલ ઉભી કરવામાં આવી, તે દીવાલમાં ઠેકાણે ઠેકાણે ફાટકો રાખવામાં આવ્યાં એ દીવાલ મોટા વીસ્તારની હોવાથી તેના વચમાં મહેલાતો ઉભા કરવામાં આવ્યા, તેમાં આરસપહાણના તળાવો, તથા જમીન રોનકદાર પીળા પથ્થરોની આરાસ્તા કરવામાં આવી. જ્યારે એ શહેર લગભગ તૈયાર થઇ રહ્યું, અને ફક્ત કીલ્લાના લોખંડી દરવાજા તૈયાર થતા હતા, ત્યારે ઈમામે પોતાના કુટુંબ કબીલાને "**કાહેરવાન**"થી તેડાવીને "**મહેદીઆ**"માં રાખ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે, "મારાપર ફાતમાઈઓ માટેની ભવીષ્યની ફરજ આજે પુરી થતાં હવે હું છુટો થયો છું."

•

તે પછી ઇમામ પોતે પણ કેટલીક લડાઈઓમાં હાજર થઇને લડતા હતા. એક વખત **પશ્ચિમ** તરફના કેટલાક લોકો ઇમામ સામે લડવા બહાર પડયા, અને સ્વતંત્ર થવાની વેતરણ કરવા લાગ્યા, તેથી ઈમામે પોતાના ફરજંદ **હઝરત કાયમ** (અ૦)ને તેઓની સામે એક ચુન્દા લશ્કરની સરદારી સોંપીને રવાના કર્યું. ત્યાં જે શહેરમાં બળવાખોરો ભરાયલા હતા, તે શહેરને **હઝરત કાયમે** (અ૦) ઘેરો નાંખી ઘણો લાંબો વખત સુધી ત્યાં રહ્યા. ને જ્યારે બળવાખોરો પાસે ખોરાક ખુટી ગયો ત્યારે તેઓ કફન પહેરી

હાથ બાંધેલામાં તરવાર લઇ શરણે આવી જીવતદાન માંગ્યું, **હઝરત શાહ કાયમે** (અ૦) તેઓને જીવતદાન બક્ષીને કેટલાંક શીખામણના બોધદાયક વચનો કહ્યાં, અને તેઓ જે થોડીઘણી ખંડણી આપી શકયા, તે લઇને તેઓને છુટા કર્યા. એ વખતમાં પશ્ચિમ તરફના ઘણા મુલકો તેઓએ હાથ કર્યા, અને પોતાના લશ્કરી બળ વડે કેટલાક રાજકર્તાઓને તાબે કરી તેઓના રાજ્યને પોતાના રાજ્ય સાથે જોડી દીધા. અને "ઈદ્દલસ, કીરવાન, તરાબલેસ, અમસાલ, મરાકો" વીગેરે રાજ્યપર ઈમામની હકુમત કાયમ થઈ, ત્યારે બીજી તરફ "સ્પેનમાં" જે ઉમૈયા ખલીફ હતો, તે ઇમામ તરફ પૂર્ણ શત્રુવટ રાખતો હતો, તેથી તેને તોડી પાડવા અને "સ્પેન"ને હાથ કરવા માટે ઇમામ તરફથી તૈયારીઓ ચાલતી હતી. તે વખતે મીસરમાં અબાસી ખલીફાઓની સત્તા હતી, જેઓ ઇમામોને હંમેશા મુશીબતમાં નાંખી હેરાન કરતા હતા, તેઓ ઉપર ઇમામના ફરજંદ **શાહ કાયમ** (અ૦) હી. સ. ૩૦૯ માં હુમલો લઇ ગયા, પણ તે વખતે હુમલો નીષ્ફળ નીવડયો, અને મીસર ફત્તેહ થયું નહિ, ત્યારે બીજી વખત "**મીશર**"પર ચહડાઇ લઇ જવા માટે અને અબાસીઓનો દોર તોડી પાડવા માટે જબરદસ્ત તૈયારીઓ કરી રહ્યા હતાં, કારણ એ લડાઇમાં ઇમામ પોતે લડવા માટે બાહેર આવવાના હતા, પણ તે સંજોગો વચ્ચે મૌલાના શાહ **મોહમદ મહેદી** (અ૦) ૨૪ વરસ રાજ્ય ભોગવી હી. સ. ૩૩૨ અને ઇ. સ. ૯૩૪ માં સંવત ૯૯૦ નવસો ને નેવું વૈશાખ માસની તા. ૧૩ અને શનીવારના દીને "**મહેદીઆ**"માં વફાત પામ્યા. તેઓની તુરતબ પણ "**મહેદીઆ**"માં આવેલી

છે. ઘણા મોતેબર ઇતીહાસ લખનારાઓ પણ કબુલ કરી ગયા છે કે, ઇમામ **મોહુમદ મહેદી** (અ૦)ની સલતનત ઘણી જબરદસ્ત અને પ્રજાને સુખરૂપ અને ફાયદાકારક હતી. તેઓ લોકો ઉપર અદલ ઇન્સાફ સાથે રાજ્ય ચલાવતા હતા. તેથી તમામ રૈયત ઇમામની ફરમાન બરદાર રહેતી હતી. અને હંમેશા ઇમામ સાથે નમનતાઇથી ચાલતી હતી. ઇમામની વફાત પછી ઇમામની મશનદપર તેઓના ફરજંદ મૌલાના **શાહ કાયમ** (અ૦) બીરાજમાન થયા.

મૌલાના શાહ કાયમ (અ૦)

પ્રકરણ ૯ મું.

ઈમામ **કાયમ** (અ૦) હી. સ. ૩૨૨ અને ઇ. સ. ૯૩૪ માં પોતાના પીતાના તખ્તપર ઝલવા અફરોઝ થયા. ઇમામ શાહ **મોહમદ મહેદી** (અ૦) પોતાની હૈયાતીમાંજ ઇમામ **કાયમ** (અ૦)ની સરદારી અને ઇમામત "પશ્ચિમ" તરફના અને "બરબરી" લોકો પાસેથી કબુલાવી બૈયત લેવડાવી હતી. ઇમામ **કાયમ** (અ૦)નો લકબ **હઝરત અબુ કાસીમ મોહમદ નીઝાર અલ કાયમ બ અમ્ર અલ્લાહ** (અ૦) હતો, તેઓ હીંમતવાન, બહાદુર, લડવૈયા, અને સીપાયાના, તબીયત ધરાવતા હતા. દરેક લડાઇઓમાં તેઓ પોતે હાજરી આપી દુશ્મનો સામે લડતા હતા. **ફાતમાઈ** ખલીફાઓમાં તેઓ પહેલાજ બાદશાહ હતા. જેઓએ દરયાઇ લડાઇનો કાફલો બનાવ્યો હતો, અને લગભગ ત્રણસો લડવૈયા બારકસો તૈયાર કરાવ્યા હતા, તેનું કારણ એ હતું કે, **ઈટલીયનો** દરીયામાર્ગે આવી વખતો વખત ઇમામની સરહદમાંથી લુટફાટ

કરી ભાગી જતા હતા, તેથી ઈસમાઇલીઓને ઘણી મુસીબતો વેઠવી પડતી હતી, તેના બચાવ અર્થે ઇમામને એ પગલા લેવા પડયાં હતા. કાફલો તૈયાર થઈ રહ્યા બાદ એક વખતે એકાએક ઇટેલીયનોએ ઇમામની રાજધાનીના બંદરોપર હલ્લો કર્યો, અને બંદરોને તારાજ કરી મોટું નુંકશાન પહોંચાડયું. તેનો બદલો લેવા માટે ઇમામે પોતાનું લશ્કર એકઠું કરી, ઝાલીમોનો જોહાકીદોર તોડી પાડવા માટે એક જબરદસ્ત કાફલો "રોમ" ફત્તેહ કરવા માટે રવાનો કર્યો, ત્યાં ઇટલી દરીયામાં મહાન લડાઇ શરૂ થતાં છેવટે તેમાં ઇટેલીયનોની સખ્ત હાર થઇ, તેથી ફાતમાઇઓએ "ફ્રાશ" સીવાય ઇટેલીયનોનાં આખા પ્રાંતનો કબજો મેળવી, ત્યાં ઇમામની હકુમત કાયમ કરી. ત્યાર પછી બીજી વખત ચહડાઇ કરીને ઇટેલીયન હદને ઘેંટ સુધી તારાજ કરી, ઇટાલી કાફલા સામે દરીયામાર્ગે મહાભારત લડાઇ કરીને ઇટલીનું મોટું શહેર "જીનોવા" સર કર્યું. જે ઘણી લાંબી મુદત સુધી ફાતમાઇ ખલીફના તાબામાં રહ્યું. અને "**લોમપારડી**"નો. પણ એક ભાગ ઇમામના તાબા હેઠળ આવ્યો. એવી મહાન જીતોપર જીતો મેળવતાં ઇસમાઇલી સોલજરો આગળ વધતા હતા, ત્યારે બીજી તરફ લશ્કરના રોકાણનો લાભ લઇને બેઇમાની લોકો બળવો જગાડવાની કોશીશો કરતા નજરે પડતાં હતા. અને એક બળવો "સકલબીયા"ના આરબોએ ઇમામ સામે ઉઠાવ્યો તેનું કારણ એ હતું કે "સકલબીયા"નો ગવર્નર કે જેનું નામ **સાલમ** હતું, તે પ્રજાને વગર કારણે હેરાન કરતો હતો, તેથી પ્રજામાં ઉશ્કેરણી થતાં બળવો ઉઠયો, આથી **સાલમે** પોતાનો જીવ જોખમમાં જોયો, તેથી બચાવ માટે ઇમામ પાસે મદદ મેળવવાનો એક રૂક્કો

લખી કાશીદને રવાનો કર્યો. તે રૂક્કામાં જણાવ્યું હતું કે "અહિંના લોકો આપની સત્તા સાંમે વાંધો ઉઠાવે છે, માટે તરત મદદ મોકલાવો" આ રૂક્કો જ્યારે ઈમામના હાથમાં કાશીદે આપ્યો, કે તરતજ ઇમામે "**ખલીલ**" નામના બહાદુર સરદારની સરદારી હેઠળ એક લશ્કર રવાના કર્યું, તે સુપેહસાલાર **ખલીલ** જ્યારે લશ્કર લઈ સકલબીઆમાં આવી પહોંચ્યો, ત્યારે ત્યાંના લોકોમાંના કેટલાક જાણીતા શહેરીઓનું એક ડેપ્યુટેશન સરદાર **ખલીલ**ની મુલાકાત લેવા માટે આવ્યું. અને સરદાર **ખલીલને** ગવ્હર્નર **સાલમ** પ્રજા-ઉપર વગર ગુન્હાએ ઝુલમ ગુજારે છે, તેથી વાકેફગાર કર્યો. આથી સીપેહસાલાર **ખલીલે** ઇમામ પાસેથી ઓરડર મેળવી, ગવ્હર્નરના ઓદ્ધા ઉપરથી **સાલમને** બરતરફ કર્યો, અને તેની જગ્યાએ **હુસન બીન યાસીન**ની ગવ્હરનર તરીકે નીમણુંક કરી. આથી સકલબીયામાં પાછી શાન્તિ ફેલાણી.

ખરેખર! અગર જો ઈમામની સલતનતમાં આવાં ઝગડા ફેલાતે નહિં, તો અજબ જેવું ન હતું. કે ઇમામના સોલજરો યુરોપમાંનો ઘણો ભાગ મેળવવા વગર રહેતે. ફરીથી પ્રજામાં મીનાકેશો પડવાના મનહુશ આશાર નજરે પડવા લાગ્યા, અને અંદરખાનેથી કુસંપ વધતો જતો હતો, તે કુસંપના બી રોપવામાં મુખ્ય હાથ ગુન્હેગાર, ઝાલીમ અને ઝુલમી બરબરી કોમનો હતો. તેઓ અંદરખાનેથી પ્રજાને બહેકાવવા માટે પ્રપંચો રચતાં હતા, તેથી આખરે એકાએક બળવો ફાટી નીકળ્યો, તેમાં એક શીખેલો, પોતાને આલીમમાં ગણતો, એવફા થયલો **અબુયઝીદ મુખલેદ બીન**

ફરાદ નામનો **ખારજી** હતો, તે ઇમાનદારીના ડોળથી **વાએઝ** કરી, અભણ તથા જંગલી બરબરીઓને પોતાની સાથે મેળવી લીધા.

હી. સ. ૩૩૩ માં અબુ યઝીદ ખારજી કે જેને કેટલાક અજ્ઞાન બરબરીઓ "**શેખુલ મુસલમીન**" તરીકે કહેતા હતા. તે પોતાના વહેશી મુરીદો સાથે પહાડોપરથી ઉતરીને શહેરોમાં દાખલ થઇને પોતાનાં જંગલી મુરીદોના હાથે લુટફાટ તથા કત્લ ચલાવી આગળ વધતો હતો, પરિણામમાં આખરે તેણે એવી બરબાદી કરી નાંખી કે, ફક્ત "**મહેદીઆ**" તથા અતરાફના થોડા **કીલ્લેબંધ** શહેરોપર ઇમામની હુકુમત રહી, ત્યાર પછી અબુ યઝીદ ખારજીએ વિચાર્યું કે, એ કીલ્લેબંધ શહેરો પણ હાથ કરી લઉં. આ વિચારથી તેણે ચાર વખત સરતોડ હુમલા કર્યા. તેમાં ઇમામના લશ્કરે બહાદુરીથી લડી તેને હરાવ્યો એ ચારે વખત હાર પામવાથી યઝીદ હેરાનને પરેશાન થયો, અને જીત મેળવવા માટે તેના પાસે એકે રસ્તો રહ્યો નહી, તેથી નીરાશ થઈ, લડાઇને પડતી મુકી "કનાઅત," તથા "સુસ,"ની તરફ નાઠો. ત્યાં તે શહેરોપર હુમલો કરી તેને હાથ કરવા માટે રોકાયલો હતો. ત્યારે ઇમામ મૌલાના **શાહ કાયમ** (અ૦) હી. સ. ૩૩૪ તે ઇ. સ. ૯૪૫ અને સંવત ૧૦૦૧ એક હજાર ને એક મહા માસની તા. ૧૪ મીએ વફાત પામ્યા. તેઓની બાદ ઇમામની ગાદીએ તેઓના ફરજંદ **હઝરત મૌલાનાશાહ મનશુર** (અ૦) આવ્યા.

મૌલાના શાહ મનશુર (અ૦)

પ્રકરણ ૧૦ મું.

ઈમામ **મનશુર** (અ૦) હી. સ. ૩૩૪ અને ઈ. સ. ૯૪૫ માં પોતાના પીતાની મશનદપર બીરાજમાન થતાં **ઈસમાઈલીઅન ઈમામ** તરીકે જાહેર થયા. તેઓ **હઝરત અબુ ઝાહેર ઇસમાઈલ અલ મનશુર બ અમ્રઅલ્લાના** ઇલ્કાબથી ઓળખાતા હતા, તેઓ મોટો હોંશલો ધરાવનાર અને તબીયતમાં પાણીદાર હતા. તેઓ તખ્તપર આવ્યાં બાદ ખારજી યઝીદ જે "કુનાઅત "તથા" સુસ"પર ઘેરો નાંખીને પડયો હતો, ત્યાંથી તેને હાંકી કહાડવા માટે ઇમામે એક ચુનંદી ફોજ મોકલી તેમાં યઝીદની હાર થતાં તે નાશભાગ કરવા લાગ્યો, ત્યારે ફાતમાઇ લશ્કરે તેનો પીછો પકડયો. તે સંજોગો વચ્ચે જ્યાં જ્યાં બન્ને લશ્કર ભેગું થતું હતું ત્યાં ત્યાં, જેવી રીતે ઇસમાઇલીઓ સામે ખારજીઓએ બેરહેમીથી કામ લીધું હતું, તે પ્રમાણે હવે ઝાલીમોનો માર ખાવાનો વખ્ત આવ્યો, તેથી ફાતમાઈ ફોજ પણ તેઓપર દયા કર્યા વગર કત્લ ચલાવી તેઓને નાબુદ કરતી હતી.

એવી રીતે ફત્તેહપર ફત્તેહ મેળવતા મૌલાના **શાહ કાયમ** (અ૦) ના જમાનામાં જે શહેરો ફાતમાઇઓના હાથમાંથી નીકળી ગયા હતા, તે મૌલાના **શાહ મનશુર** (અ૦) ઇમામે પાછા હાથ કર્યા. અને જે અબુ યઝીદના મુરીદોએ પોતાની જીત વખતે ઇસમાઇલી-યનોપર કત્લ તથા લુટફાટ ચલાવી મુરદાળ લીઝતોમાં મોજ માની ભુલા પડયા હતા, તેઓ તમામ આ લડાઈમાં માર્યા જતાં વાસીલે જહનંમ થયા, અને એ ખારજીઓનો સરદાર અબુ યઝીદ "**જબ-લશાલાત**" તરફ નાઠો. એ રસ્તો ઘણો વીકટ અને મુશ્કીલીભરેલો હતો કે જ્યાં આખા દીવસમાં ફક્ત થોડોજ રસ્તો પસાર થઇ શકતો હતો, છતાં ફાતમાઈ ફોજે તેની પુઠ ચાલુ રાખી હતી, સત્રુઓ નાસતા નાસતા અબુ યઝીદ સાથે "કતામા"ની પહાડોપર ચડી ગયા. તે પહાડપર એ ઝાલીમોનો એક કીલ્લો હતો, તેમાં તે ભરાઇ બેઠાં, કે જ્યાં થોડા બરબરી ચેલાઓ સાથે અબુ યઝીદનો છોકરો બેઠેલો હતો. ત્યારે ફાતમાઈ ફોજે તે કીલ્લાને ઘેરો નાખવાનું શરૂ કર્યું, જ્યારે કીલ્લાની અંદરથી અબુ યઝીદ તથા તેના ચેલાઓ ઘા કરીને ખુંનરેજી કરતા હતા, ત્યારે ફાતમાઇ ફોજ તેનો જવાબ મક્કમપણે દેતી હતી. એમ કરતાં આખરે એ પહાડપર ખુનખાર લડાઇ થઇ, અને દુશ્મનોનો કીલ્લો ફાતમાઇ ફોજે શર કર્યો. એવામાં અબુ યઝીદ છુપો રસ્તો તોડીને નાશી જવાની કોશેશ કરતો હતો, એવામાં તે ઇસમાઇલીયનોને હાથે પકડાઇ ગયો. તેને મુશ્કેટાટ બાંધી કેદ કરી "મહેદીઆ" તરફ ઇમામની હજુરમાં રવાનાં કરવામાં આવ્યો ત્યાં તેને "હમદાન"ના કીલ્લામાં એક લોઢાના પાંજરામાં પુરવામાં આવ્યો, તેમાંજ તેને આખરે

રીબાવી રીબાવીને મારી નાખવામાં આવ્યો. ત્યારે અબુ યઝીદનો છોકરો તથા તેના થોડાક ચેલાઓ નાશી જવાથી જીવતા રહેવા પામ્યાં હતા. છતાં તેઓએ પોતાની ઘાતકી વર્તણુંક મુકી નહોતી. અને ઠેકઠેકાણે છુપી રીતે ભાગતા ફરતા હતા, પ્રજાને ઘણી તકલીફ દેતા હતા. આખરે તેઓ પણ ફાતમાઇ ફોજને હાથે બંદીવાન થવા પામ્યા. જેથી આફ્રીકા પાછો એ ઝાલીમોથી પાક થવા પામ્યો, અને પ્રજા સુખચેનથી વસવાટ કરવા લાગી.

"સકલીયા" પ્રાંતમાં **હશન** સારી રીતે વહીવટ ચલાવતો હતો તેનાપર "**તુરકો**"એ ચહડાઈ કરી, તેથી તેની સામે **હશનને** લડવું પડયું, તેમાં તેની હાર થઈ. એ ખબર ઈમામને ફરી વળતાં એક **ફરૂખ** નામનાં બહાદુર સરદારની સરદારી હેઠળ ફાતમાઇ ફોજ **તુરકો** સામે લડવા રવાના કરી. તેણે સકલીયામાંથી **તુરકોને** મારી હઠાવ્યા. એ ફત્તેહની ખુશાલીમાં એક કવી કે જેનું નામ **અબુ જાફર** હતું, તેણે કેટલીક કવીતાઓ રચી દરબારમાં લઇ આવ્યો. તેમાં કેટલીક ભવિષ્ય પણ ભાંખેલી હતી, ને તે કવીતાઓમાં એવી આગાહી પણ કરેલી કે, "અએ ઈમામે ઝમાન મૌલાના શાહ **મનશુર** (અ૦) તમારો પાટવી કુંવર હઝરત **મોએઝ** (અ૦)નું મુબારક નામ પવિત્ર "**મક્કા** અને **મદીના**"ના શહેરોના મીમ્બરોપર અને સીક્કાઓપર એક મહાન ખલીફ તરીકે જારી થશે, જે **અબુ જાફર** કવીની ભવિષ્યવાણીઓ પાછળથી ખરી થવા પામી હતી.

"**સીસલી**" અને "**કલાબરયા**"ના કેટલાક બદકાર આરબો ફાતમાઈ સલતનતને સારી રીતે માનતા નહિ હતા, અને સંજોગો વચ્ચે વિરૂદ્ધ જવાને તેઓ પાછી પાની ભરતા હતા નહિ. તેઓને ઈમામ તરફથી દબાવીને સારી રવેશે ફરમાન બરદાર બનાવવામાં આવ્યા, જેથી તેઓ ફાતમાઇ ખીલાફતને આધીન રહ્યા. ત્યારે હી. સ. ૩૩૯ માં ઈમામ શાહ **મનશુરે** (અ૦) **અબુ અલ કાસમ હુસન બીન અલીને** સીસલી અને તેના તાબાના પ્રાંતપર ખંડણીયા સુબા તરીકે મુકરર કર્યો, તે **અહદ હુશન**ના ખાનદાનમાં લાંબી મુદત સુધી રહેલો હતો, તે સુબો થયા પછી સારી રીતે રાજ્યકારબાર ચલાવતો હતો, એવામાં "**ફ્રેન્ચ**" રાજ્ય **કલાબરીયા**પર હુમલો લઇ આવ્યો. તે **ફ્રેન્ચ** લશ્કર સાથે **ઈટાલીયન**" હદમાં દર્યાઇ સખ્ત ખુનખાર લડાઇ **થઇ**, તેમાં ફ્રેન્ચોની મોટી હાર થઇ. એ રોકાણનો લાભ લઈ "**સ્પેન**"માં રાજ્યકર્તા ઉમૈયાઇડ ખલીફ **અલ નાશરે** વગર લડાઇએ અંદરૂની સમજાવટથી **મરાકો** હાથ કરી લીધું.

ઈમામ **મનશુર** (અ૦)ને અગાઉ જેવી રીતે સુફીઓ **હઝરત મોહમદ** (સ૦)ને **અલ્લાહ** તરીકે માનતા હતા, તેવી રીતે **શેખ** તરીકે ઓળખાવતો ખાનદાન ઈમામને **અલ્લાહ** તરીકે માનતો હોવાથી મુલ્લાં અને મોલવીઓ, જેઓ **સરીઅતપનાહ** હતા, તેઓનું કાતરીયું ગરમ થયું. જેણે કેટલાક નાદાનોને ઉશ્કેરી મુકયા, તેથી એક સમયે ઈમામ શહેરથી બહાર શીકારગાહે જતા હતા, જ્યારે તેઓ પોતાના **ફરજંદ શાહ મોએઝ** (અ૦)ને ઈમામ તરીકે

જાહેર જાનશીન કરી ચુકયા હતા, ત્યારે જાલીમોએ **શાહ મનશુર** (અ૦)પર હુમલો કરી, તેઓને પકડી, તેઓના ગલામાં ફાંસો નાંખી ઝાડ ઉપર લટકાવી શહીદ કર્યાં. તેઓ ઈમામ હી. સ. ૩૪૧ અને ઈ. સ. ૯૫૨ સંવત ૧૦૦૮ દસસો આઠને જેઠ માસની તા. ૮ મી એ વફાત પામ્યા. તેઓની કબર "મહેદીઆ"માં આવેલી છે. **શાહ મનશુર** (અ૦)ની વફાત બાદ તેઓના ફરજંદ મૌલાના **શાહ મોએઝ** (અ૦) ઇમામતની મશનદપર બીરાજમાન થયા.

મૌલાનાં શાહ મોએઝ (અ૦)

પ્રકરણ ૧૧ મું.

ઈમામ મોએઝ (અ૦) હી. સ. ૩૪૧ તે ઇ. સ. ૯૫૨ માં ઇમામતની મશનદપર રોન્નક અફરોઝ થયાં, એ નામદાર ઇમામનો પુરો લકબ અબુ **તમીમ સૈયદ અલ મોએઝ અલ દીનલ્લાહ** (અ૦) છે, એ ઇમામને ઇતીહાસ લખનારા દાના, ચાલાક, ઈનસાફી, બહાદુર, આલીમ, તથા સાયન્સ, અને ફીલાસુફીના મુરબી તરીકે લખે છે.

એવણુ ઇમામનાં જમાનામાં **સોમાલી** લોકો ઇલમ-વ-હુન્નરમાં આગળ વધી માલદાર બની રહ્યા હતા. જેથી તમામ પ્રજા ખુશી અને સુખ ચેનમાં દીવસો પસાર કરતી હતી, તેમ મુલકી ઝગડાઓ, ફીશાદ, અને ભયાનક આફતોનો અંત આવી રહ્યો હતો. કારણુ કે જે કોઇ બદકાર બદકારીપર કમર બાંધતો હતો તેને પુરેપુરી સજા કરવામાં આવતી હતી, તેથી સઘળી પ્રજા દાખલો લઇને રાહે રાસ્તપર ચાલતી હતી.

શહેરમાં બંદોબસ્ત રાખનારા અમલદારો પુરેપુરી પોતાની ફરજ કાળજીથી બજાવતાં હતાં, ને પ્રજાને બંધએસ્તા થાય તેવા કાયદા કાનુનો સલતનતનાં બરનાં રચવામાં આવ્યાં હતા, તેથી તમામ પ્રજા સુલેહ અને સંતોષથી વર્તતી હતી.

લશ્કરનાં બંધારણ માટે જુદી જુદી ફોઝો ઉભી કરવામાં આવી હતી જે સઘળી ફોઝ લગભગ બાર લાખ માણસોની ગણવામાં આવે છે. તેની જુદી જુદી પલટણો બનાવી તે પર ખાસ અનુભવી અને સુરા સરદારો મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા, તે ફોઝોમાંનાં વીભાગનાં જુદા જુદા નામ રાખવામાં આવ્યા હતાં, તેમાં **નીઝામીયા** અને **મલયસયા** એ બન્ને પલટણો ઘણી વખણાતી હતી. જેમાંના તમામ સોલઝરો ચુનંદા લડવૈયા અને બહાદુર હતાં, તે ફોઝો જ્યાં જ્યાં ચહડાઈ લઇને જતી હતી, તે ફત્તેહ કર્યા સિવાય પાછી વળતી નહી, એવી દીલેર ફોઝથી અતરાફનાં તમામ હાકીમો ઇમામને તાબે રહી "ખંડણીઆ" થઇ રહ્યા હતા, એ સુરવીર ફોઝોનો વડો **ઝનરલ-ઇન-ચીફ** યાને **સુપેહ સાલાર** એક ઇમામ મોઅેઝ (અ૦)નો ગુલામ નામે "**ઝોહર**" હતો. તેણે જાનીશારી અને વફાદારીથી જીતો મેળવી, તેથી એટલો પ્રખ્યાત થવા પામ્યો હતો, કે જેને "**સ્પેનીયન**" ઇસાઇ (ક્રીશ્ચીયન) સૌમાલીઓ **અલનાશર**નાં ખીતાબથી બોલાવતા હતાં.

હી. સ. ૩૪૪ માં **ઓન્ડેલેસીયા**નાં દરીયાઇ કાફલાએ જે "**ફાતમાઈ**" ઝંગી બારકસ ટપાલ લાવતો અને લઈ જતો હતો,

તેનાંપર ઘેરો નાંખીને મજકુર ટપાલનાં બારકશને કેદ કરી લીધું, તેની ખબર જ્યારે ઈમામ **શાહ મોએઝ** (અ૦)ને પડી ત્યારે "**શશલી**"નાં ગવ્હર્નર **હુશન બીન અલીને** ફરમાન મોકલાવ્યું કે એક જબરદસ્ત કાફલાની સાથે **ઓન્ડેલેસીયા** તરફ ચહડાઇ કરો કારણ કે ત્યાનાં **આલમાયરાનાં** "હાકીમે" આપણાંથી નાહક ઉભી કરેલી દુશ્મનીની તેને લીઝત ચખાડો, કે ફરીથી આવી હરકત કરતા અટકે, તે ફરમાનનો "ગવ્હર્નરે" વગર ઢીલે અમલ કર્યો. અને "અલનાશર"નાં કપતાનોએ દુશ્મનોનાં **શુશ** અને "**મરકે એઝર**"નો નાશ કરી પોતાને થયલી નુંકશાનીનો બદલો પુરેપુરો લઇ પાછા વળ્યા અને એ ખબર ઇમામ શાહ **મોએઝ** (અ૦)ને પોંચાડી.

ત્યાર બાદ ફાતમાઇઓએ **મરાકો** ફત્તેહ કરી, અને ઝુલમી સરદાર **ઝેયરી બીન મના સહુતાજા** તથા ઝંગલી **એનારકીસ્ટોનું** જોર તોડીને "**ઝઝીરે કરેયટ**" ફત્તેહ કર્યું; તેના "ગવ્હર્નર" તરીકે **અબદુલ્લા અનશને** નક્કી કરી, વિરોદ્ધિઓ **સોમાલીઓને** તાબે કરીને ઇમામ **શાહ મોએઝ** (અ૦)ની હકુમત કાયમ કરી. એ ચડતી ન શાંખી શકનાર **રૂમીયો** હી. સ. ૩૫૦ માં ફાતમાઈ હકુમતને તોડી પાડવાની કોશીશથી લગભગ સાતસો ફોજી બારકશોને "**ઝઝીરા**"માં ઉતાર્યાં, તે **રૂમીયોની** મોટી સંખ્યા સાંમે ફાતમાઇ આરબો ટકી શકયા નહી તેથી ફાતમાઇઓની હાર થતાં "ઝઝીરા" "રૂમીયોએ" ફત્તેહ કર્યું, એ લડાઈ દરમ્યાન જ્યારે ઇસમાઇલી આરબો મોટી સંખ્યાનાં માર્યા ગયાં, ત્યારે "**રૂમીયાં**"એ

પ્રજાપર ઘાતકીપણું ગુજારવામાં કાંઇ બાકી રાખ્યું નહી, તે એટલે સુધી કે નીર્દોષ બાળકોને પણ નીર્દય રીતે ઠોકરો મારીને તેને મારી નાંખતા હતા, એ ખબર જ્યારે ઈમામ **શાહ મોએઝ** (અ૦)ને પડી ત્યારે ઘણા જુસ્સામાં આવી જતાં **શશલી**નાં વાલી **જનરલ આહમદ બીન હુશન**પર હુકમ મોકલ્યો કે ઉતાવળે "ઝઝીરા"ની મારી પ્રજાપર જે ઘાતકપણું ઝાલીમો ગુજારે છે, તેની સામે સંગીન લશ્કર સાથે સામનો કરો, અને તમારી મદદે અત્રેથી બે લાખનું લશ્કર અમો રવાના કરીએ છીએ, તે હુકમ થતા **જનરલ આહમદ** પોતાના બહાદુર યોદ્ધાઓ સાથે બહાર પડયો, અને "**જજીરે કરેયટ**" તરફ પ્રયાણ કર્યું, ત્યાં પોંચતાં ને "રૂમીયો" સાથે "ફાતમાઇઓ"નું એક દારૂણ યુદ્ધ થયું, તેમાં "રૂમીયો"ની હાર થતાં નાશભાગ કરવા લાગ્યા, અને અતરાફનાં કીલ્લાઓમાં ભરાઈ બેઠા, છતાં **જનરલ આહમદે** તે દગાબાઝોનો પીછો છોડયો નહી, અને બહાદુરી સાથે કીલ્લાઓમાં ભરાઇ બેસેલા "રૂમીયો"ને ખેંચી બહાર લાવતાં. અને તેને રીબાવી રીબાવી મારી નાખતાં. એવી રીતે તમામ કીલ્લાઓ સર કરીને **ઝઝીરે કરેયટ**ને દુશ્મનોથી પાક કર્યો, તેવામાં ઇસમાઈલી જાસુસો તરફથી ખબર મળી કે ખુશકીને રસ્તે **રૂમીયો**નું એક મોટું પાયદળ લશ્કર નાશી છુટેલા "રૂમીયો"ને કુમકે આવે છે, તેવામાં ઇમામે મોકલેલા બે લાખ માણસનું લશ્કર **જનરલ આહમદ**ની મદદે આવી પહોંચ્યું, તે સાથે લેતા **જનરલ આહમદ** ખુશકીનાં રસ્તે "**રૂમીયો**"નો સામનો કરવા કુચ કરી આગળ વધ્યો. થોડા દીવસની મુસાફરી બાદ બન્ને લશ્કરોનો ભેટો થયો, અને ખુનખાર લડાઇ ચાલુ થઈ તેમાં **રૂમીયો**નો કચ્ચરઘાણ

નીકળી ગયો, તેથી દરીયા તરફ નાસવા લાગ્યાં. ત્યારે ઇસમાઇલી આરબોએ તેનો પીછો લીધો, એમ કરતા "રૂમીયો"એ જે પોતાના બારકશો દરીયામાં લાંગરેલા હતા, તે પર ચડીને ભાગવા લાગ્યાં, એટલામાં ઇસમાઇલીઓ આવી પહોંચ્યા. તેથી સાંમસાંમે ઝપાઝપી ચાલુ થઈ, પરિણામે "**રૂમીયો**"ના તમામ બારકશોનાં ચુરેચુરા થઇને દરીયાને તળીએ બેશી ગયાં, એવી રીતે દુશ્મનો ફાતમાઇ સરહદમાંથી નાબુદ થયાં, અને પ્રજા સઘળી સુખ ચેનથી રહેવા લાગી; શહેર અને દરેક કશબામાં ઇબાદતખાનાઓ, કાલેજો, દવાખાનાઓ ઉભા કરીને ઇલમ તથા હુન્નરની ખીલવણી કરવામાં આવી, અને જે ઢબપર **બગદાદ**માં તથા **કરત્ટબા**માં સંસ્થાઓ હતી. તેથી પણ વધારે સુધારા સાથે **ઝઝીરા**માં સ્થાપવામાં આવી, તેમજ તમામ બાજુએ ઉન્નતિની હીલચાલ મચી રહી, તેથી દુર દેશાવરોનાં લોકો ત્યાં ઇલિમ વ હુન્નર શીખવા માટે આવતા હતા જેથી એ "**ઝઝીરો**" દુનીયાપર નમુનેદાર બની વિખ્યાતી મેળવીને ઝહા આશકારા થવા પામ્યો.

હી. સ. ૩૫૯ માં **મીશર** તરફ નજર કરવામાં આવી કારણ કે **ખલીફ મામુન** જે અબાસી ખાનદાનનો હતો, તેના તરફથી જે "ઇસિમાઇલીઓ"ને વગર ગુન્હાએ તકલીફ આપીને દેશપાર કરવામાં આવતા હતા, તે ઝમાનો હવે બદલાયો હતો, અને ફાતમાઈ સલતનત એક એવા સંગીન પાયાપર આવી હતી કે જેથી "**અબાસી**" તથા "**ઉમૈયા**"એ બન્ને ખીલાફતો ગભરાટમાં આવી પડી હતી, ત્યારે અગાઉ ઇસિમાઇલીઓએ ઉપાડેલી મુસીબતોનો "દાઝ"

અત્યારવેર **ઇસ્માઇલીઓનાં દીલમાંથી** ભુસાયો નહોતો, તેનો બદલો લેવા માટે "જનરલ-ઇન-ચીફ **ઝોહેર**" તૈયાર થઇ રહેલો હતો, **તે વખતે મીશરમાં** "**અબાસીઓ**" તરફથી **હાકમ કાફુર અક્ષીદી** કારોબાર ચલાવતો હતો. તેનું **એકાએક** મરણ થયું, તે વખતે પણ જે દાઇઓ "**મીશર**"માં ઇમામના તરફથી "**દાવત**" કરી રહ્યાં હતા, તેની **મીશરી** પ્રજા છેડછાડ મુકતી **નહોતી. એવા સમાચાર** જ્યારે "**મહેદીઆ**"માં ઇમામને ફરી વળ્યા, કે ઇમામે **ઝોહરને** મીશર પર ચહડાઇ કરવા ફરમાવ્યું. **એ હુકમને માથે ચડાવતા જનરલ ઝોહર** પોતે એક લાખના લશ્કર સાથે બાહેર પડયો, તેવામાં જે મીશરનો સુબો **કાફુર અક્ષીદી** મરણ પામ્યો હતો, તેનો રીપોર્ટ જનરલ **ઝોહરને** મળ્યો કે હકદાર **અને પ્રજા** વચ્ચે **મીનાકેશો** પડયો છે, તે તકનો લાભ લઇને ફીશાદખોરો, તથા હરામખોરો, પ્રજાને તકલીફ આપીને પોતાનો **શીક્કો** જમાવવા બેઠા છે, તે બખેડાથી અબાશી ખીલાફતનાં લશ્કર સિવાય તમામ પ્રજા નારાજ છે. એ ખબર ઇસ્માઇલી એલચી તરફથી **જનરલ ઝોહરને** અધ વચ્ચે મળ્યા, ત્યારે તેને ઉતાવળે પ્રયાણ કર્યું. અને **મીશર** પોંચતા વાર તેનાં પર ઘેરો નાંખવાનું શરૂ કર્યું, એ ખબર જ્યારે પ્રજામાં ફેલાઇ ત્યારે તેઓ શહેર બહાર આવીને **જનરલ ઝોહરને** દરેક જાતની મદદ આપવા તૈયાર થતાં, કહ્યું કે અમોને જાલીમો પોતાના ફરેબી પંઝાઓમાં પીશી નાંખવાને તલમલી રહ્યાં છે. માટે દયા કરીને બચાવો! તેનાં જવાબમાં "**જનરલ ઝોહરે**" કહ્યું ભરોસો રાખો ખુદાપર તે સર્વે સારૂં કરશે.' અને ટુંક વખતમાં પાપીઓને બદલો મળી જશે, તે મસ-

લતની જે બદમાશો શહેરનો કબજો લઈ બેઠાં હતા, તેઓને ખબર પડી ત્યારે તે સામે થવા ખીણોમાં ભરાઇ બેઠા. ને ત્યાંથી વાર કરતા હતા. ત્યારે ફાતમાઇ લશ્કર ખુલ્લા મેદાનમાંથી તેનો જવાબ કરતું હતું, જો કે ફાતમાઈ લશ્કરનો મારો કાતીલ હતો, પણ દુશ્મનો ભરાઇ બેસેલા હોવાથી તેને અસરકારક નીવડયો નહી, તેથી દુશ્મનો ફુલાઇ જઇને શીસોડીઓ વગાડતા, અને ફુતાનાંઝનીયો કરતા હતાં, ત્યારે **જનરલ ઝોહરનો** ચુનદો લશ્કર જે પાછળ પાયદળ બીજે રસ્તેથી નીકળેલો હતો, તે પણ આવી પહોંચ્યો, તે મદદ આવતાં દુશ્મનોપર ઘેરો નાખી દીધો, તેથી ફાતમાઇઓનો પાશો પલટાયો, અને તીડોની માફક દુશ્મનોપર ટુટી પડયા જેથી દુશ્મનો ગભરાઇ જતાં નાશભાગ કરવા લાગ્યા, તે તકનો લાભ લઇને ફાતમાઈ સોલઝરો ખીણોમાં ઉતરી પડયા; અને દુશ્મનોની પુઠે થયા ત્યાં **મીશરીઓની** હાર થતાં મોટી રકમનાં કેદી પકડાયા તેમાં મુખ્ય ફીતનો ફેલાવનાર **અબુ યુસેફ** જે એક "**કતામાં**" કબીલાનો વડો હતો તે પણ સપડાઇ ગયો, તેને ઓળખતાં ફાતમાઈ સોલઝરોએ મુશકેટાટ બાંધી ને **જનરલ ઝોહર** પાસે હાજર કર્યો. ત્યારે **ઝોહરે** તેને કહ્યું કે—અય **અબુ યુસેફ** એ તારી નાલાયક ચાલ તજી દે અને મગરૂરીમાં મસ્ત નહી રહે, તું જાણે છે તેમ મગરૂરી કોઈની રહી નથી? એમ સાંભળતા **અબુ યુસેફ** ઉછળ્યો અને તોછડાઇથી કહેવા લાગ્યો કે અએ **ઝોહર** તું એમ નહી સમજતો કે **મીશર** મારા હાથમાં આવી ગયું; નહી? તેને ઘણી વાર છે? જ્યાં સુધી મારી હયાતી છે, ત્યાં સુધી તું કદી પણ અમનો અમાનમાં રહી શકીશ નહી, બલકે હમેસાં મુસીબતોમાં

મુબતલા રહીશ, માટે વીચાર કર અને પાછો ફર, એવા તુંડાઈ ભરેલા બોલો **અબુ યુસેફ**નાં **જનરલ ઝોહરે** સાંભળીને ગુસાનાં બદલામાં ઉશ્કેરાયો અને કહ્યું? કે **અબુ યુસેફ** પ્રથમ તને મુબારકી દેતા કહીશ કે, તારા દેશ માટે તને જે જુશો છે તે ઇચ્છવા જોગ છે. તેને હું આવકારદાયક ગણું છું પણ તેનાં જવાબમાં તું બસ એટલું વીચારી જો કે જ્યારે તું ઝંઝીરોમાં ઝકેડાયલો હોઇને એટલો પાવર ધરાવે છે. ત્યારે તારી સામે અત્યારે હું એક આજાદ અને સત્તાધીશ છું તે તારા બોલો માટે હું ઘણું કરી શકું છું. તે હીસાબે ખ્યાલ કર કે મને કેટલો જુસ્સો હોવો જોઇએ, પણ નહી? બહાદુરો કોઈ કાળે બંદીવાન સામે વાર કરતા નથી. માટે જા તને આજાદ કરૂં છું. અને તારી અરમાન પુરી કર. એમ કહેતા સીપાઇઓને હુકમ કર્યો કે **અબુ યુસેફ**ને છોડી મુકો આ દીલાવરી જોતા **અબુ યુસેફ** બાવરો જેવો બની ગયો, અને તેને કાંઈ સુજ ન પડતા કહેવા લાગ્યો, આફ્રીન છે શુરા સરદાર? હું તારે તાબે છું? એમ કહેતા પોતાની ગરદન ઝુકાવીને કહ્યું કે તારા જેવો બીજો દીલેર સરદાર મને કયાં મળશે. માટે કહે તારો હુકમ બજાવવા આ બંદો જીવને જોખમે તૈયાર છે. અને **કતામાં** કબીલાના તમામ આરબો તારા માટે પોતાનાં પ્રાણ પાથરવા કાંઇ પણ કચાશ કરશે નહી. એમ સાંભળતાં **ઝોહરે** "અબુ યુસેફ" તથા બીજા યોદ્ધાઓને સાથે લઇને **મીશર** શહેરમાં ફરી વળ્યો, તેથી જગે જગે થતાં બખેડાઓ બંધ પડયાં, અને તમામ પ્રજા **ઈમામ શાહ મોએઝ** (અ૦) ની બાદશાહી માટે ગરદન ઝુકાવી, છતાં કેટલાક મુલ્લાઓ, મુફ્તીઓ, અને કાઝીઓ, જેઓ જાણતાં હતા કે હવે અમારૂં બોજરૂં

ભરવું અમોને મુશ્કેલ થઇ પડશે, તેઓએ પોતાની મતલબ માટે શોર ઉપાડયું. પણ નગારચીખાનામાં તુતીનો અવાઝ સંભળાય તેમ નહોતું તેથી તેઓ ચુપ રહ્યા.

•

હી. સ. ૩૫૮ ને શાબાન માસની તા. ૧૫ મીએ **ઇમામ શાહ મોએઝ** (અ૦)ને ત્યાંની તમામ પ્રજાએ **હાકેમુલવકત** તરીકે કબુલ રાખ્યું. અને મીશરની જુમા મશીદમાં "**અમીરૂલ મોમેનીન**" તરીકે "**ખુતબા**"માં પડાઇને રોશન થયા. અને તમામ પ્રજામાં ઢંઢેરો ફેરવીને નવું બંધારણ શરૂ કર્યું, તેનાં તાબેનાં કશબાઓ હાથ કરી નવા ઇસમાઇલી સુબાઓ કાયમ કરી રવાના કર્યાં, એમ કરતા સઘળી દીશાઓમાં અમનો અમાન વરતી રહ્યો. એ સઘળી સફાઇ પછી **જનરલ ઝોહરે મૌલાના શાહ મોએઝ** (અ૦)ને કાશીદ રવાના કરી આમંત્રણ કર્યું. તે કાશીદના પોંહચ્યા પછી ઇમામ હી. સ. ૩૬૧ માં પોતાની રાજ્ય ગાદી **મહેદીઆમાંથી** બદલીને **મીશર**માં કાયમ કરીને પોતે પધાર્યાં, ત્યારે **જનરલ ઝોહર** મોટી સ્વારી સાથે ઇમામને સામે લેવા ગયો, ત્યાં કેટલાક ફેતના ફેલાવનાર મુલ્લાઓએ નામદાર ઇમામને સવાલ કર્યો કે જે આપ અત્રે **મીશર**માં રાજ્ય કરવા આવ્યાં છો, તેની તમારી પાસે **શંનદ** શું છે? તેનાં જવાબમાં ઇમામે પોતાની તલવાર મ્યાન બહાર ખેંચીને કહ્યું કે આ મારી **શંનદ** છે, ત્યારે બીજે હાથે **અશરફીઓ** ઉડાવીને કહ્યુ કે હું એનાથી રાજ્ય કરીશ. એ સાંભળીને તમામ પુછનારા આલીમો ઝંખવાઇ ગયા. અને પોતે કરેલી ભુલ માટે માફી મેળવી. ત્યાર બાદ ધામધુમ સાથે ઇમામની સ્વારી

મીશરમાં દાખલ થઇ ત્યાં તમામ પ્રજા જોવા મળી હતી તે મોતીઓથી તથા ફુલોથી ઇમામને વધાવી લેતી હતી, ત્યારે બીજી તરફ કવિઓ ઈમામની **ખુશઆમદીના** કશીદાઓ ગાઇને તારીફ કરતાં હતા, એમ કરતાં દરબારમાં પહોંચ્યાં. ત્યાં સોનાના રત્નજડીત બાદશાહી તખ્તપર બીરાજમાન થયા, ત્યારે સઘળા દરબારીઓએ કુરનુશ બજાવી લાવ્યાં, અને ઇમામ તરીકે **બૈયઅત** કરવા લાગ્યા.

મીશરમાં શાન્તિ ફેલાયા બાદ **જનરલ** **ઝોહરે** ફાતમાઇ નાકતને મજબુતીપર લાવવા માટે **અલકોહેરેનો** પાયો નાંખ્યો જે ફાતમાઇ **જાનશીનો** માટે હંમેશની વશવાટ કરવાનું મુખ્ય સ્થળ થઇ પડયું.

ઈમામ **શાહ મોએઝ** (અ૦) "ક્રિશ્ચીઅનો" પર તેમાં અકસર કરીને અલ **અશમુનેઈનનાં** "**બીશપ**" તથા "**પેટ્રીઆ**" કે "**ક્રેડ્રીક**" ઉપર ઘણી મહેરબાની રાખતા હતાં, તે ઈમામની મહેરબાનીથી પુરાતન **મીશરમાં** **મુઅલ્લખનું** દેવળ બંધાયું હતું. એ દરમ્યાન **સઝલમામહાનાં** હકિમે **અમીરૂલ** **મોમેનીનનો** દાવો કર્યો, તેના પર ચહડાઇ કરીને તેનો મુલ્ક સર કરી તે હાકેમને કેદ કરી **મીશરનાં** બંદીખાનામાં નાખ્યો, તે બાદ **હીઝાઝનાં** મુલ્કો **મક્કા સરીફ** અને **મદીના મુનવરાને** ફત્તેહ કરી **શાંમને** પણ તાબે કરી લીધું, અને **હરમેયન સરીફમાં** પણ ફાતમાઇ ખલીફ ઇમામ **મોએઝ** (અ૦) નામનો "**ખુતબો**" પડાયો.

એ ફાતમાઇઓની મહાભારત કોશીશોથી **અબાસી ખલીફાઓનાં** તાબેના શહેરો, મીશર, દીઆરે શૈલાઝમાન, દમીશ્ક, મક્કા,

મદીના, સીકંદરીયા, વીગેરે ફાતમાઇઓએ સર કર્યા અને જનરલ ઝોહરે પોતાનો વશવાટ જે અબાસીઓનો એક બગીચો હતો જેનું નામ બાગે અકફીદી હતું, તેમાં કર્યું.

ત્યાર બાદ આઇન્સ પાસે એક નવું શહેર વસાવ્યું તેનું નામ "મોએઝ્ઝીઆ" રાખ્યું. ત્યાં નાઈલ નદીની એક શાખા "ત્યુનીટીક" જે હજી પણ "અલ્લ મોએઝ"ની નહેર તરીકે ઓળખાય છે, એ ઇમામે આઝહરનું મોટું ઇબાદતખાનું તથા મીશરની મોટી મદરેશા બંધાવી જે અત્યાર સુધી ઇસ્લામી વિદ્યાર્થીઓથી ઉભાઇ જાય છે, ત્યાર બાદ ઇમામ મોએઝ (અ૦) સોમાલી આફ્રીકા તથા બીજા પોતાના તાબેનાં પ્રાંતોની મુલાકાત કરવા મુસાફરીએ નીકળ્યાં, અને બલકયેન અલ ઝયેરીને "સયેફુલ દોલાહ"નો ખેતાબ અર્પણ કર્યો ત્યારે "આફ્રીકા"ના "વાયસરોય" તરીકે મુકરેર કરી તેને યુસુફ અબુ અલ ફતુહ કરી બોલાવતા હતા. અને જનરલ આહમદને "શીશલી"નાં પ્રાંત પર "ગવ્હર્નર" તરીકે નીમ્યો, એમ સફર કરતા. હી. સ. ૩૬૨ માં જે અલકાહીરો તદ્દન તૈયાર થઇ રહ્યો હતો, ત્યાં માહે રમજાનની તા. ૧૫ મીએ આવ્યાં.

એ સંજોગો વચ્ચે જનરલ ઝોહરને હાથે કરામતીયન જે બહારેથી દરવેશનો દેખાવ દેતા હતાં, અને અંદરખાનેથી બુરા કામોમાં સંડોવાયલા હતા, તે હાર ખાઇને પાયમાલ થયા હતાં. તે હજુ સરારતો છોડતાં હતા નહી, અને પહેલે બેઓ

અબાસીઓનાં વખતમાં **દમીશક**નાં સુલતાન પાસેથી ખંડણી હરમાયો મેળ-વતાં હતા, પણ જ્યારથી ફાતમાઈ તરીકે **દમીશક** કાયમ થયો, ત્યારે ત્યાંના ગવ્હર્નરે દેવા ના પાડી તેથી **કરામતીયો**માં મોટી ઉશ્કેરણી ફેલાઈ અને એક લશ્કર તૈયાર કરી ફાતમાઇઓ સામે લડવા બહાર પડયાં તેમાં દમીશકનાં "**ગવ્હર્નર**"ની હાર થતાં માર્યો ગયો, તેથી કુલાઇ શહેરમાં દાખલ થયાં અને મીશરપર ચહડાઈ કરવા માટે સરંજામ તૈયાર કરવા લાગ્યાં, પણ **ઈમામ મોએઝ** (અ૦)નાં લશ્કરે તેઓને **અલશમીસ** નામનાં મેદાનમાં રોકીને મુકાબલો કર્યો. ત્યાં મોટી ખુનખાર લડાઇ થતાં પરિણામે **કરામતીઓ**ની મોટી પાયમાલી થઈ એ શરતોડ હારથી તેઓની તાકત તદ્દન તુટી ગઈ, તેથી બાકીનાં શરણે થયા એ લડાઇમાં તમામ લશ્કર ગુતાએલું હતું, તેનો લાભ લઇને **મઆઝ ઉલ દોલા બીન બોયાના** છોકરાએ **દમીશક** તથા તેને તાબેનાં ગામડાઓનો કબજો કરી લીધો. તે ફાતમાઇઓને ખબર પડતાં પાછુ મેળવવા પ્રયત્ન કરતા હતા. **એટલામાં** ઇમામ **શાહ મોએઝ** (અ૦) હી. સ. ૩૬૫ નાં માસ રબીઉલશાનીની તા. ૧૫ મી અને વાર સુકરે તે ઇ. સ. ૯૭૫ અને સંવત ૧૦૩૧ ના દીને વફાત પામ્યાં અને તે પછી તેવણના ફરઝંદ મૌલાના **શાહ અઝીઝ** (અ૦) ઇમામતની મશનદ પર બેસીને ઇમામ તરીકે જાહેર થયાં.

મૌલાના શાહ અઝીઝ (અ૦)

પ્રકરણ ૧૨ મું.

ઈમામ મૌલાના શાહ અઝીઝ (અ૦) હી. સ. ૩૬૫ તે ઈ. સ. ૯૫૨ માં " અલ કાહેરો "માં પોતાના પીતાની મશનદ પર બીરાજી ઈમામ તરીકે જાહેર થયા. એ નામદારનું પુરૂં નામ મૌલાના શાહ અબુ અલ મનસુર તરાર અલ અઝીઝ બા અલ્લાહ (અ૦) હતું. એ બાદશાહ ઘણા સખી રહેમદીલ દાના બહાદુર અને ગુન્હાઓની માફી બક્ષનાર તરીકે ઈતીહાસકારો વર્ણવી ગયા છે, એવણ ઈમામ તખ્તપર આવ્યા પછી જે જે હોદ્દાઓપર અમલદારો હઝરત ઈમામ મોએઝ (અ૦)ના વખતથી નક્કી કરવામાં આવ્યાં હતાં તેનેજ કાયમ રહેવા દીધા.

તુરકી મઆઝ ઉલ દઓલા બીન બોયાનો છોકરો. " એફતે કીન " જે દમીશક અને તેના તાબેના શહેરો એ ઈમામ

મોએઝ (અ૦)નાં વખતમાં હાથ કરીને "ફુલેટીન" તરફ પોતાની રીયાસત વધારવાની કોશેશ કરતો હતો, તેનાપર ચહડાઇ મોકલી, તેની સરદારી **બલ્કન બીન ઝ્એરીને** આપી. તે લડાઇ ચાલુ થતાં દુશ્મનની હાર થઇ, અને તુરકી **શાહાજાદા** "**એફતેકીન**" પકડાઇ ગયો, તેને કેદ કરી ફાતમાઇ સોલજરો મીશરમાં લઈ આવ્યા, ત્યારે બીજી તરફ ફાતમાઇઓના હાથમાંથી નીકળી ગએલ **દમીશક** તથા તેના અતરાફનાં તમામ શહેરોપર પાછું ફાતમાઇઓએ કબજે કરી લીધું. તેના બદલામાં બહાદુર લડવૈયાઓને ઈમામે પોતાના હાથ મુબારકથી ઈનામ અકરામો આપી રાજી કર્યાં, અને સુપેહસાલાર **બલ્કન બીન ઝયેરીને** દમીશક તથા તેના તાબેના પ્રાંતોનો "**સુબો**" મુકરર કરી, તે પ્રાંત માટે નવા કાયદા કાનુનો ઘડી આપ્યાં.

આ ઇસમાઇલીઓની જીતથી તુરકીઓમાં ખળભળાટ જાગ્યો અને "કરામતીઓ"ની મદદ મેળવી પોતાના શાહજાદા **એફતેકીનને** છોડાવવા માટે તથા લડાઇથી ગએલી મોટી ખોટનો બદલો લેવાને બમણા બળ સાથે સામનો કર્યો, આ બન્ને જોડાયલા લશ્કર સામે સુપેહસાલાર બલ્કન **બીન ઝયરી** ટકી શકયો નહી, ત્યારે પાછળ હટી, "**એસ્કેલોન**"ને મથક બનાવી મજબુતી કરવા લાગ્યો, મગર બહુજ સંકડામણમાં આવી જતાં તુરકીઓને એક રકમ નાણાંની આપીને પોતાનું છુટાપણું મેળવ્યું, એ સમાચાર જ્યારે **ઈમામ અઝીઝ** (અ૦)ને ફરી વળ્યાં, ત્યારે ઇમામે જનરલ ઈબ્ને સીદ્દ **જૌહરની** સરદારી હેઠળ એક મોટું લશ્કર તુરકીઓપર

રવાના કર્યું, અને એ દુશ્મનો સાંમે ઇમામ પોતે પણ લડવા બહાર પડયા, તેવણે દુશ્મનોને "રામલેહ" આગળ રોકયાં, ત્યાં એક ખુનખાર લડાઇ થઇ તેમાં ફાતમાઇઓની સમ્પુર્ણ ફત્તેહ થતા, તુરકી શાહજાદો એફતેકીન જે મીશરમાં કેદ હતો તેનાપર પણ ઇમામ તરફથી રહેમદીલી સાથે કામ લેવામાં આવ્યું, અને એ શાહજાદાને ફાતમાઇ દરબારમાં હાજર થઇ સલામી માટે છુટ બક્ષવામાં આવી, તેથી તે દરબાર પ્રસંગે હાજર થઇને સઘળા હાકેમોની હરોલમાં આજાદીથી બેસી શકતો હતો, એવી રીતે તુરકી શાહજાદાએ પોતાની જીંદગી આબાદી સાથે મીશરમાં રહીને પુરી કીધી.

એ ઇમામનાં વખતમાં સઘળો "શામ" પ્રગણો તથા ઝઝીરે "અરબ"નો એક ભાગ ફત્તેહ કરી લીધો, ત્યારે અબાસી અલીફ "અલતાઇ" તરફથી સરદાર અલપતગીન એક લશ્કર સાથે "કરામતા" ટોળીનાં સરદાર હુસન ઇબ્ને મોહમદ કરામતીનાં લશ્કરની મદદથી શામ પર ચહડાઇ લાવીને ઇમામને સાંમે થયો, એ લડાઇનાં મેદાનમાં જ્યારે સરદાર અલપતગીનની નઝર ઇમામનાં અજીત વાવટાપર પડી કે તરત પોતાનાં ઘોડા ઉપરથી ઉતરીને ઇમામનાં ઘોડા પાસે આવ્યો, ત્યાં ઇમામના પગ ચુમીને પોતાના ગુન્હા માટે માફી માંગી, જેથી ઇમામ ઘણા રહેમદીલ અને ઉદ્ધાર હોવાથી તરતજ તેને તથા તેના સાથીઓને માફી બક્ષીને તેઓને ઇનામ એકરામ આપીને રાજી કર્યા, એ વીગત જ્યારે "કરમતા" ટોળીના સરદારે જોઇ ત્યારે તે ત્યાંથી નાશી ગયો.

ત્યાર બાદ નામદાર ઈમામ **અઝીઝ** (અ૦)એ જે "કરામતીયનો" ભુંડા કામોમાં સંડોવાયલા હતા. અને બહારથી બહુ બંદગીનો ડોળ બતાવી અંદરખાનેથી તેઓની પાપી પ્રેરણા જુદી હતી, તેથી "**હીબઝ**" તથા તેના તાબેના પ્રાંતો ફત્તેહ કરીને ભુંડા કામોથી અટકાવવા માટે તમામ "કરામતીઓ"ને પકડીને કેદ કર્યાં.

એવણ ઇમામનાં ઝમાનામાં જે નામચીન લડવૈયા સીપાઇઓ હતા. તે ફક્ત **કતામી** (બરબરી) તાયફાનાં હતાં, તે સીપાઇઓ જેવી રીતે **હઝરત અલી** (અ૦)ને "નુશરીઓ" ખુદા તરીકે માનતા હતા, તેવી રીતે તેઓ વખતનાં ઈમામને માનતા હતા, અને તેનાં માટે "ઇમામત" એ "ખુદાઇ"ની સાબીતી પવિત્ર "**કલામેરબ્બાની**"માંથી "સુરે યાશીન"ની "આયત" (૧૨) નો હવાલો આપતાં હતા, એ તમામ સોલઝરો દરેક પળે નામદાર ઇમામપર ફીદા થવા માટે તૈયાર રહેતાં હતાં તેથી તેઓ "**શીદાઇ**" તરીકે ઓળખાતાં હતાં, ત્યારે સુપેહસાલાર **ઝોહર**ની કોશીશથી વધારે લશ્કર ઉભું કરવામાં આવ્યું હતું, તે લશ્કરમાં "તુરકીઓ" તથા "ઇરાનીયો"ને પણ સામેલ કરવામાં આવતાં હતા, તેઓને ફક્ત ઝોહરની અતરાફમાં રોકવામાં આવેલાં હતા, એકંદર એ સઘળી પલટણોનો વડો "કતામી" કબીલા માંહેનો શખ્સ રહેતો હતો, એ પરથી એમ સમજી લેવાનું નથી કે નામદાર ઇમામ ફક્ત "કતામીઓ"ને હોદ્દા આપીને બીજાઓને ગેર ઇનસાફ કરતા હતા. નહી? એ નામદારનો તમામ કોમો તથા તમામ આલમ પ્રત્યે ચાહ હતો, અને મુસલમાનો સીવાય બીજી કોમોનાં લોકોને પણ

પોતાની સલતનતમાં મોટા હોદ્દાઓ નવાજ્યાં હતા. કહેવાય છે કે એક "યાહુદી" ને "શામ" નો "વજીર" ત્યારે એક **ક્રીશ્ચીયનને** "**મીશર**" નો "**વજીર**" તરીકે મુકરર કરવામાં આવ્યો હતો.

હી. સ. ૩૮૬ માં ફાતમાઇ તાએની જે "**સીરીયા**" તથા તેના અતરાફમાં હદ હતી, તે પર વખતો વખત "**યુનાનીયો**" ચડી આવીને લુટફાટ ચલાવતા હતા તે "**યુનાન**"પર સ્વારી લઇ જવા માટે ઇમામે બહાર હુકમ પાડી અને જણાવ્યું કે તેની સરદારી પોતે લેશે. તેવું જાહેર કરતા સઘળો સરંજામ તૈયાર કર્યો. તે દરમ્યાન એક દબદબાભરી દરબાર તેમાં સઘળા સરદારો અને પ્રજા વચ્ચે પોતાના ફરઝંદ **શાહ હાકમ અબુ અલી** (અ૦)ને તખ્તનશીન કરીને ફરમાવ્યું, કે હવે પાછીનો તમારો બાદશાહ તથા ઇમામ એ છે. માટે સઘળા ઇમાનદારોએ એ નામદારની "બેયઅત" કરવી, એવી રીતે જાહેર કરીને "યુનાનીયો"નો સાંમનો કરવા કુચ કરી, થોડા દીવસો બાદ **બિલબેઝ**નાં મેદાનમાં ઇમામનો તથા યુનાનીયોનાં સાંમનો થયો. ત્યાં ખુનખાર યુદ્ધ ચાલુ થતાં તેમાં **ઇમામ શાહ અઝીઝ** (અ૦) હી. સ. ૩૮૬ તે ઇ. સ. ૯૯૬ માં અને સંવત ૧૦૫૨ નાં ભાદરવા માસની તારીખ ૨૭ મી અને ગુરૂવારે **શહીદ** થયા.

ઇમામ અઝીઝ(અ૦)નાં વખતમાં **શામ, ઝઝીરે અરબ, હીઝાઝ, યમન, મોશલ, હલબ, હમાહ, સયઝર, અને દયકર**, વગેરે **શહેરોમાં હાકેમુલ વકત** તરીકે તમામ ઇસલામીઓ ફાતમાઇ ખલીફાના નામ "**ખુતબા**"માં લેતા હતા, એ નામદારે એક અસરકારક "ખુતબો" નામની કીતાબ લખેલ છે, તે એટલી તો ગંભીર છે કે

એક વખત સાંભળનારની આંખોમાંથી જરૂર આંસુ ટપકી પડે છે, એ "ખુતબો" હાલમાં પણ આખા અરબસ્તાનમાં પ્રચલ્લીત છે, અને તેને તમામ ઈસલામ આલમ માનની નજરથી જુએ છે.

જાણીતા ઇતિહાસકારો લખી ગયા છે કે મૌલાના શાહ અઝીઝ (અ૦) ભલમનસાઇ તથા નરમાશ માટે મશહુર હતા, તેમજ એ નામદારનાં વખતમાં ફાતમાઇ ખીલાફત દુનીયામાં રોશન થતા શાનો શૌવકત સાથે દુનીયાની ટોચે ચડી હતી. એ નામદારની શાહદતથી ફાતમાઇ રાજ્યમાં વસતી તમામ પ્રજાના મનપર શોક છવાઇ રહ્યો હતો, ત્યારે કહી ઉઠતા હતા, કે તે ઇઝત અને વડાઇનો આફતાબ આજે ગરૂબ થયો છે. ત્યારે બીજી તરફ તે ઈમામના ફરમાનને અનુસાર હઝરત મૌલાનાં શાહ હાકેમ અબુ અલી (અ૦) તરફ રજુ થઇને તાબેદારી કરતા હતા.

ખુલ્લી ચીઠીનું ભોપાળુ
અને
આર્ય સમાજી પંડિતની અવદશા.

મૌલાના શાહ હાકમ અબુ અલી (અ૦)

પ્રકરણ ૧૩ મુ.

ઈમામ મૌલાના શાહ **હાકમ અબુ અલી** (અ૦) હી. સ. ૩૮૬ તે ઈ. સ. ૯૯૬ માં ઇમામતનાં પુરનુર સાથે બાદશાહી તખ્તો તાજથી જાહેરાઆશકારા થયાં, એવણનું પુરૂં નામ મૌલાના શાહા **મનસુર અલ હાકમ બ અમ્રલ્લાહ** (અ૦) હતું

એ નામદારના જમાનામાં તમામ ઇબાદત ખાનાઓમાં બંદગી પછવાડે જ્યારે " **ખુતબો** " પડાતો હતો, તેમાં **અમીરૂલ મોમેનીન** તરીકે તે વખતે ઇમામ મૌલાનાં શાહ **હાકમ અબુ અલી** (અ૦)નું નામ લેવાતું હતું, ત્યારે ત્યાં બંદગીમાં સામેલ થયેલા સઘળા અદબ સાથે ઉભા થતા ને ઇમામનું નામ પુરૂં થતાં સંલામ

ફરી બેસી જતા હતા, એ રૂઢી પવિત્ર સ્થળો મક્કા શરીફ તથા મદીના મુન્નોવરામાં પણ હતી, અને તે મુજબ સઘળી ઈસલામ આલમ જે ઈમામની બાદશાહતની સરહદમાં વસ્તી હતી, તે એ કાયદાને માન આપીને વર્તન કરતી હતી, તે જમાનામાં બની ઈશરાઈલ (યાહુદીઓ) તથા નશરાનીયો (ક્રીશ્ચીયન) ઘોડાપર બેસી ફરી શકતા નહી, પણ ખચ્ચર અથવા ગધેડાપર સ્વારી કરી શકતા હતા, તે પણ એક શરતે કે જે જનાવરપર સ્વાર થયા હોય તેને રીકાબ હોવો જોઇએ નહી.

હી. સ. ૩૮૮ માં ઇમામ તરફથી એક ઢંઢેરો બહાર પાડવામાં આવ્યો કે શહેરના દરવાજા બંધ કરવા નહી, તેમજ સઘળી દુકાનો અને મકાનો રાતે અને દીવસે ખુલ્લા રાખવા, તથા આખા શહેરમાં રાત્રે મશાલો બળતી રાખવી, તેનો સબબ એ હતો કે તે વખતે ઈમામે દેખરેખ અને ચોકી પહારા ઉપર ઘણા કુનેહબાઝ માણસોને રોકયાં હતા, જેથી લુટારા કે ચોર અથવા બદમાશોનો ભય બીલકુલ પ્રજાને રેહતોજ નહી, એવી રીતે મહાન ઇચ્છવાજોગ રૂઢીસર ઇમામ રાજ્ય કાર્ય ચલાવતા હતા, તેથી સઘળી પ્રજા સુખ સુલેહ અને શાંતિથી વર્તતી હતી.

હી. સ. ૩૯૨ માં ઇમામ તરફથી એક જાહેર ફરમાન બહાર પડયું, કે મારી સલતનતમાં રહેનાર રયતે કોઇપણ કેફી વસ્તુઓ દારૂ (શરાબ)ને બીલકુલ પીવો નહી, ને એટલે સુધી કે છેવટ ભાંગ ગાંજો, તંબાકુ, વીગેરે માટે પણ મના કરવામાં આવી. તે ફરમાનને

અનુસાર કેટલાક બદમાશો વરત્યાં નહી, તેથી જેટલી દારૂની દુકાનો હતી, તેને બંધ કરવામાં આવી. અને જે દારૂ બનાવવાનાં સંચા હતા તે બધાને તોડી પાડવામાં આવ્યા, ત્યારે લોકો ચોરી છુપીથી બીજી કોઈ રીતે અર્ક કહાડી દારૂ બનાવીને પીતા હતા, ત્યારે જંગલોમાં જેટલા દારૂ બને તેવા ફળોનાં ઝાડ હતા, તે તમામને ઝમીનદોશ કરીને દારૂનાં ઝાડ ઉગાડવાનાં બીનો પણ નાશ કરવામાં આવ્યો.

એ નામદારના વખતમાં ખારજી નામે **હશન બિન અબદુલ** મલેક ની નીશબતનો એક શખ્સ જે ઈમામની સલતનતનાં ગામડામાં રહેતો હતો, તેણે ઢોંગ કરી બળવો ફેલાવવાની તજવીજ કરી, કારણ કે તેને **સ્પેનમાં** જે **ઉમૈયા** ખલીફ **હાશીમ** રાજ્ય કરતો હતો. તેનાં તરફની અંદરૂની મદદ હતી, તેથી તેણે મોટી નાણાંની રકમો ખરચીને પૈસાઓનાં ગુલામોને બહેકાવીને પોતાનાં વલણમાં લીધા હતા, અને તેઓને કહેતો હતો કે હું અબાસી ખલીફનાં ખાનદાનમાંથી છું. એવી જાતની ઉશ્કેરણી કરીને જણાવતો કે જે ઈમામ **હાકમ અબુ અલી** (અ૦) રાજ્ય કરે છે, તે રાજ્યનો માલીક હું છું માટે તમો મારી સાથે થશો તો ભવિષ્યમાં હું જ્યારે એ મીશરની ગાદીપર આવીશ, ત્યારે તમોને માલામાલ કરી દઇસ, તેમજ મને આપણા મહાન પયગમ્બરની આગાહી છે કે તારી સાંમે થનાર હલાક થશે, માટે તમો મારી તરફમાં રહેશો તો લાભ ઉપાડશો. અને કદી તેમ નહી વર્તશો, તો જીત મારી છે, હું કોઈ કાળે હારવાનો તો છું જ નહી

પછી તમોને જોઈ લઇશ. એવી ભંભેરણીથી કેટલાક લોકો **મલેક**નાં થઇ રહ્યાં હતાં. તે લોકોની મદદથી લુટફાટ કરીને ઇમામની રૈયતને સતાવતો હતો. તે ખબર જ્યારે ઇમામ **હાકમ અબુ અલી** (અ૦) ને પડી ત્યારે **અમીર ફઝલ બીન સાલેને** થોડા લશ્કરી સીપાઇઓની સરદારી આપીને **મલેક**ને કેદ કરી લાવવા ફરમાવ્યું, તે પ્રમાણે **અમીર ફઝલ** અને **ખારજી મલેક**નો સાંમનો થતાં થોડી લડાઇઓ પણ થઇ છેવટે **ખારજી મલેક** પકડાઇ ગયો, ત્યારે એને માનનારા જીવ લઇને નાશી ગયા, અને જ્યારે **અમીર** તેને ઇમામની હઝુરમાં પકડી લાવ્યો ત્યારે ઇમામનાં હુકમ પ્રમાણે ખારજી **મલીક**ને લાલ ટોપી પહેરાવી હાથ પગ બાંધીને ઊંટપર બેસાડીને આખા મીશરમાં ફેરવ્યો, અને તેણે કીધેલા ઢોંગની સઝા તરીકે **હમદુન**ને તેની સાથે રાખ્યો જે સઘળે રસ્તે તેને મુકીઓ મારતો હતો, એમ ફેરવીને જ્યારે તેને ઉતારવામાં આવ્યો, ત્યારે તે મુવેલો માલમ પડયો એ દેખાવ જોઇને મીશરી પ્રજા ઘણી રાજી થઈ.

હી. સ. ૩૯૭ માં **સ્પેન**માં રાજ્યકર્તા ખલીફ **હાશીમ લકબે અબુ રેકવહે**ંને **મલીક**નાં બુરા હાલ થયા તે જ્યારે ખબર પડી, ત્યારે તે પુરતી સામગ્રી તથા ભારી લશ્કર સાથે બારકાનો પ્રાંત જીતી લીધો, અને લગભગ **અપર ઇજીપ્ત**નાં ઉતરનો ભાગ તાબે કીધો, એટલી મોટી હાર થવાથી ઇમામે વીચાર્યું કે હવે આપણે ભયમાં આવી પડયા છીએ; તેથી ચેતી લઇને તમામ સરહદમાં વસતું લશ્કર એકઠું કરી તેની સરદારી પોતે લઇને પોતાનાં દુશ્મન સાંમે કુચ કરી તે જ્યારે **હાશીમ લકબે અબુ રેકવહે**ંને ખબર પડી

ત્યારે તે ઘણો ખુશી થયો અને પોતાની જીતોથી ફુલાઇ ગયેલો હોવાથી ફક્ત એટલીજ વાટ જોતો હતો કે સાંમનો થતાં તરત ઇમામ તાબે થશે, તેથી તમામ ફાતમાઈ રીયાસત આપણા હાથમાં આવશે તે હરીફનો નીકંદન થઇ જશે. એવા હવાઇ કીલ્લાઓ બાંધતા ખલીફ સ્વપ્નામાં ગોરાતો હતો, કે ઇમામ પોતાનાં લશ્કર સાથે આવી પહોંચ્યાં, અને એક મોટી ખુનખાર રશાકશી ભરેલી લડાઇ થઇ, તેમાં ફાતમાઈ ખીલાફત આણીપર આવી રહેલી ફરીથી સજીવન થઈ એ લડાઇ દરમ્યાન ઉમૈયા ખલીફ હાશીમ પોતે પકડાઇ ગયો તેને દેહાંતદંડની શીક્ષા કરવામાં આવી તેથી ઉમૈયાઓની સત્તા નાબુદ થઇ ત્યારે ઇમામ મીશરમાં આવી સુખે રહ્યાં.

તે પછી ઇમામે અલકઝાત મોહુમદ બીન અલનોમાન અને અબુ મોહુમદ હશન બીન અમાર અલ મારૂફને અમીલ દાવલાનો ખીતાબ અર્પણ કરી મુનસીફ (ઇન્સાફ કરનાર) તરીકે જાહેર કર્યા, તેનો સબબ એ હતો કે એ અમીરોની દેખરેખ તથા પાશબાનીથી સલતનત હમેશાં આબાદાની સાથે રહીને પ્રજા સુખી થઈ આરામ ભોગવશે, એ નેમણુંકથી એક વગદાર બે ઇમાન નાંમે બરઝવાન જે ઉપલા હોદ્દાનો ભુખ્યો હતો, તેને ઈર્ષા થઈ તેથી તેણે ઈમામની સલતનતમાં કાવત્રા રચવાનાં ચાલુ કર્યાં, તેથી બરઝવાન તથા ઇબ્ને અમાર વચ્ચે મોટી શત્રુવટ ઉભી થઇ તેણે ગંભીર રૂપ પકડયું ને હરામખોર બરઝવાને શાંમ તથા મીશરમાં મધરાતે જ્યારે પ્રજા ગફલતની નીંદ્રામાં ઉંઘી હોય, ત્યારે ચુપકીદીથી તેનાં માણસો આવીને ભયંકર આગો લગાડી

નાશી જતા હતા, એવી રીતે તે નાપાકો પ્રજાની જાન અને માલની પાયમાલી કરવા લાગ્યા, તેની સામે ઇબ્ને અમાર ઘણા જોરદાર પગલાં ભરતો રહ્યો. પણ બરજીવાન બદમાશે પોતાનો વગ-વસીલો ઘણો વધારી દીધો હતો, અને તેનાં સાથીઓની સંખ્યા મોટી હોવાથી તેને પહોંચી શકાતું નહોતું. એ ચીન્તાને ચીન્તામાં નામદાર ઇમામ હાકમે અબુ અલી (અ૦) પોતાની શાનો શૌકત તજીને ઘણા વખતે દુશ્મનોની હીલચાલ તપાસવા ખીણોમાં ભરાઇ બેસતાં હતાં, વખતે એક સાધારણ માણસ માફક જ્યાં ત્યાં હાલ બે હાલ ફર્યા કરતા હતા, તે સંજોગો વચ્ચે આગ લગાડનાર માંહેનો કોઇપણ ગુન્હેગાર સપડાઇ જતો હતો, તો ઇમામ તેને વગર ઇન્સાફે દેહાંતદંડની શીક્ષા કરતા હતા, ત્યારે કેટલાક અંદરખાનેથી બરજીવાનનાં સંબંધીઓ ઇમામથી મસલત કરવા આવીને પુછતા કે ફલાણાં શખ્સે શું ગુનહા કરેલો જેથી તમોએ તેને મરાવી નખાવ્યો? તેનાં જવાબમાં ઇમામ તરફથી એટલુંજ જણાવવામાં આવતું હતું, કે મારી ખુશી! એ જવાબથી વિરોધીઓએ શોર બરપા કર્યો કે ઇમામ દીવાના બની ગયા છે. ત્યારે અંદરખાનેથી ગુન્હેગારોને પકડવા માટેની એ હાલહવાલ સ્થિતી તે ખાસ યુક્તિ હતી, જેથી કેટલાક દુશ્મનો સપડાઇ જતા હતાં.

ઇમામ પોતે ગાએબનું ઇલ્મ જાણતા હોવાથી તે ઘણા વખત પોતે મુરીદો વચ્ચે આગાહી પણ કરતા હતા, તે જ્યારે આગાહી ખરી પડતી હતી, ત્યારે તે લોકોને મોજીઝા સમાન લાગતી હતી, તેથી એ લોકોનો ઇમામ તરફનો ચાહ વધતો હતો, ત્યારે જે શત્રુવટ રાખનાર

હતા, **તે ઈમામને જાદુગરની** પણ ઉપમાં આપતાં હતા, કારણ કે કોઇ પણ જમાનો ઇમામનાં દુશ્મનો વગરનો ખાલી ગયો નથી, ઘણી વખતે ઇમામ ઊંટની સ્વારી કરીને એકલા તનહાં આસપાસનાં પહાડોમાં નીકળી જતા હતા, અને જ્યારે ત્યાંથી પાછા ફરતા હતા, ત્યારે પોતાનાં રફીકોમાં જાહેર કરતા હતા. કે જેમ **મુસાનબી** સાથે **અલ્લાહ કોહેતુરપર** વાતો કરતો હતો, તેમ મારી સાથે **કોહેમકતુમ** માથે હમકલામ થાય છે, અને સમયાનુંસાર તે ફરમાનો પણ જાહેર કરતા હતા, તેમ કેટલાક વખતે પોતાના મોતની આગાહી પણ કરતા હતા, સંજોગો વચ્ચે સલતનતને તથા ઇમાનદારોને હાંદેસા ખમવા પડશે તે પણ જાહેર કરતા હતા, અને બરાબર તેમ થતું હતું. તે સઘળા સાર સાથે વીચાર કરતાં, જે એક મોટી કોમ **દ્રુસ**નાં નામે ઓળખાતી હતી, તે ઇમામ **હાકમ અબુ અલી** (અ૦) ને **અલ્લાહ** તરીકે માનતી હતી, અને દલીલ કરતી હતી કે **ખાતેમુન નબી મોહમદ** (સ૦) ને જેમ સુફી લોકો **આહમદ** એ **મીમ** એટલે અહદ કરી ઓળખે છે, તેમ અમારા ઈમામે ઝમાનની સનાખ માટે છે, તેથી ઈમામને અમો **હક** તરીકે ઓળખીને તેનો વીરદ કરીએ છીએ, સબબ **અલ્લાહ** પાક **કલ્લામે મઝીદ**માં ફરમાવ્યું છે કે,

કુલ્લે સઈયંન અહસના શી ઈમામી મુબીન તે પ્રમાણે સઘળી ચીજોનો અહેવાલ જાણનાર ખુદા હોઇ શકે, તેજ ખુદા આએ ઇમામતનાં પડદામાં રહીને આવેલ છે, જેમ **કલ્લામે રબ્બાનીમાં** છે, કે **ખુદા કોઇને પડદા વગર મળતા નથી.** તે ફરમાનની રૂહે પડદો

હોઈ સૃષ્ટિનો સરજનહાર તે **ઈમામ હાકમ અબુ અલી** (અ૦) છે. **તેવી** માન્યતા ધરાવનારા **ડ્રુસ** લોકો અત્યાર વેર ઘણા **શાંમમાં** તથા **હલબમાં** હસ્તી ધરાવે છે, તેઓ ઘણા **પ્રેમી,** દીલના ખાલેશ, દેખાવે દરવેશ, અને આરામ સાથે ખેડુતનો ધંધો રોજગાર કરી પોતાનો સ્વતંત્રપણે પોતાનું ગુજરાન ચલાવી મૌલાના **હાકમ અબુ અલી** (અ૦)ની ઇબાદત બંદગી કરીને તેમાંજ નેકી સાથે પોતાનાં દીવસો પસાર કરે છે.

ઇમામે હી. સ. ૩૯૨ માં **અલકાહેરેમાં ઝાંમે અઝહર** નામનો મોટો ઇબાદતખાંનો બંધાવ્યો, જેની કારીગીરી આજ પર્યંત દુનીયામાં મશહુર છે. તેમજ ઈલ્મ શીખવા માટે ઘણી મદરેશાઓ (સ્કુલો) ઉભી કરાવી તેમાં માસ્તર તરીકે મહાન **આલીમો** તથા **ફકીઓને** રોકવામાં આવ્યા હતા તેઓ સાથે જીંદગી સુધી ઈલ્મ શીખવવો એવું બંધારણ કરીને તેઓને સારી જેવી મીલકતો તેમનાં નીભાવ માટે બક્ષીસ કરી દીધી હતી, જેથી તેઓ ચીંતારહીત મોટી શોધખોળ સાથેનો ઇલ્મ વિદ્યાર્થીઓને આપી શકતા હતા. તેથી પરિણામે તે વિદ્યાર્થીઓ એક નમુનેદાર બની દુનીયાપર કામ કરી શકતા હતા, એ બાબતમાં ઘણી રોનકદાર **અલ હકીમ** નામાની મોટા ખરચે સ્કુલ ઉભી કરવામાં આવી, જેમાં લગભગ (૨૦૦૦) બે હજાર વિદ્યાર્થીઓ કેળવણી લઇ શકે તેવી સગવડો બાળવવામાં આવી હતી, તે સ્કુલનો લાભ હાલમાં પણ મીશર મધ્યે લેવાય છે. એ ઇલ્મ અને હુન્નર તથા **દેશની ખીલવણી** કરવા **પાછળ ઈમામ હાકમ અબુ અલી** (અ૦) લગભગ **છ વર્ષ** તખ્ત-

પર પણ બેઠા નહી, અને એ નામદારનો હમેશાં આ ફરમાન હતું કેઃ—

ખુદા હમેશાં દરેક વખતે જાહેર રહીને લોકોને પોતાની બંદગીની તરફ બોલાવે છે તે કહે છે કે એ લોકો મારો એકરાર અને તોહીદ કરો.

એવા સદ્‌બોધથી તથા **ઈલમે રૂહાનીથી** જંગલી લોકોપર **વહેદાનીયતની** સોહાની રોશની ચમકી રહી હતી, ત્યારે સરીયતી મુલ્લાઓ અને મોલવીઓને બરોબર રાશ આવતા નહોતા, તેથી તેઓને નજીશ ઈચ્છાનું સાથ આપવો પડયો, અને ઇમામને **સહીદ** કરવાની નેમથી અમીરોને તથા સરદારોને ખોટી રીતે ભભેરવા લાગ્યા, કે ઈમામ **ખુદાઈ** દાવો કરે છે; તેથી ઉશ્કેરણી ફેલાઇ.

હી. સ, ૪૧૧ ની સવાલ માસની તા. ૩ જી ની રાત્રે ઈમામ **હાકેમ અબુ અલી** (અ૦) પોતાના બે ખીદમતગારો સાથે રીવાજ મુજબ **કોહેમકતુમ**ની તરફ ગયાં, જ્યારે તે પહાડ પાસે જઈ પહોંચ્યાં ત્યારે જે બે ખીદમતગારો સાથે હતાં તેને પાછું જવા ફરમાવ્યું. અને ઈમામ એકલાં તે પહાડપર ચડવા લાગ્યા, અને પાછા ત્યાંથી ફર્યાં નહી, એમ વાટ જોતા સાત દીવસ નીકળી ગયાં. ત્યારે આગેવાન **ફુસો** જે બે ખીદમતગારો ઈમામને મુકીને પાછા વળ્યા હતા, તેઓને સાથે લઇને શોધખોળ કરવા લાગ્યા, એમ શોધ કરતાં આખો પહાડ ફરી વળ્યા પણ કોઈ સ્થળે ઈમામનો

પત્તો લાગ્યો નહી, ત્યારે નાસીપાસ થઇને બેસી રહ્યા; પાછળથી એક ખીણમાંથી ઝબકાટ થયો, ત્યાં જઇને જોયું તો ઈમામનાં કપડા હાથ આવ્યા, સાથે સાથે **વલી અહદ નામોહ** ઇમામની મહોર કરેલો હતો, તેમાં પોતાના ફરઝંદ મૌલાના શાહ **ઝાહેર અલી** (અ૦)ને ઇમામત સોંપેલી હતી. ત્યારે **દુસ** લોકોની માન્યતા બંધાઇ કે ઇમામ અદ્રશ્ય થયા છે, અને ફરીથી તેવણ પુરેપુરી જાહોજલાલી સાથે દરબાર કાયમ કરી પાપીઓને સઝાએ પહોંચાડશે, ત્યારે ઈમાનદારોને રાજ્ય કરાવશે, અને ઇમામ જ્યારે ચહાશે, ત્યારે જાહેરીમાં આવશે. એ અકીદો રાખનારા **હાકમી** કહેવાયાં, ત્યારે ઇસ્માઈલી શાખાના માનવાવાળા મૌલાના શાહ **હાક અબુ અલી** (અ૦) કેટલાક દુશ્મનોનો ભોગ થઈ પડવાથી હી. સ. ૪૧૧ તે ઇ. સ. ૧૦૨૦ ને સંવત ૧૦૭૬ દશસો ને છઉતેરને ચૈત્ર માસની તા. ૧૧ મી નાં દીને વફાત પામ્યા, તેવણ પછી ઇમામતની મશનદપર મૌલાનાં **શાહ ઝાહેર અલી** (અ૦) બીરાજમાન થયા.

મૌલાના શાહ ઝાહેર અલી (અ૦)

પ્રકરણ ૧૪ મું.

ઈમામ મૌલાના શાહ **ઝાહેર અલી** (અ૦) હી. સ. ૪૧૧ તે ઇ. સ. ૧૦૨૦ ને સંવત ૧૦૭૬ માં **અલ કાહેરે**માં પોતાના પીતાના બાહશાહી તખ્તપર રોનક અફરોઝ થયા એવણ ઇમામનો પુરો "લકબ" હઝરત અબુ **હાશમ અલી અલ ઝાહેર લા ઈઝાઝ દીનલ્લાહ** (અ૦) હતું.

ઈમામ રાજ્ય ગાદીએ આવ્યા ત્યારે ફક્ત તેવણની ઉમર નવ વર્ષની હતી; અને જોવા જતાં **મીશર** પ્રગણા તરફ તમામ પ્રજાઓનો ડોળો ફાટી પડેલો હતો. તેનો સબબ એ હતો કે **ફાતમાઈ એોલાદના ખલીફાઓએ મીશરને સજીવન કરીને ફરીથી** તેને **કદીમી આબાદી ઉપર** લાવવા **માટે ઘણો મોટો ભોગ આપી ચુક્યા હતા.** તેથી **મીશર** ફરીથી દુનીયાના તખતા ઉપર એક

એવા નમુનેદાર સ્થળ થઇ પડયો હતો કે જેની હરીફાઈ યુરોપથી પણ થઇ શકતી નહોતી. તેમજ જો મીશરની સંકડામણ તપાસવા જઇએ તો યુનાની, ઈશની અને રૂમી સલતનતો મીશરને ઉખેડી નાખવા માટે દરેક પળે તૈયાર રહેતી હતી, તેમજ યુરોપના તો સીનામાં કોતરાઈ ગયલો હતો, ત્યારે બીજી બાજુ જંગલી પ્રકૃતિ-વાળા ઝુલમી લોકો હમેશા ઈમામ વિરૂદ્ધ ફાંકો રાખીને ઝુલમાતથી ઈસ્માઇલીઓને કચડી નાખવા તત્પર રહેતા હતા, આવા બારીક સમયમાં વહન કરતી ફાતમાઇ સલતનતના બાદશાહની દુન્યવી નઝરે બાળવ્ય હોવાથી ઇમામ **શાહ ઝાહેર અલી** (અ૦)ની **ફુફીએ** રાજ્ય લગામ હાથમાં લઇને જુસા સાથે રાજ્ય વહીવટ ચલાવતી હતી, ત્યારે મઝહબી વડપણ નામદાર ઇમામ પાસે હોવાથી ઇસ્માઇલીઓ, તેવણની **બૈયઅત** કરીને તાબેદાર બની રહ્યાં હતાં.

ઉમૈયા ખલીફ હાશીમ જે મૌલાના શાહ **હાકમ અબુ અલી** (અ૦)ના હાથે લડાઇમાં સપડાઇ જતાં તેને દેહાંતદંડની શીક્ષા કરવામાં આવી હતી, ત્યારથી **સ્પેનીયન** રાજ્ય ફાતમાઇ હકુમતને તાબે હતો, ત્યાં રાજ્યકર્તા તરીકે ઉમૈયા ખાનદાનના નબીરાને ફાતમાઇઓની દેખરેખ હેઠળ ખંડણીઆ સુબા તરીકે મુકરર કર્યું હતું. તેણે જ્યારે ઇમામ મૌલાના શાહ **ઝાહેર અલી** (અ૦) રાજ્ય ગાદીએ આવ્યા ત્યારે **નમાઝ** બાદ **ખુતબામાં અમીરૂલ મૌમનીન** તરીકે ફાતમાઇ ખલીફાંનુ નામ લેવાતું હતું તે બંધ કર્યું. તે ખબર જ્યારે મીશરમાં ઇમામની **ફુફીને** ફરી વળ્યા કે **ઉમૈયાઓએ** મૌલાના શાહ **ઝાહેર અલી** (અ૦)ની વડપણનો

અસ્વિકાર કર્યો છે; ત્યારે કાશીદ હસ્તક **એલટીમેટમ** (ચેતવણી) મોકલીને જણાવ્યું કે તમારે જો ફાતમાઇઓની વડપણ હેઠેથી નીકળી જવું હોય તો ખુલ્લો જવાબ આપો, તો ફરીથી અમારી સત્તા જમાવવા માટે તમારી તરફે તમોને તાબે કરવા માટે એક ફોજ રવાના કરીએ, તેના જવાબમાં **ઉમૈયાઓ**ને ભય પડતા ફરીથી મૌલાના શાહ **ઝાહેર અલી** (અ૦)નું નામ **ખુતબા**માં ચાલુ કર્યું.

હી. સ. ૪૧૫ માં ઈમામના પુફી વફાત પામ્યા, તેથી સઘળો રાજ્યનો બોજો નામદાર ઈમામ (અ૦)પર આવી પડયો, ત્યારે ઇમામે સલતનતની દેખરેખ રાખવા માટે **મઝરાદ** તથા **નાઝર અમુરાત**ને મુકરર કર્યા, ને સંજોગો વચ્ચે આજુબાજુની સલતનતો ઈમામ સામે લડવા બહાર પડી તે લડાઇઓમાં ઈમામના હાથમાંથી **શાંમ**નો મોટો ભાગ નીકળી ગયો એ ફાતમાઇઓની પડતીના મનહુશ આશાર સમજી અરબ સરદાર **સાલેહ બીન મુરાદ**એ **હલબ** અને તેની અતરાફના થોડાક ગામડાઓ પોતાને કબજે કરી લીધા.

હી. સ. ૪૨૧ માં **રૂમ**ના બાદશાહે ૬૦૦૦૦ સાઠ હજારના લશ્કર સાથે **શાંમ** પ્રગણો સઘળો હાથ કરવા માટે **રૂમી** સરદારને રવાના કર્યો, પણ તે લશ્કર જ્યારે **હલબ**ની સરહદમાં આવી પહોંચ્યો ત્યારે ત્યાં ગરમી સખ્ત હોવાના સબબે આગળ વધી શકયું નહી, જ્યારે ઇમામ **ઝાહેર અલી** (અ૦)ના લશ્કરે તેઓપર ત્યાં તે વખતે હુમલો કર્યો જેથી **રૂમીઓ**ની સખ્ત હાર થઈ અને તેઓને

નાશી જવું પડ્યું; એવા ઇનકીલાબથી ફાતમાઇ સીપાઇઓનો જુસો જરા શાન્ત પડી ગયો, તેથી એક દીને ઈમામે દરબાર ભરી ને પોતે રત્નજડીત સોનાના તખ્તપર બીરાજમાન થયા. અને સીપાઇ-ઓને જોશ આપતા ફરમાવવા લાગ્યા કે તમો જરાપણ માયુશ (નીરાશ) થાઓ નહી, અમારા ઘરની હમેશાં એવી ચડતી પડતી થતી આવી છે; જુઓ અમારા નાના બુઝરગવાર હઝરત **મોહમદ મુસ્તફા રસુલ** કરીમ (સ૦) જ્યારે **અરબ**માં તવલ્લુદ થયા, ત્યારે તેવણ પાસે કઇ શાનો શૌકત હતી, કઈ તેવણ પાસે ફોજ કે લશ્કર હતો; કંઈ તેવણને ઘરે બાદશાહી યા શહેનશાહી હતી, વીચાર કરી જુઓ કંઇએ નહોતું. બલકે એક ઝંગલી મુલકમાં અને કાળા પથ્થરાઓમાં નમુદ થયા, વખત જતા સર્વે કાંઇ થઇ રહ્યું, એબરત પકડો અમારા બાવા હઝરત ઇમામ **હુસેન** (અ૦)ને કાફેરો અને મુનકેરોએ કેવી તકલીફો આપી, જેમાં હઝરત ઈમામ **ઝયેનુલ આબદીન** (અ૦) સિવાયના તમામ પુરૂષો બચ્ચાઓ સાથે **સહીદ** થયા, તે વખતે અમારા ખાનદાનપર એવી મુસીબત આવી પડી હતી, કે રહેવા માટે મકાનની દુશવારી થઇ પડી હતી, છતાં કાફેરોની તાકત નહોતી કે તેઓ એ મહાન **નુર**ને ઓલવી શકે માટે યાદ રાખો એ તકલીફો સહન કરતા પાછા અમો તેજ દુશ્મનોની ઓલાદ સાંમે તેઓનાં હરીફ થઇ બાદશાહીની જાહોજલાલી સાથે ખડા છીએ. તેથી જરૂરનું છે કે મરદ તે છે જે હરગીઝ કોઈ પણ સંકડા-મણમાં હીંમત ન હારતા પોતાનો હોશલો વધારે, તો યાદ રાખજો દુશ્મનો કાંઇ કરી શકવાના નથી. જેમ અમારા નાના બુઝરગવાર તથા બાવા બુઝરગવારને થોડા દીવસોની તકલીફો આપ્યા સિવાય

તેઓ કાંઇ કરી શકયા નથી. એવીજ રીતે દુશ્મનો અને અમારા વચ્ચે કીયામત સુધી મીનાકેશો રહેશે, તેથી ચડતી પડતી હમેશા નઝરે ચડતી રહેશે, એ વીગતો જોઇ તાજુબ થાઓ નહીં. કારણ એમાં નવું તત્વ કાંઇપણ સમાએલું નથી, બલકે સઘળી કેફીયતો જુની અને હમેશા થતી રહી છે. તે પ્રમાણેની આજ છે. એટલું વિવેચન જ્યારે મૌલાના શાહ **ઝાહેર અલી** (અ૦)એ પુરૂં કર્યું કે ફરીથી લશ્કર વચ્ચે નવો જુસો બરપા થયો.

હી. સ. ૪૨૬ માં **હલબ**નો કેટલોક હીસો જે **સાલેહ બીન મુરાદે** હાથ કરી લીધો તે પાછો મેળવા માટે ૮૦૦૦૦ એંસી હજારના લશ્કર સાથે ઇમામે પોતાના ખાદીમ **કંમર ઇબ્ને અબદુલ્લાને** સરદારી આપીને રવાના કર્યો. એટલામાં હી. સ. ૪૨૭ તે ઈ. સ. ૧૦૩૫ તથા સંવત ૧૦૯૧ આસુ માસની તારીખ છઠી ને મંગળવારે સોળ વર્ષ રાજ્ય ભોગવીને ભર જવાનીમાં આ ફાની દુનીયાથી રહેલત કરી ગયા, ત્યારે તેવણની ગાદીએ મૌલાના શાહ **મુસ્તનસી રબીલ્લાહ** (અ૦) આવ્યા અને ઇમામતના **તાજ** સાથે રોશન થયાં.

મૌલાના શાહ મુસ્તનસી રબીલ્લાહ (અ૦)

પ્રકરણ ૧૫ મું.

ઈમામ મૌલાના શાહ **મુસ્તનસીરબીલ્લાહ** (અ૦) હી. સ. ૪૨૭ તે ઇ. સ. ૧૦૩૫ માં બાદશાહીનાં તખ્તપર બીરાજમાન થયા, એવણ ઇમામનો લકબ હઝરત **અબુ તમીમ સૈયદ અલ મુસ્તનસીરબીલ્લાહ** (અ૦) હતું, એવણ નામદાર જ્યારે તખ્તનશીન થયા ત્યારે એવણની ઉમર ફકત સાત વર્ષની હતી.

ફાતમાઇ ખલીફાઓમાં લાંબી મુદત સુધી બાદશાહી ભોગવનાર તથા તે દરમ્યાન દુનીયાદારીની દરેક હાલતોનાં તબક્કા પસાર કરીને અનુભવ લીધેલ એવણ ઇમામ ગણાય છે, જેવણની સાથે દુનીયાના ચક્કરે એવો બરતાવ કર્યો હતો કે તમામ જાહોજલાલીનો અસ્ત થતાં બેસવા માટેની ચટાઇ સિવાય બાકી કાંઇ રહ્યું નહતું.

તેનું કારણ એ હતું કે મૌલાના શાહ **મુસ્તનસીરબીલ્લાહ** (અ૦) જ્યારે તખ્તનશીન થયા, ત્યારે બાળવય હોવાથી રાજ્ય કારોબાર જેઓ હોદ્દેદારો અમીર અને ઉમરાવો હતા, તેઓના હાથમાં આવી પડ્યું તેથી તે અમલદારોની બદદાનત તથા નફસાનીયતના સબબે સલતનતનો ઈન્તેજામ બરોબર નહી ઝળવાયો. તેના લીધે પ્રજા તથા સત્તાવાળાઓમાં કુટફાટ થઇ, એ લાભ લેવા દુશ્મનોની ઇચ્છા ઉદ્દભવી તેથી ફાતમાઇ ખીલાફતનું વહાણ દુશ્મનાવટના ગળગો સાથે અથડાવા લાગ્યું, તે એટલે સુધીની બુરી હાલતપર સલતન આવી રહી કે ફકત છેવટની અણીપર આવી તટસ્થ થઇ હતી. અને જ્યાં ત્યાં ફાતમાઈ ખીલાફત માટેનાં વીચારો નબળા દેખાતા હતા, તેમ થતાં નાસીપાસ થવા જેવું કાંઇ નહોતું. દરેક ઇમામોના ઝમાનામાં તેવું થતું આવ્યું છે, જો ભુતકાળ તરફ નજર કરશું તો ખુલ્લે ખુલ્લું સમજાઈ જાય છે કે મૌલાના શાહ ઈમામ ઝયેનુલ આબદીન (અ૦)ને એનાથી પણ વીકટ સમયમાંથી પસાર થવું પડયું હતું, અને પાછું જેમ જેમ વખત નીકળતો ગયો તેમ તેમ પાછો ઇમામના **નુરાની પાવરે** પોતાની સત્તાથી ઘણું એ મેળવી બતાવ્યું છે, જે જોનારા જોઈ ગયા છે ત્યારે તે વધારે સાબીતીઓ વર્તમાન કાળમાં ત્વારીખોદ્વારા મળી શકે છે. એવા **મોઝીઝા** કરી દુનીયાને કરીશમા બતાવીને ઇમામતને જાહેર કરવા માટે અબુજ આલમને ખાસ આંઝી નાખવાની અગત્યના લીધે એવી મુસીબતો ઇમામો પોતાની ખુશીથી પોતાના અંગપર વહોરી લેતા સંજોગો વચ્ચે પાછું પોતાના **નુરાની પાવર** વડે દુર કરીને આલમની આંખે અજવાળામાં આવવા પામે છે. તેને શ્રદ્ધા રાખનારા એવા ચારિત્રોથી શોધી કહા-

ડીને પવિત્ર હૈરમેન કરી પોતાની આખરત સુધારી જાય છે, તેનો મુખ્તેસર અહેવાલ મૌલાના શાહ **મુસ્તનસીરબીલ્લાહ** (અ૦)ના વૃતાંતમાં નીચે આવવા પામશે.

હઝરત ઇમામ મૌલાના **મુસ્તનસીરબોલ્લાહ** (અ૦)ની જ્યારે અગીઆર વર્ષની વય થઇ ત્યારે તેવણ નામવર નાની જેવી લશ્કરી ટુકડી લઇને **નાઇલ નદીપર** ફરવા જતાં હતાં, અને ત્યાં પલટણની કવાયદ લઇને તેની પરીક્ષા લેતા હતા, તેમાં જે કુનેહ બાઝ સીપાઈ સમજાતો હતો, તેને પોતાની સત્તાવડે હોદ્દાઓ-પર ચડાવતા હતા અથવા સારો જેવો સરપાવ આપીને રાજી કરતા હતા.

ઇ. સ. ૧૦૪૨ માં અબાસી ખલીફ **અલ કાયમની** મદદથી અને ઉશ્કેરણીથી ઈમામ સાથે દુશ્મની ધરાવનાર પ્રજાએ જે ફાતમાઈ ખલીફનો ઝુંડો **પવિત્ર હરમેયન સરીફ** પર ફરકતો હતો તેને ઉતારી પાડયો.

આફ્રીકામાં **ઝયેરી અલ મઆઝ બીન ધયેસ** જે ફાતમાઈ ખલીફાઓનો ખંડણીઓ સુઓ હતો, તેણે હી. સ. ૧૦૪૫ માં **શરફ ઉલ દઓલ્લાનો** ખીતાબ અખત્યાર કરીને ફાતમાઇ ખીલા-ફતની તાબેદારીનો ઈનકાર કર્યો, અને પોતાના તાબેનાં કસબા-ઓમાં ઇમામ શાહ **મુસ્તીનસીરબીલ્લાહ** (અ૦)નો જે "ખુતબા" માં નામ પડાતો હતો **અમીરૂલ મૌમેનીન** તરીકેનું તે કહડાવી

નંખાવ્યું, તેને બદલે **બગદાદ**માં રાજ્યકર્તા અબાસી ખલીફ **અલ કાયમ**ને અમીર તરીકે સ્વિકારીને તેનું નામ "ખુતબા"માં ચાલુ કર્યું.

બીજી તરફ બેવફા થએલો **તુગરેલબેગ** નામી શખ્સ અબાસી ખલીફ **અલ કાયમ** તરફથી મઝહબી ધોરણે લોકોને સમજાવીને અબાસી સલતનતને વધારવાની વેતરણથી **મગરીબ એશીયા**માં કામ કરતો હતો, તેથી તેની મહેનતના લીધે થોડા વીસ્તારમાં અબાસીઓનો પગ કાયમ થયો હતો.

થોડી મુદત બાદ ખલીફ આલ્પ **અરસલાન**નાં વખતમાં **સલજુકીઓ**એ ઇમામ **મુસ્તનસીર બીલ્લાહ** (અ૦) સાંમે લડાઇ જાહેર કરી, તે દરમ્યાન ફાતમાઇઓની હાર થતા સલજુકીઓએ **અલ અરીશ** હાથ કરી લીધું, અને ત્યાંથી ફાતમાઇઓને હટાવી દીધા. તેથી એક તો ફાતમાઇ સલતનત તકલીફ અને સંકટમાં ઘેરાચલી હતી, કે ઉપરથી **બલાહે ન.ગહાની** નાઝીલ થઈ એટલે એ કે મીશર દેશમાં ઉડતા રોગો ફાટી નીકળ્યા, તે જીવલેણ બીમારીઓ પુરા સાત વર્ષ ચાલી, તથા ધારા પ્રમાણે **નાઈલ નદી**માં આવતી રેલ સાત વર્ષ આવી નહી, તેથી ભયંકર દુકાળ પડયો; અને તેના સાથે દેશમાં ગુજરાનના તમામ સાધનો લગભગ ખુટી ગયા, જ્યારે ઉત્તર તરફથી આવતો અનાજનો જથ્થો દુશ્મનો રસ્તામાં અટકાવીને લુટી જતા હતા, એવી સખ્ત મુશ્કેલીઓનો સાંમનો કરતી ફાતમાઇ ખીલાફત ડગમગ થતી આફતો વચ્ચે પસાર થતી હતી,

ત્યારે બીજી બાજુ ઇમામ સાથે દુશ્મની ધરાવનાર શત્રુઓ ઇમામની બાકી રહેલી સત્તા છીનવી લેવા માટે તત્પર થઇ રહેલા હતા, તો પણ દુનીયાની રંગીન હાલતો અજબ કામ કરે છે. એક તરફ અબાસી ખલીફાઓ ફાતમાઈ સલતનત ઉખેડી નાખવા માટે જીવ-તોડ કોશીસો કરી રહ્યાં છે, ત્યારે બીજી તરફ **આલે અલી** કીયામત સુધી કાયમ દાયમ રહેવાની હોવાના સબબે ભભકતી અને ઝળકતી નજરે પડે છે, તે જોઈ દુશ્મનો હમેશાં પોતાના આંગળાં કરડતાં નજરે પડયાં છે.

ઇમામ મૌલાનાં **મુસ્તીનસીર બીલ્લાહ** (અ૦) જ્યારે પુખ્ત ભરજવાનીમાં આવ્યાં અને રાજ્ય લગામ પુરેપુરી હાથમાં લીધી ત્યારે પોતાના તાબેના શહેર **અકા** માં જે નામચીન અને વફાદાર ગવર્નર **બદર અલ ઝમાલી** હતો, તેને તેડાવીને **મીશર** પ્રાંતનો **વઝીરે આઝમ** બનાવી તમામ રાજ્ય કારોબારનો હક તેને સોંપ્યો તેથી **અલ ઝમાલીએ** નામવર ઇમામ સાથે અડગપણે એવો સલુક કર્યો, કે જેવો સલુક હઝરત મૌલાના **શાહ મોઇઝ** (અ૦)ના ઝમાનામાં **અબુ યુસેફ** કર્યો હતો. તેણે કળા અને કુનેહથી સલતનતમાં અમન કાયમ કર્યો, પ્રજાને તબાહીના લક્ષણોથી છોડાવ્યાં, અને બાદશાહનો રોઆબ તમામ રૈયતના દીલ પર જમાવ્યો, તે હીસાબે ફાતમાઈ સલતનતમાં ફરીથી ઝળકતો રૂહ ફુકાયો એ સંજોગો વચ્ચે **હલબના** પ્રાંતે બે ત્રણ વાર બંડ ઉઠાવ્યું, તેને દરેક વખતે ફાતમાઈ લશ્કરે દાબી દીધું અને બળવાખોરોને પકડીને તેને તેની ફેંઝે પહોંચાડયાં. ઉપરાંત **અલ ઝમાલીએ** શહેરમાં બળવો

ફેલાવનારપર બારીકીથી ધ્યાન આપીને તેની નોંધ લઈ પોતા પાસે રાખતો હતો, આગળ ચાલતાં સંજોગો વચ્ચે તે સઘળા બેઇમાનોને મીજબાની કરીને બોલાવ્યા અને ત્યાં દુરઅંદેશ તદબીરથી સર્વેને કેદ કરીને પુરી રાખ્યાં. અને જેમ જેમ તે બદમાસોના કર્તુકો બહાર આવતા ગયા તેમ તેમ તે બેવફાઓને સજા કરતો, એવી રીતે પાપીઓથી ફરી એક વખત મીશરની સર જમીન પાક થઇ, તેથી સલતનતની મુખ્ય ભાંજગણો અને નડતરોનો અંત આવી ગયો ત્યાર પછી એક પછી એક કીર્તીવંત ફત્તેહો મેળવતાં મુલ્કની અતરાફમાં ફરી વળેલા સંખ્યાબંધ જંગલી તાયફાવાળાઓને નાબુદ કરી નાખ્યા, તેવામાં **બગદાદ**માં વસવાટ કરી રહેલો **અલ બસાશરી** નામનો એક તુર્ક બળવાન સરદાર જેની **બગદાદ**માં ઘણી જોરદાર નામવરી હતી. તેણે ફાતમાઇ વડપણ સ્વીકાર્યું ત્યારે **સલજુકી તોગરેલ બેગે** અબાસી ખલીફાની પક્ષ ખેંચી. તેથી તે તકનો લાભ લઇને **તોગરેલ બેગ**નો ભાઇ જે **ઇબ્રાહીમ** હતો તેને **અલ બસાશરીને** મદદ કરી તેથી બગદાદમાં મોટો બળવો ફાટી નીકળ્યો, જ્યારે સલજુકી **તોગરેલ બેગ** તથા **અલ બસાશરી** વચ્ચે જોશબંધ ઝપાઝપી ભરેલી એક ખુનખાર લડાઈ ચાલુ થઇ તેમાં સલજુકીઓની હાર થતાં **અલ બસાશરી** બગદાદમાં દાખલ થયો, જેથી કમનસીબ શહેર કત્લ અને લુટફાટથી પાએમાલ થઈ રહ્યું હતું, તે ચીંતાતુર હાલતમાં અબાસી ખલીફ **અલ કાયમ**ને **અલ બસાશરી** શહેરમાં **પ્રવેશ થયો** એ ખબર મળ્યા ત્યારે ખલીફ ત્યાંથી નાઠો પણ સંજોગો વચ્ચે તે ફાતમાઇઓના હાથમાં સપડાઇ જતાં તેને મીશરમાં ઇમામ પાસે મોકલી દીધો ત્યાં તેને કેદ કરવામાં આવ્યો.

ઇ. સ. ૧૦૫૮ તે હી. સ. ૪૫૦ માં અબાસી પ્રજા વચ્ચે **બગદાદની** જુમા મસીદમાં હઝરત ઈમામ મૌલાના શાહ **મુસ્તનસીર બીલ્લાહ** (અ૦)નો નામ "ખુતબા"માં પડાયો તેને તમામ પ્રજાએ તશલીમ કરી, અને **કેરો** ખાતે ઈમામને **અમીરૂલ મૌમનીન** તરીકે બગદાદની પ્રજાએ સ્વીકાર્યું, એ હકદાર તરીકેની નીશાની મોકલી દીધી, થોડી મુદત બાદ ફરીથી એરાક પ્રગણામાં પવિત્ર **મક્કા** તથા **મદીના** શહેરોમાં પાછી ઇમામની હકુમત ચાલુ થતાં **હરમેયન સરીફ**માં મૌલાના **શાહ મુસ્તનસીર બીલ્લાહ** (અ૦)નો "ખુતબો" ઝારી થયો, અને સંજોગો વચ્ચે ફાતમાઇ ખીલાફતને **બગદાદ**માં રાજ્ય કરતી **અબાસી** પ્રજા તથા **સ્પેન**માં રાજ્ય કરતી **ઉમૈયા** પ્રજા[ ]સર જુકાવીને તાબેદાર બની રહી.

વઝીરે આઝમ **અલ ઝમાલી**એ ફાતમાઈ ખીલાફતમાં વીશ વર્ષ પર્યંત વજીરાત ભોગવી તે છેવટ સુધી ઈમામનાં હુકમપર અચળપણે રહીને પુર જાનફેશાનીથી પોતાની ડયુટીને જેબાસ આપી, તેની કિર્તીમાં મુખ્ય એ નવીન હતી, કે દુશ્મનો સાંમે ટક્કર લેવા માટે **અલ કાઈરો**ની અગ્નિ દીશાએ એક પહાડ હતો જેનું નામ **ઝબલુલ ગયુશી** હતું તેનાપર લોખંડી બાંધકામ કરીને ત્યાં દારૂ ગોળો તથા હથીઆરોનો જથ્થો રાખ્યો અને શહેરના ત્રણ મુખ્ય દરવાજાઓ એક **બાબ-ઉલ-જુવેલેહ** બીજો **બાબ-ઉલ-નસ્ર** ત્રીજો **બાબ-ઉલ-ફુતુહ**, એ ચુનાની કારીગરીથી નાદર નમુનાં જેવાં બનાવ્યા હતા. તેની કારીગીરી માટેની અત્યાર વેર તારીફ છે, એકંદર **અલ ઝમાલી**એ કિર્તીવંત નામના મેળવીને આ દારેફાનીને હી. સ. ૪૮૬ માં છોડીને પોતાના અસલ વતને જઈ

પહોંચ્યો, ત્યારે વજીરાત પદપર તેનો બેટો **આલા ફઝલ** આવ્યો. જે વજીર થયા પછી **અમીર ઝયુશ**ના નામે મશહુર થયો.

નામદાર ઇમામ મૌલાના શાહ **મુસ્તનસીર બીલ્લાહ** (અ૦) નું કિર્તીમય જીવન સાંભળીને ઇસ્માઇલીઓ સિવાયના બીજા મઝહબીઓ **દારૂલ હીકમત**માં ખાસ શીખવા આવતા હતા, **અને** સંજોગો વચ્ચે જ્યારે ઇસમાઇલી મઝહબનો તત્વ સમજવા પામતા હતા, ત્યારે તેઓ સાચા દીલથી દીને ઇસિમાઇલીની પયરવી કરવા મંડી પડતા હતા. તેમાં મુખ્ય ખોરાશાનનો **નાશર ખુશરો** તથા **હુસન બીન સબ્બાહ** તાલીમ લેતા હતા, તે દરમ્યાન ઇસિમાઇલી મઝહબની **ફીલાસોફી** સમજતા પાછળથી તેઓ પોતાનો ધર્મ તજીને ઇસમાઇલી થવા પામ્યા તે એટલે સુધી કે **દાઈ** થઇને ઇમામની **દાવત** લોકોને કરવા લાગ્યા. તેમાં **નાશર ખુશરો** એ વીશ વર્ષ પર્યંત પહાડોમાં રહીને ઇમામ તરફ **દાવત** કરવા રોકાયલો હતો તે એટલી જાનફેશાનીથી કે તેણે બીલકુલ ખાવા પીવાની પરવા કર્યા વગર વખતો વખત **ઘાસને** ખોરાકમાં લઇ પોતાના શરીરનું પોષણ કરતા ઇમામની ખીજમતમાં મશગુલ રહેતો હતો, ત્યારે **હુસન સબ્બાહે** જે ઝળકતા કર્તવ્ય કરેલા છે, તે જાહેર હોવાથી અમુક લાગતી વળગતી વીગત નીચે રજુ કરીશું.

હઝરત મૌલાના શાહ **મુસ્તીનસીર બીલ્લાહ** (અ૦)ના બેટાઓ ત્રણ હતા જેમાં સૌથી વડા **શાહ નીઝાર** (અ૦) તેથી નાનો **મુસ્તે અલી** અને સર્વેથી નાનો **અલ મોહમદ** નામે હતો.

નામવર ઇમામનું વડપણ થતા ઇમામે **નશ** કરતા વસીયત કરી કે મારા પછી મારી **ખીલાફત** તથા **ઇમામતનો** હકદાર મૌલાના શાહ **નીઝાર** (અ૦) છે, તે વખતે વઝીર **અમીરઝયુસ** જે પુર્વ મીશરનો સુપેહસાલાર હતો જેને **શાહ નીઝાર** (અ૦)થી બનતું નહી હતું. કારણ કે **શાહ નીઝાર** (અ૦) તેને તાબે રહીને મચક આપતા હતા નહી એ સંજોગોમાં વજીરોના હાથમાં આખી રાજ્ય લગામ હોવા ઉપરાંત મોટી વગ ધરાવતા લશ્કરની સરદારી ભોગવતા હતા, તેથી બાદશાહથી વિરૂદ્ધ જવાને પણ અચકાતા નહોતા, તેથી મૌલાના શાહ **મુસ્તનસીર બીલ્લાહ** (અ૦) ને **મુસ્તે અલીને** ગાદીએ બેસાડવા માટે ભલામણ કરી કારણ કે **મુસ્તેઅલીનો અમીર ઝયુશ** સગપણે મામો થતો હતો, ત્યારે ઇમામની હઝુરમાં બહાદુર **હશન બીન સબ્બાહ** જે હાજર હતો તેનો જુસો ઉશ્કેરાયો અને કોઇ પણ જાતની **અમીર ઝયુશની** પરવા કર્યા વગર ઇમામના ફરમાન વિરૂદ્ધ વર્તનારની સ્થિતી પાછળથી કેવી દયાજનક થઇ પડે છે, તેવા દાખલાઓ ટાંકી બતાવ્યા, કારણ કે તે વખતે **હશન બીન સબ્બાહને દાઇનો** ઇલકાબ મળતા વળી વધારે નવાજેશ તરીકે **હુઝતે** આઝમના નામે ઓળખાતો હતો. એ સાચી તરફદારી **અમીર ઝયુશની** ઇચ્છા વિરૂદ્ધ હોવાથી **હસન બીન સબ્બાહ** સામે ઇમામની હાજરી વચ્ચે કાંઇ બોલી ન શકવાથી પોતાના દાંત કચકચાવ્યા, છતાં **હસન સબ્બાહ** ઇમામના ફરમાન અનુસાર મૌલાના **શાહ નીઝાર** (અ૦)ની તરફેણમાં રહ્યો. તેથી **હસન સબ્બાહને અમીર ઝયુશે** ઘણો સમજાવ્યો છતાં એ આલા હીંમત ધરાવનાર મુસ્તકીમ દીલે ઇમામની પયરવી કરનાર

ચલાયમાન થયો નહી, તેથી તેની સામે પ્રપંચો રચીને તેને ફસાવવાની જાળ દુશ્મનો પાથરી રહ્યાં હતા. તેની કનવર કર્યા વગર નીડરપણે **હસન બીન સબ્બાહ** પુર જુસા સાથે લોકોને જાહેર કરી રહ્યો હતો કે હવે પછી આપણા ઇમામ તરીકે **શાહ નીઝાર** (અ૦) છે. એ રાજ્ય ખટપટથી **અમીર ઝયુશ**ની તરફેણવાળાઓ તથા **હુઝતે આઝમ હસન સબ્બાહ**ની **હુઝત** સાચી સમજવાવાળા મોમીનો **હસન સબ્બાહ**ની તરફેણમાં રહેલાઓ, વચ્ચે ધુરકા ધુરકી ચાલુ થઇ, જેથી ફરી **મીશર**પર અવદશાનું વાદળ ઝાલીમોના ઝનુની ખ્યાલો અને ખુશામંદીઓની ચાલબાજી ભરેલી ચાલો વચ્ચે ઘેરાઇ રહ્યું, એ મનહુશ આશારો જ્યારે **હસન બીન સબ્બાહ**ને ભયંકર દેખાવા લાગ્યા. [અને દુશ્મનોને દુશ્મનાવટ કરવા માટેનો બજાર ગરમ જોયો ત્યારે તેણે વીચાર્યું કે એ ઝાલીમોનું જોર ઘણું હોવાથી છેવટે મીશરની રાજ્યસત્તા પોતાના પંજામાં લેશે, જો કે ઈમામની સત્તા માટે તેમ બની શકતું નથી. તેથી ઈમામની ખીજમતમાં હું પહેલે નંબરે આવવા પામું તેવી ગોઠવણ કરૂં તો મારૂં કરેલું સૂકૃત્ય કાંઇક મારી જીંદગીની કારકીર્દીમાં યાદગાર બનતા મરણ સમયે બક્ષીશનો હકદાર રહીશ એમ કરતાં કેટલીક તકલીફો વેઠીને છેવટે મીશરને હમેશ માટે છોડીને **એરાન**ની સરઝમીન તરફ નીકળી ગયો ત્યારે અહીં આ સલતનતની કઢંગી સ્થીતી જોતાં મૌલાના શાહ **મુસ્તનસીર બીલ્લાહ** (અ૦) હી. સ. ૪૮૭ તે ઇસવી ૧૦૯૪ ને સંવત ૧૧૫૧ ની ફાગણ માસની તા. ૧૫ એ (૬૦) સાઠ વર્ષ સુધીની લાંબી બાદશાહી ભોગવી આ ફાની દુનીયા છોડીને ચાલી ગયા ત્વારીખ નવેસ્તા લખે છે કે એ ઈમામના

તાજ મુબારકમાં એટલાં તો કીંમતી હીરા જડેલા હતા. કે કોઇ જવેરીથી તેની કીંમત અંકાતી નહોતી ઇમામની વફાત બાદ બાદશાહમાં ભવાડા થયા માંહો માંહે શત્રુતાનાં બી રોપાયાં તેમ જોરદાર પાર્ટી બેઇમાન બની ઇમામ શાહ નીઝાર (અ૦)ને તકલીફ આપતાં હકદારનો હક પચાવી પાડતાં મુસ્તે અલીને ગાદીએ બેસાડયો, ત્યારે બાદશાહી જતાં ઇમામત મૌલાના શાહ નીઝાર (અ૦) ના વારશામાં રહી.

ફાતમાઈઓના વખતમાં ઈલમ વ હુન્નરની કેળવણી.

પ્રકરણ ૧૯ મું.

જ્યારથી મીશર દેશમાં ફાતમાઇ ઔલાદની બાદશાહત કાયમ થઇ ત્યારથી ઇલ્મ વ હુન્નરનો મહાન વધારો થવા પામ્યો, તેથી ત્યાં દુરદરાજનાં લોકો મહા સંકટો વેઠીને ખાસ ઇલમ મેળવવા માટે મીશર આવતા હતા, જ્યાં સ્થાપવામાં આવેલી સંસ્થાઓમાં વગર અભાવે સર્વ કોમોના માણસોને દાખલ કરવામાં આવતા હતા, જેમાં એક કલાસ ખાસ **ઇસમાઇલી મઝહબનાં** મુળતત્વોનો ખોલવામાં આવેલો હતો. જેનો **ટીચર** (માસ્તર) **અબદુલ મેમુન** નામી સખ્સ હતો તે ઇલ્મે **તસવુફ**માં પુરતો માહીતગાર હતો, તે કલાસમાં પણ જો કોઇ ગયર મઝહબનો મેમ્બર દાખલ થવા માગે તો

તેની સાથે ચોક્કસ સરતો કરીને દાખલ કરતા હતા, અને સંજોગો વચ્ચે જ્યારે તે **હાઇક્લાસ**માં દાખલ થનાર ઇસમાઇલી મઝહબની માહીતી મેળવતો ત્યારે સીદક દીલે ઇસમાઇલી થવા પામતો. એમ ત્વારીખોમાં લખેલું વંચાય છે, કે લગભગ એ કલાસમાં દાખલ થયેલામાં પંચાણું (૯૫) ટકા ઈસ્માઇલી બની રહેતા હતા. આવી સોનેરી કેળવણીના પ્રચારથી તે વખતે **મીશર** ખાસ એક ઇલ્મનો મથક થઇ પડયો હતો. ત્યાં રાજ્ય કરતા ખલીફ઼ તરફ઼થી મોટે ખરચે જબરદસ્ત ખાતા ખોલવામાં આવ્યાં હતાં, જેવાં કે **દારૂલ ઉલુમ** (કૉલેઝ) **કુતુબખાના** (લાઇબ્રેરી) **દારે હીકમત** (હુન્નરશાળા) **યુનીવર્સીટી** વીગેરે.

એ મીશરમાં હસ્તી ધરાવતી **લાઇબ્રેરી** સઘળી દુનીયાની લાઇબ્રેરીઓ કરતાં મોટી ગણાતી હતી, જેમાં લગભગ બે લાખ કીતાબો હસ્તી ધરાવતી હતી, તેમાં આલીમોને હાથ લખાતી **કલમી** કીતાબો એ **લાઇબ્રેરી**ના કાર્યવાહકો મોટી કીંમત ખરચી ખરીદવામાં ચુકતાં નહી, કહેવાય છેકે સઘળી દુનીયાપર લખાયલી તમામ કીતાબો **છાપેલી** તથા **કલમી** ત્યાં રાખવામાં આવી હતી, તેનો વાંચન લેવા તથા ઉતારો લેવા માટેની સઘળી દુનીયાના લોકોને છુટ હતી. તેથી પણ ઈસ્માઇલીઓને વધારે લાભ એ મળી શકતો હતો, કે જે **કલમી** કીંમતી કીતાબો હતી તે બાઈન્ડીંગ કર્યા વગરની લાઇબ્રેરીમાં રહેતી હતી, તે કીતાબો માંહેલી કીતાબ જો ઈસ્માઇલી મેમ્બરો ઘરે લઇ જવા માંગતા તો તે કીતાબ માંહેનો નંબર વાર એક જુજ તેઓને આપવામાં આવતો હતો, તે એક જુજ પાછો લાવ્યા પછી

બીજી જીજ તેને દેવામાં આવતો હતો. એવી રીતે વારા ફરતી આખી કીતાબનો ફુરસદના ટાઇમપર ઇસમાઇલીઓ લાભ લઈ શકતા, ત્યારે બીજી કોમના લોકો ફક્ત રીડીંગરૂમમાં બેસીને તેનો લાભ લઈ શકતા હતા. ત્યાં લખવા માટેની સઘળી ચીજો જેવી કે શાહ્ઇ કલમ કાગળ પેનશીલ વીગેરે લેખકોને મુફત પુડી પાડવામાં આવતી હતી, એવો રીતસરનો વ્યવહાર લાઇબ્રેરીનો ચાલતો હતો, કારણ કે તેનાપર સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ તરીકે પાકટ ઉમરના આલીમ અબ-દુલ્લાઆરીફને મુકરર કરવામાં આવ્યું હતું.

મજકુર કોલેજમાં લગભગ બે હજાર વિદ્યાર્થીઓ એકી વખતે લાભ લેતા હતા, તેમાં ખાસ ફારસી તથા અરબી ઇલ્મ શીખવવામાં આવતો હતો, કારણ કે તે ઇલ્મ ત્યાંના દેશોને બંધ-બેસ્તો હતો, અને તેમાં વિદ્યાર્થીઓને શીખવા માટેના પુસ્તકો ફાત-માઈ ખલીફાઓ તરફથી પુરા પાડવામાં આવતા હતા, મજકુર પુસ્તકો ગ્રાંડ માસ્તરની સહ્ય સાથની પાસ કરેલી રહેતી હતી. તેથી તે કૉલેજમાં શીખનાર વિદ્યાર્થી હમેશાં પોતાના મઝહબ પ્રત્યે પુર્ણ પ્રીત રાખીને પરધર્મીઓ સાથે વાતચીત કરી શકવાને શક્તિમાન થઇ શકતો હતો. એ કોલેજ પછવાડે બે લાખ અને સત્તાવન હઝાર દીનારેનો ખર્ચ રાખવામાં આવ્યો હતો.

કોલેજમાંથી પુરતો ઇલ્મ મેળવીને જ્યારે ડીગરી મેળવવા મજકુર યુનીવર્સીટીમાં કોઇપણ ગૃહસ્થ બેસતો હતો, તેથી તેની પુરી ઇલ્મની તર્કશક્તિ ખીલી નીકળતી હતી, ત્યારે તે

માણસ દુન્યા ઉપર એક નમુનેદાર થવા પામતો હતો, કારણ કે મજકુર **યુનીવર્સીટીમાં** ઉસ્તાદો મહાન વિદ્વાન રોકવામાં આવ્યા હતા, તે જુના અનુભવી અને એટલા જઈફ હતા, કે તેઓ જમીનપર જ્યારે બેસતા હતા, ત્યારે તેઓની સફેત નુરાની દહાડીઓ લહેરાતા ઝમીન સાથે તેના બાલ અથડાતા હતા, એવા મહાન બુઝરગોના હાથ તળે શીખેલા લોકો દુનીયાપર સુર્ય માફક પ્રકાશમાન થવા પામ્યાં, અને જેવી રીતે હાલમાં **કેમ્બ્રીજ** તથા **ઓકસફોર્ડ** યુનીવર્સીટીમાં પાસ થએલા **ડીગરીઓ** મેળવીને **ઝબ્બાઓ** પહેરી **બેરીસ્ટર** તરીકે કોર્ટોમાં હાજરી આપે છે, તેવીજ રીતે **મીશરની** યુનીવર્સીટીમાં પાસ થએલા શખ્સો **કફતા** તથા **ખલા** પહેરતા હતા, તે પાસ થએલાઓને ટાઇટલ આપવામાં આવતા હતા, તેમાં જે દીની લાઇન પસંદ કરીને **દાઇ** તરીકે બહાર પડતાં હતાં, તેને ટાઇટલ નીચે મુજબ મળતાં હતાં, જેમ **હસન બીન સબ્બાહને હુઝતે આઝમનો** ખીતાબ મળ્યો હતો, તેમ **નાશરે ખુશરોને હુઝતે મઆદુદ** તથા **દાઇ અબુ ઈશાકને હુઝતે ઝઝાઇર** અને **મોહીયુદ્દીન અરમીને હુઝતે આઝમ** તથા **સૈયદ સોરાબને હુઝતે ઝઝાઇર** વીગેરેના ખીતાબો **ગ્રાંડ માસ્તર** તરફથી બક્ષવામાં આવ્યા હતા.

હસન બીન સબ્બાહ એ પરાક્રમી પુરૂષ થઇ ગયેલ છે કે જેણે મૌલાના **શાહ નીઝાર** (અ૦)ની પયરવી જાનફીશાનીથી કરી હતી, અને જ્યારે **મીશરમાં** ઇમામ સાથે દુશ્મની વધી ગઇ ત્યારે તેણે મીશર મુકીને **એરાન** પ્રગણામાં આવેલ **આલમોતના** પહાડ

પર **શાહ હાદી** (અ૦)ની રાજ્ય ગાદી સ્થાપીને દુન્યામાં રોશન થયો, એ પ્રતાપ **મીશર** માંહેની કેળવણીના હતા, કારણ કે એણે **મીશર**માં સાડા ત્રણ વર્ષ કેળવણી લીધી હતી અને તે સંજોગો વચ્ચે ઇસમાઇલી થઇને મૌલાના શાહ **મુસ્તીનસીર બીલ્લાહ** (અ૦) ની બેયઅત કરી ચુસ્ત ઇસમાઇલી થવા પામ્યો હતો.

નાશર **ખુશરો**એ મહાન નરે દુનીયામાં નામવરી મેળવીને સંખ્યાબંધ દીની કીતાબો લખી છે, કે જેની કીતાબોના ઉપદેશ વડે આજે પણ લાખો ઇસમાઇલીઓ બની રહેલ છે, એ દાઇએ **ખુરાશાન**માં ઉપદેશ કરવાનું ચાલુ કર્યું, ત્યારે ત્યાંના અમલદારોને દુશ્મની પેદા થઈ, તે ખબર સાંભળતાં **નાશર ખુશરો** પહાડોમાં નીકળી ગયો, તે પહાડો અને ખીણો વચ્ચે લગભગ વીસ વર્ષ પર્યંત ઉપદેશ કર્યું તે દરમ્યાન સંજોગો વચ્ચે પાસે ખોરાકીના સાધનો ખુટી જવાથી પોતાનાં ઉદરનો નિર્વાહ ફક્ત ઘાસ અને પાણીપર કરતો હતો, એણે કેળવણીને પ્રતાપે પોતાના દીનની એવી રીતે સેવા કીધી કે જે આજે ઝહાં આશકારા છે.

મોહીયુદીન અરબીએ રોશન ઝમીર નર એ છે કે જેણે **ફતુહાતેમકી** તથા પવિત્ર કુરાને સરીફની તફસીર લખી છે, જે કીતાબને **તફસીરે મોહીયુદીન** કરીને કહે છે, મજકુર કીતાબ એકમતે આખા ઈસલામમાં પ્રચ્ચલિત છે, તેણે ઇસમાઈલી બોધ આખા અરબસ્તાનમાં કર્યો હતો, તેને પ્રતાપે ઘણા ઇસમાઈલી થવા પામ્યાં હતા, તેનો વંશ અત્યાર પર્યંત અરેબીયામાં છે, જેઓ

પણ અત્યાર વેર પોતાના વડવાને પગલે ચાલીને ઈમામે ઝમાન તરફ લોકોને દાવત કરે છે.

દાઈ **અબુ ઈશાક**એ મહાન નરે **એરાન** દેશમાં ઈસ્માઈલી મઝહબનો શુર ફુકયો, જેના પ્રતાપે ત્યાં લાખો ઇસમાઇલી થવા પામ્યા, અને તેમાંના આજે પણ **ખાલુ**ના નામે ઓળખાતા ઇસમા-ઈલીઓ આખા **એરાન** પ્રગણામાં ફેલાયલા નઝરે પડે છે, એ સઘળા પ્રતાપ મીશરની કેળવણીના હતા.

ઉપર વર્ણવી ગયા તેવા અનેક નરો મજકુર **યુનીવર્સીટી**-માંથી બહાર પડીને લોકોને સોનેરી સબક આપતાં દુનીયાપર ઘેરાયલી અંધાધુંધીને દુર કરીને **ઇમામે ઝમાન**ની સનાખ કરાવતા આવતી ઓલાદ માટેની મુડી મુકતાં ગયા છે, અને આજે જે યુની-વર્સીટીમાં પાસ થએલાઓને **ડીગરીઓ** સાથે **ઝભાઓ** પેરેલા જોઇએ છીએ, એ નકલ મીશરની રૂઢીપર કરવામાં આવેલ છે, એ રીવાજની શરૂઆત ઇસમાઇલીઓ તરફથીજ છે. તેથી તેની મગ-રૂરી ઇસમાઇલીઓનેજ ઘટે છે, તથા જેવી રીતે ઇલ્મ પછવાડે મોટી રકમનો ખર્ચ કરવામાં આવતો હતો, તેવીજ રીતે **સાઇનટીફીક** યાને હુન્નરની પછવાડે પણ ફાતમાઈ ખલીફા તરફથી ચાર લાખ ને બેયાસી હજાર દીનારની બહાલી મળેલ હતી, જેથી ઇસમાઇલીઓએ તાલીમ મેળવીને કળા તથા કુનેહમાં એટલો વધારો કર્યો હતો, કે જેથી તેઓ એક વખત આખા યુરોપ સામે બાથ ભીડવા તૈયાર હતા, તેમજ કારીગરી તથા હુન્નરમંદીમાં એવી સુંદરતા પ્રાપ્ત કરી હતી કે

જેને આજે પણ યુરોપવાસીઓ જોવાને જાય છે, બલકે તે હુન્નર-મંદીની તારીફ કરતાં તેના ફોટાઓ ઉતારી લઈને તે પરથી કોપી કરે છે, એવી રીતે **મીશરમાં** કેળવણી લેવાથી **એશીયા** તથા **સ્પેનમાં** મોટા મોટા **આલીમો** તથા **સાઈન્સકારો** પેદા થયા છે, ચારે તરફ ઈલ્મ તથા સાઈન્સની હલચલ મચી રહી હતી, જગે જગે ઈલ્મ તથા સાઈન્સના ખઝાના નજરે પડતા હતા, તેથી સઘળી પ્રજા આબાદ અને સંતોષી નજરે પડતી હતી, તે કારણોને લેતાં **બની ફાતમાઈઓનો** ઇતિહાસ સોનેરી અક્ષરોમાં લખાયલો નજરે પડે છે, તેનું કારણ એ છે કે તેવણે ઇલ્મના દરવાજા બંધ પડેલાઓને ઉઘાડીને લોકોમાં ઈલ્મનો રૂહ ફુંકયો કે જેથી કોમોની કોમો ફાતમાઇઓની અહેસાન તળે દબાઈ જતાં હમેશાં તેઓને મદદ કરવા તયાર રહેતી હતી, એવી રીતે ફાતમાઇઓએ વડાઈ મેળવીને પોતાનો કીર્તીમય જીવન સંસાર સમાજમાં શોભાવ્યો જેથી અમરતા ભરેલી ખુશઓ ભભકતી રહી ગઇ, જેની આજે પણ સુગંધ મોજુદ અને હાજર છે.

મીશનલોઝ એ મથક ખાસ પરધર્મીઓને **કન્વર્ટ** કરવાનું સ્થાન હતું, મજકુર લોઝનો મુદ્રાલેખ એ હતો કે જે જે ધર્મો નજરે પડે છે, તે સઘળા સાચા અને સત્યતાભરેલા છે. જેવી રીતે **હીંદુ-ઝમની** માનીનતા **બ્રહ્મા વિષ્ણુ** અને **મહેશ્વર** પ્રત્યેની છે, તે આગલા ઝમાનાઓમાં સત્ય હતી. કે જ્યારે ચારે વેદ પ્રચ્ચલિત હતા. હાલ તે વારો વઇ ગયો છે, માટે હમણાના **વિષ્ણુ** એ **હઝરત અલી** (અ૦) છે, તે જેમ નવા રાજા આવતા તેના કાયદાઓમાં ફેર-ફાર થાય છે, તેવી રીતે **વિષ્ણુની** ગાદીપર **હઝરત અલી** (અ૦)

આવતાં તે આગલા વેદો મનસુખ થતાં. કાયદા કાનુનો પણ નવા બંધાણા જેને કુરાને સરીફ તરીકે ઓળખાવ્યું. તેમજ **બની ઈશરાઇલો** તથા **નશરાનીઓ** (ક્રીશ્ચીયનો) હઝરત **મુસા** (અ૦) તથા **હઝરત ઇશા** (અ૦)ના ઝમાનામાં **તવરેત** તથા **અંજીલ**પર વાજબી હતા, અને તે સઘળા ખરા છે. હઝરત **મુસા** (અ૦) તથા હઝરત **ઇશા** (અ૦) તથા **તવરેત** અને **અંજીલ** એ સર્વે હક અને સત્ય છે, પણ હાલ તેનો જમાનો નથી; કારણ રાજા બદલાયો, તેની રૂહે જે વખ્તનો રાજા હોય તેનીજ રૈયત થઈ રહેવાની દરેક ઈનસાનની ફરઝ છે, નવા રાજા ગાદીએ આવ્યા પછી કોઈ જુના રાજાની પ્રજા તરીકે પોતાને જાહેર કરે એ માણસ દાનાઓમાં ગણાય નહી. માટે ડહાપણથી વીચારીને જુઓ કે હાલ તમારી સલામતી કયા કાયદા કાનુનોમાં છે, કે જેની તમો પ્રજા છો, ત્યારે હાલનો રાજા હઝરત મોહમદ મુસ્તફા (સ૦) છે, તેથી તેના કાયદા અમલમાં લેવા એજ ઉપયોગી છે, અને એકંદર સત્ય પણ એમ કહે છે. અને કાંઈ જોડી કાઢેલી વીગતોપર **મીશર** કામ કરતો નહી, પણ સત્ય ઓળખાવવા માટે જીવતોડ મહેનત કરી ઝમાનાના ઈમામ સાથે એવી નસીહતો વચ્ચે લોકોને જોડી દઇ તેને નેકબખત બનાવતાં હતા. કારણ કે **હદીશે નબવીમાં** છે કે જે **શખ્સ વખતના ઈમામની બૈયઅત કર્યા વગર મરી જાય છે તે ઝહાલતને મોતે મરે છે.** એવી રીતે ઝહાલતના મોતે મરવાથી લોકોને બચાવીને દુનીયાની ઇસલામ આલમપર ઉપકાર કરતા હતા, એ **મીશનલોઝ** એવી રીતે ડીગરી બાઇ ડીગરી સમજ આપતા પોતાના પંથમાં લાખો લોકોને ભેળવી લેતાં હતાં, તેજ **મીશનના પ્રતાપ** છે કે

જેના વડે આજે તમામ દુન્યાપર ઇસમાઇલીઓ કરોડો વીખરાયલા નજરે પડે છે.

ગ્રાન્ડલોઝ એ લોઝ તે હતો કે ઇસમાઇલી થવા પછી મજકુર લોઝમાં ઇમામના દીદાર કરી **બેંયઅત** લેવાની ક્રિયા કરવામાં આવતી હતી, મજકુર લોઝમાં ગ્રાન્ડ માસ્તર તરીકે ઇમામ પોતે બીરાજતા હતા, અને અઠવાડીયામાં બે વખત ત્યાં **મોમીનો**ની મિજલસો ભરાતી હતી તેમાં દાખલ થનાર સ્ત્રીઓ તથા પુરૂષો અને બચ્ચાંઓ એ સઘળાં **સફેત લીબાસ** પહેરીને આવતાં હતા. ત્યાં ખાસ દાઈઓ જેવા કે **દાઈ અલ દઆત** તથા **કાજી અલ કઝાત** એ દીની એલમની વાએઝ કરતા હતા, એ **મીઝલસને મીઝાલસે અલ હીકમત** કરી કહેતા હતા, વાએઝ શરૂ થવા પહેલાં સઘળા ઇમામની વાટ જોતાં દસ્તા બસ્તાઉભા રહેતા હતા, અને જ્યારે ફાતમાઇ ખલીફ એ ઇમામ પધારી ને તેવણુ પોતાની ખુરશીપર બીરાજતા હતા, ત્યારે સઘળા હાજર રહેલાઓ બેસી જતા હતા, અને શરૂઆતમાં નવા દાખલ થએલા મેમ્બરોને હાજર કરવામાં આવતા હતા, તેઓને **પ્રથમ** ઇમામ **બેંયઅત** કરાવતા હતા બાદમાં **કાઝીઅલ કઝાત** કાયદા કાનુન વાંચી સંભળાવતો હતો, અને પાછળથી **દાઇ અલ દઆત** લેકચર કરવાને ખડો રહેતો, તે સઘળા હાજર રહેલા લોકો સાંભળીને જ્ઞાન મેળવતાં હતાં, એવી રીતે વાએઝ ખતમ થયા બાદ કરેલી વાએઝ તે કાગળપર ઉતારી લેવામાં આવતી હતી, તેનાપર **ગ્રાન્ડ માસ્તર** તરીકે ઇમામ દસ્તખત કરી આપતા હતા, અને મિઝલશ ખલાસ થતાં તમામ હાજર રહેલાં

લોકો દાઈ અલ દઆતના હાથનો મુસાફો કરીને ઇમામે કરેલાં દસ્તખતોપર બોસો આપી રૂખસદ થતા હુતા. કેટલાક ઇતિહાસકારો લખી ગયા છે કે આજે જે **મીશન લોઝો** તથા **ફ્રીમેશન હોલો** નજરે પડે છે, તે **ઇસમાઇલીયન ગ્રાન્ડ લોઝના** નમુના તરીકે છે. અને નીસંદેહ છે કે એવી સંસ્થાઓની પહેલ **કેરો**થી થવા પામી છે.

ફાતમાઇઓની સલતનતનાં પહેલાં **મીશર**નું નામ **કોસ્તાત** હતું, પણ જ્યારે એ શહેરનો નવો ભાગ ઇ. સ. ૯૭૨ માં ફાતમાઇઓ તરફથી બંધાવવામાં આવ્યો ત્યારે તેનું નામ **અલકાહીરો** રાખવામાં આવ્યું.

ઉપર વર્ણવેલા **ગ્રાન્ડલોઝ**માં અધિકારીઓ સિવાયના બીજાઓ દાખલ થઈ શકતા નહી અને જે **ઇલ્મ હઝરત અલી** (અ૦)ના પછીથી મંદ પડી ગયો હતો, જેને **સુફી પંથ** કહેવામાં આવે છે, તેને ફરીથી **હઝરત અલી** (અ૦)ના વંશજોએ **ગ્રાન્ડલોઝ**માં સજીવન કરીને મોમીનોમાં તેનો પ્રચાર કર્યો. તે ચાલતા આજના પણ **હઝરત અલી** (અ૦)ના વંશ પાસે નજરે પડે છે, તેથી એકંદર સમજાય છે કે જ્યાં સુધી **ઇમામે ઝમાન**નો આશરો લીધો નથી, ત્યાં સુધી ઇસલામનો તત્વ જેને બીજી રીતે **મૌલાના રૂમી**એ **મગઝ** કરી વર્ણવેલ છે, તે હાથે આવવું મુશ્કેલ છે તે હીસાબે ઇમાનદારોમાં ગણત્રી થવાની નથી, માટે દરેક ઇસલામીની ફરઝ છે કે **ઇમામે ઝમાન**ને ઓળખીને પોતાનો દામન તે **પવિત્ર નુરે ખુદા**ના પગોમાં પાથરી બક્ષીસ મેળવે.

મૌલાના શાહ નીઝાર (અ૦)

પ્રકરણ ૧૭ મું.

ઇમામ મૌલાના શાહ **નીઝાર** (અ૦) હી. સ. ૪૮૭ તે ઇ. સ. ૧૦૯૪ માં **ઇમામત**ની મશનદપર બીરાજમાન થયા, તે વખતે દુશ્મનો બળવાન હોવાથી બાદશાહી શાહ **નીઝાર** (અ૦)ને મળી નહી, એ નામદાર ઇમામનો પુરો લકબ **સૈયદ શાહ** મનસુર અલ નીઝાર બ. **અબ્દલ્લા** (અ૦) હતું.

મૌલાના શાહ **મુસ્તીનસીર બીલ્લાહ** (અ૦)થી જ્યારે શાહ **નીઝાર** (અ૦)ને ઇમામ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા, ત્યારથી સુપેહસાલાર **અમીર ઝયુશ**નું શાહ **નીઝાર** (અ૦)થી બનતું ન આવતું હોવાને લીધે વિરૂદ્ધ ગયો હતો, જ્યારે **હસન બીન સબ્બાહે** ઇમામ શાહ **મુસ્તીનસીર બીલ્લાહ** (અ૦)ના બોલ **શરેઆરમ** ચડાવી **શાહ નીઝાર** (અ૦)ની તરફદારી કરી, પણ દુશ્મનોનું જોર ઘણું હોવાથી મીશર તજીને ઇમામની ખીજમત કરવા **હસન**

સબ્બાહ એરાન તરફ નીકળી ગયો, ત્યારે પાછળથી ઇમામના ફરમાન વિરૂદ્ધ **મુસ્તે અલી** મીશરની બાદશાહતપર બેઠો, અને **શાહ નીઝાર** (અ૦)ને તકલીફ આપવા માટે દુશ્મનો પાછળ પડયા, ત્યારે ઇમામ શાહ **નીઝાર** (અ૦) પોતાના કુટુંબ સહીત **અલેકઝાંડ્રીઆ** તરફ ગયા ત્યાંનો હાકીમ જે મૌલાના શાહ **મુસ્તનસીર બીલ્લાહ** (અ૦)નો મુરીદ હોવાથી ઇમામનો સારો સત્કાર કર્યો, અને શાહ **નીઝાર** (અ૦)ની **બૈયઅત** કરી, તેવા ખબર જયારે દુશ્મનોને ફરી વળ્યા ત્યારે દુશ્મનોના દીલમાં ડર પેઠો તેથી **અમીર ઝયુસે** એક લશ્કર મોકલીને **એલેકઝાન્ડ્રીયા** તરફ ચહડાઇ કરી, ત્યાં ખુનખાર યુદ્ધ થતાં દુશ્મનો ફાવ્યા તે લડાઈ દરમ્યાન **એલેકઝાન્ડ્રીયાનો** હાકેમ માર્યો ગયો, ત્યારે ઇમામ મૌલાના શાહ **નીઝાર** (અ૦) પકડાઇ ગયા, તેવણને ફરીથી મીશરમાં લાવવામાં આવ્યા અને **મુસ્તે અલી**ના હુકમથી ઇમામને મીશરના કેદખાનામાં પુરવામાં આવ્યા, ત્યારે તેવણના કુટુંબને ગામના છેડે એક પુરાણા ઘરમાં પુરી રાખવામાં આવ્યાં હતાં, જયાં સખ્ત ચોકી બેસાડવામાં આવી અને **મુસ્તે અલી**ના સુપેહસાલાર **અમીર ઝયુસ**નું ધારવું એ હતું કે પ્રજામાં જરા ખલબલી છે, માટે હાલમાં જો ઇમામના બચ્ચાંઓને તકલીફ આપીશું. તો શહેરમાં બળવો થશે, અને ફરીથી મુશ્કીલીમાં મુબતલા થઈશું, માટે સંજોગો વચ્ચે જોઇશું અને કાંઇ પણ ફાવત આવતા ઇમામના બચ્ચાઓનું કાટલું કાઢી નાખશું, એ ચીતાર **મૌલાના શાહ ઝએનુલ આબદીન** (અ૦)ની બીમાર હાલત યાદ અપાવે છે, અને ઈમામના ખાનદાનમાંથી બચે બચ્ચું સહીદ થયું છતાં એક બેમાર ઇમામને દુશ્નનો કાંઇ કરી શકયા નહી, જો કે

એ કાફેર ઝાલીમો ઘણા જોરદાર હતા, તેવણે રાજ્ય વૈભવ પોતાના બળ વડે તમામ પ્રાપ્ત કર્યું, પણ ઇમામત એ ખુદાઇ પાવર હોવાથી હકદાર પાસેજ હક રહેતાં તેની તરફદારી હકકે કીધી કે જે સંજોગો વચ્ચે થોડી મુદત વીત્યા બાદ પાછી સુર્ય માફક ઝહાં આશકારા થવા પામી, ત્યારે કાફેરોની બુરી દશા થતાં દુનીયાની લાનતો મલામતો વચ્ચે નજીસ કહેવાયા અને તકલીફમાં મુબતલા થઇને આ દુનીયાંના ચક્કરમાં ભુંસાઇ ગયા, ત્યારે **ઇમામત** તો **હયુલ્લ કયુમની** જાત હોવાથી **કાયમ** અને હાજર રહેવા પામી અને તે આજ સુધી જે સ્થિતીમાં **મૌલાના અલી** (અ૦) હતા, તેજ ગણત્રીમાં આજે **ઇમામે ઝમાન** નઝરે પડે છે, તે સિવાય બીજી રીતે જે લોકો ઇમામની શાન વિરૂદ્ધ મત બાંધીને લોકોને ગુમરાહ કરે છે, તે નથી સમજાઇ શકાતું કે પોતાને કેવી રીતે ઇમાનદારોની હરોલમાં ગણે છે એટલા વીવેચન બાદ મુદ્દાની વીગતપર આવીશું કે મૌલાના શાહ **નીઝાર** (અ૦)ને **મુસ્તે અલી** તરફથી જે કેદમાં પુરવામાં આવ્યાં હતા, તે કેદખાનામાં હી. સ. ૪૯૦ તે ઇ. સ. ૧૦૯૭ અને સંવત ૧૧૫૩ ના કારતક માસની તા. ૨૧ મી એ વફાત પામ્યા; ત્યારે **શાહ નીઝાર** (અ૦)ના ફરઝંદ મૌલાના **શાહ હાદી** (અ૦) જેવણ પોતાના પીતા પછીના ઇમામતના હકદાર હતા, તેવણને **હસન બીન સબ્બાહે** એ **આલમોત** સર કરીને ત્યાં પોતાના માણસો સાથે તેડાવી લીધા, ત્યારે મીશર હંમેશ માટે ઇમામ વગરનું સુનું શહેર થઇ પડયું, તેથી ફક્ત બે પેઢી સુધી ચાલતા પડી ભાંગ્યું અને ઇમામ પાસેથી **મુસ્તે અલી**એ હક છીનવી લીધો ત્યારે તેની ઔલાદ પણ આગળ ન વધતા ટુંકમાં સમાપ્તીને ફેઝે પોંહચી.

હ૦ મુસ્તેઅલીની ઔલાદનો અંત.

પ્રકરણ ૧૮ મું.

મુસ્તેઅલી એ **હઝરત મુસતન સીરબીલ્લાહ** (અ૦)નાં નાના ફરઝંદ થતા હતાં. તેમજ **શાહ નીઝાર** (અ૦) તથા **હ૦ મુસ્તેઅલી**નાં માતા જુદા હતાં, ત્યારે **હ૦ મુસ્તેઅલી**નો મામો એ લશ્કરનો વડો એટલે સુપેહસાલાર હતો, તેના બળ વડે ઈમામ વિરૂદ્ધ લોકો જઇને સુપેહસાલારના ભાણેજાની તરફદારી કરીને તેને બાદશાહી આપી તખ્તનસીન કર્યો. જો કે બાદશાહી તખ્ત સાથે ઇમામતને કાંઇ લાગતું વળગતું નથી, તેમ સંજોગો વચ્ચે ઇમામોએ બાદશાહી ભોગવી છે. તેમ ફકીર પણ બની રહેલા છે. પણ ઇમામતનું નુર તો જે ફરઝંદને નશ કરેલ હોય છે, તેના પાસે રહે છે. ઇમામતના નુર માંહે કદી પણ ફેર બદલી થઇ શકતી નથી, તે પ્રમાણે **શાહ નીઝાર** (અ૦) પાસે ઈમામત રહી ત્યારે **હ૦ મુસ્તેઅલી** પાસે બાદશાહત રહી; છતાં ભોળા લોકોને ભોળવી પોતાનો લશ્કરી દાબ પ્રજાપર રાખીને હમેશાં પ્રજાને ખોટે રસ્તે

દોરવવા સત્તાધારીઓ કોશીષો કરતા હતા. તે ખોટા દબાણના પરિણામે ખુનામરકીઓ થતી અને હમેશાં બાદશાહ તથા પ્રજા હલાકીમાં રહી તકલીફો વેઠતા હતા.

હ૦ મુસ્તેઅલી તખ્તનશી થયા બાદ ઈ. સ. ૧૦૯૬માં **જેરૂશલમ**ને ફરી સુપેહસાલાર **અમીર ઝયુસે** સર કર્યો. પણ તે **મીશર**ને તાબે વધારે વખત ટકી શકયો નહી. કારણ કે ક્રુઝેડનો તુફાન **શામ** તથા **ફલેટીન** પરં ઘેરાઈ રહેલો હતો. તે તુફાને **સલજુકી**ઓ તથા મીશરી સલતનતોને તડખલાની માફક ઉડાડીને ફેંકી દીધું. એ ભંગાણની ચીન્તામાં **હ૦ મુસ્તેઅલી**ની હી. સ. ૪૯૦ માં વફાત થઈ.

હ૦ આંમર એવણ પોતાના પીતાની વફાત બાદ તખ્તનશીન થયાં, પણ **હ૦ આંમર**ની ઉમર નાની હોવાથી **આલાફઝલ**ની હકુમત રહી. ત્યાં સુધી રાજ્ય કારોબાર સારો રહ્યો. પણ જ્યારે **આલાફઝલ**ના દીકરા **સરીફ અલ મઆલી**ના હાથમાં રાજસત્તા આવી, ત્યારે તેની બેપરવાઈને બેદરકારીથી રાજ્યકારોબાર ચાલવા લાગ્યો, તેને પરિણામે જે **બદર અલ ઝમાલી**નાં વખતમાં શહેરો અને કસબાઓ ફત્તેહ કર્યાં હતા, તે એક એક કરીને વાલીએ **ફ્રયનસીયા**એ હાથ કરી લીધા.

ત્રીપોલીની લુટ માર ને કતલ નાશનું પુરેપુરૂં બયાન અહીં લખવાની જરૂર નથી, કારણ કે તેનાથી આપણને કાંઈપણ લાગતું

વળગતું નથી. પણ મુખતેસર એટલુંજ લખવાની જરૂર છે કે જ્યારે **ત્રીપોલી**નો આખરી વખત આવ્યો, અને તેની હાલત સખત તુફાનનાં સખએ જોરદાર ખડગો સાથે અથડાતાં ચુરેચુરા થઈ પડી, ત્યારે મીશરી ફોઝ આવી પહોંચી તે કાંઇ કરી શકી નહી. અને હાર ખાઇને પાછી મીશર તરફ વળી આવી.

ત્વારીખ નવેશતાં લખે છે કે **હ૦ આમર**ની ચાલચલણ સારી નહોતી, અને તે જ્યારે જવાનીમાં આવ્યા ત્યારે બદચલન અને ઝાલીમ નીવડયા, તેથી વઝીરની તેવણપર પુરેપુરી દેખરેખ હતી. તે કારણે **હ૦ આમર** સખત નારાજ હતા, ને ચાહતા હતા કે વઝીરને કોઇના હાથે કત્લ કરાવી નાખું. એટલે સ્વતંત્રપણે રાજ્ય કરૂં, પણ કુદરતની ગતી કાંઇ અજબ કામ કરે છે કે એક વખતે **હ૦ આમર** શહેર બહાર નીકળીને **ઝઝીરા**નાં એક બગીચામાં ફરવા જતાં હતા, કે વચમાં **નીઝારીયા** ફીરકાનાં **ફીદાઈ**ઓએ તેવણને કત્લ કરીને મારી નાખ્યા, એવી રીતે **હ૦ આમર**ની વફાત થતાં **હ૦ આમર**નાં બેગમ હમીલા હતાં, તેટલા વખત માટે **હ૦ આમર**નાં કાકાના દીકરા **હાફીઝ લે દીનીલ્લાહ** કામચલાઉ રાજ્ય ચલાવનાર તરીકે નીમાયા; પણ જ્યારે **હ૦ આમર**ની બેગમને પેટે પુત્રી અવતરી એટલે **હાફીઝે** પોતાનો હક જાહેર કર્યો, ત્યારે **નીઝારીયો**ને બાદ કરતા બીજી પ્રજાએ તસલીમ કરી. એવી રીતે **હ૦ મુસ્તેઅલી**નાં વંશનો છેડો આવ્યો.

બીજી તરફ જે ટોળું એકવીસ ઇમામને માનનારૂં છે તેઓનું કહેવું એવું છે કે **હ૦ આમર**ને એક પુત્ર નામે **હ૦ તૈયબ** હતો.

તેની ઊમર નાની હોવાનાં સબબે રાજ્ય ગાદી **અલહાકીઝને** સુપ્રદ કરી, અને જ્યારે **હ૦ તૈયબ** ઊમરમાં આવે એટલે પાછી રાજ્ય ગાદી પર **હ૦ તૈયબને** બેસાડવા એવી ભલામણ હઝરત આમરની હતી, પણ રાજ્ય કારોબાર **અલહાકીઝનાં** હાથમાં હોવાને લીધે તેણે પોતાને બાદશાહ તથા ઈમામ તરીકે જાહેર કર્યું અને લોકોમાં ખબર ફેલાવી કે **હ૦ આમરને** કોઇ સંતાન નથી. આ વીગત વધુ ફેલાતાં મઝબુત થવા પામી, તેનું કારણ કે તે માટે કોઈપણ રાજ્ય દરબારીએ કે સતાવાળાએ **હ૦ તૈયબને** રાજ્ય ગાદી અપાવવા કોશીશ કરેલી દેખાતી નથી તેમજ ઊપલી ઇતી-યાસીક વીગતો પરથી જણાય છે કે **હ૦ આમરની** વફાત બાદ તેમની બેગમને પેટે પુત્રી અવતરી એટલે રીતસરનો હક **અલહાફીઝનો** કાયમ થયો. સબબ કે તે કુટુંબી હતો. છેવટે એકવીસ સુધી ઈમામને માનનારાઓનો અકીદો એ છે કે **હ૦ તયબ** "પડદે" થયાં છે અને ફરીથી તેનાં વંશમાંથી જાહેર થશે.

---

૯૦ મૌલાના શાહ હાદી (અ૦)

પ્રકરણ ૧૯ મું.

મૌલાના **શાહ** નીઝાર (અ૦)ના ફરઝંદ **મૌલાના શાહ હાદી** (અ૦) હી. સં. ૪૯૦ તે ઇ. સ. ૧૦૯૭માં ઇમામ થયાં. જેવણુ પોતાની માતુશ્રી સાથે મીશરની એક શુન્ય જગ્યાના ખંડીએરમાં રહેતા હતા, તેઓને લેવા માટે **હસન બીન સબ્બાહે** જે ઇરાનમાં આવેલો આલમોત યાને **અલબુર્ઝ** નામે ઓળખાતો પહાડ સર કર્યો હતો, અને ત્યાં ઇમામ **શાહ હાદી** (અ૦)ની ગાદી સ્થાપી હતી, ત્યાંથી બે ફીદાઇ નામે એક **શાહજાદા અસદ** તથા બીજા **અબદુલ્લા બીન ઇસમાઈલને** રવાના કરવામાં આવ્યું, તેઓને **હસન બીન સબ્બાહ** તરફથી ભલામણ કરવામાં આવી કે તમારા જીવને જોખમે ઇમામને તેડીને આવજો નહી તો તમારૂં મોઢું દેખાડશો નહી, એ સુરા સરદારનાં વચનો સાંભળી તે બંને ફીદાઈઓ આલમોતને તજીને બહાર પડયાં તેઓ દીન બ દીન મઝલ કાપતા મીશર આવી પહોંચ્યા અને

ઈમામની શોધખોળ કરતાં પત્તો લાગ્યો કે શહેરથી છેટે એક ખંડીએરમાં તેવણુની માતુશ્રી સાથે પુરવામાં આવ્યા છે, જેને ચારે તરફ સુપેહસાલાર **અમીરઝયુસ**નો સખતમાં સખત પહારો છે, છતાં તે વીર નર જરાપણ અચકાયા નહી અને પોતાની ધારેલી મકસદ તરફ આગળ વધ્યાં. છેવટે પત્તો મળતાં જ્યાં **ઈમામ** તથા તેવણુની માતુશ્રી પુરેલાં હતાં ત્યાં જઈ પહોંચ્યા—એ મધ્ય રાત્રીનો સમય હોવાથી પહારેગીરો ગફલતીમાં પડ્યા હતાં. તે તકનો લાભ લઇ બંને ફીદાઇઓ તે ખંડીએરમાં ઉતરી **ઈમામ શાહ હાદી** (અ૦)ની મુલાકાત લેતાં દસ્તબોશી કરીને જે **હસન બીન સબ્બાહે** વ્યવસ્થા કરી રાખેલ હતી તેનું મુખ્તેસર ચીવેચન કરીને **હસન બીન સબ્બાહ**નાં હાથ દશતકનો લખેલો રૂકો ઈમામની હજુરમાં મુકયો. તે રૂકો વાંચી ઇમામ પોતાની માતુશ્રી સાથે **આલમોત** જવા માટે બહાર પડયા અને મઝલ દર મઝલ આગળ વધવા લાગ્યાં તે ખબર જ્યારે સુપહેસાલાર **અમીર ઝયુસ**ને ફરી વળી કે તેણે ઇમામને પકડી મંગાવવા પછવડે સ્વારો દોડાવ્યા. પણ જેની તરફમાં કુદરત કામ કરતી હોય તેને દુશ્મનો કાંઇ કરી શકતા નથી, એવી રીતે ટુંક મુદતમાં **મોલાના શાહ હાદી** (અ૦) આલમોત જઇ પહોચ્યા જ્યાં **હસન બીન સબ્બાહ** સાથે તમામ **આલમોત**ની **પ્રજા** ઇમામને સામે લેવા આવી અને તેવણુને ઘણાજ અદબ તથા માન સાથે શહેરમાં લઈ ગયા. ત્યાં શહેરની વચ્ચોવચ્ચ એક **ભવ્ય** મહેલ ઇમામ માટે ઉભો કરવામાં આવ્યો હતો. તેમાં તખ્ત રાખવામાં આવેલ હતો, તે

પર રૈનક અફરોઝ થઈ ફરીથી બાદશાહ થવા પામ્યાં. અને સાથે ઇમામતથી પણ રોશન થવા લાગ્યાં, તેથી તમામ રૂદબાર પ્રગણાનાં લોકો શાહ હાદી (અ૦)ની "બૈયઅત" કરીને ઇમાનદાર બની દીને ઇસ્લામ અને મઝહબે ઇસમાઇલીની પાક નીયતે પયરવી કરવા લાગ્યાં એવણ ઇમામ હી. સં. ૫૩૦ તે ઇ. સ. ૧૧૩૫ અને સંવત ૧૧૯૧માં વફાત પામ્યા.

એક ચેલેંઝ.

પવિત્ર કુરાને સરીફમાંથી આગાહી તરીકે ઇમામે ગાયબ થવું અથવા પડદે રહેલું એમ સાબીત કરી આપનારને રૂ. ૧૦૦૦) એક હજાર ઇનામ આપવામાં આવશે તેની મુદત માસ સપ્ટેમ્બર ઈ. સ. ૧૯૧૮ ની આખરી તારીખ સુધીની છે.

લી૦ મીરઝામામદ જીવરાજ

ઓ. સેક્રેટરી,

ઇસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ,

પાલખી મોહલ્લો-મુંબઈ.

ઉપસંહાર.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

આ પુસ્તક પુરેપુરૂં વાંચી જવાથી સમજાય છે કે ઇમામત એ ખુદાઇ નુર છે, તેથી કોઇપણ શત્રુભાવ ધરાવનાર કાફર એ નુરને કદીપણ મટાડી શકતો નથી, બલ્કે એ નુરનો તો ઝળકાટ પર ઝળકાટ છે. અને તે પોતાની ધારેલી ધારણા સુધી સમ્પુર્ણ રહેશે. સબબ કે જ્યારે અબુલ અબાસ જેને અબાસીઓ તરીકે ઓળખાવવામાં આવેલ છે, તે અબુબ અબાસ ઝઝીરાથી જ્યારે દમીશ્કમાં રાજ કરતાં ઉમૈયાહ્ડનાં વંશજોપર ચડી આવલ અને ઉમૈયાઓની હાર થતાં અબાસીઓના હાથમાં ઉમૈયા ખાનદાનના સીતેર ગૃહસ્થો પકડાઇ ગયા. નેવણને દમીશ્કમાં લઈ જઈને શંગશાર કરી મારી નાખવામાં આવ્યું અને મજકુર લાશોપર અબાસીઓએ ખાણો લીધેલ તે ઉપરથી એ સવાલ ઉભો થાય છે કે એક રાજ્ય કરતાં કોમપર અબાસીઓ ફાવીને તેઓને કેવી ફેઝે પોંચાડયો. ત્યારે તે ઝમાનામાં ઇમામ બીલકુલ ગરીબીમાં એક સાધારણ મદીનાની પ્રજા તરીકે રહેઠાણ કરી રહેલા હતા, અને તેના તરફ અબાસીઓ તથા ઉમૈયાઓની પુરતી કડવી નઝર હતી છતાં કાંઇ કરી શકયા નહી, બલ્કે જેમ જેમ ઝમાનો આવતો ગયો તેમ તેમ ઇમામોએ ફકીરી એખતીયાર કરી ગરી-

બીમાં રહ્યા છતાં એક પણ વખત ઉમૈયાઓ તથા અબાસીઓનું વડપણ ન સ્વીકારતાં તટસ્થ રહ્યા, ત્યારે બીજી બાજુ સંજોગો વચ્ચે એ બંને ખીલાફતોએ ઇમામને ગરદન ઝુકાવીને વડપણ કબુલ કર્યું બસ ઇમામી નુરની એ ખુદાઈ છે કે કોઇનાં તાબેદાર ન થતાં સરકશોનાં ગરદન ઝુકાવી પોતાની પવિત્ર લાઇટ સંસારપર નાખી ને લોકોને પોતઃ તરફ રજુ કરાવે, તે સમજનાર લોકો શોધી લે છે, કે જેને ઇમામનાં દીદારની ઇલ્તેઝા હશે.

અજબ જેવું નથી કે પયગમ્બરના ઘરનાં દુશ્મન થયા છે. ત્યારે હીન્દુમાંથી મુસલમાન બનેલા ઇમામ વિરૂદ્ધ જાય એ કાંઈપણ તાજુબ ભરેલું કહેવાશે નહી, કારણ અબાસીઓ તથા ઉમૈયાઓ હઝરત મોહમદ મુસ્તફા (સ૦)નાં વડવાઓમાંથી ઉતરી આવેલાં હતાં, એટલે હઝરત અલી (અ૦)નાં ભાઇયાતોમાં ગણાતા હતા, છતાં, હમેશાં ઇમામતથી ખીલાફ નજરે પડયાં છે. ત્યારે તે પરથી સમજવાનું એટલુંજ રહ્યું કે પછી ભલે ઇમામનાં ખાનદાનથી હોએ કે ઇમામ તરફથી નીકળેલા દાઇનાં હાથે. મઝહબ સ્વીકાર્યું હોય. પણ જેના દીલમાં ઈમાન હશે તથા મઝહબની ખુબીઓ સમજવાની શક્તિ ધરાવતો હશે તેમજ મુલ્લા, મોલવી, કે પંડિતો નાબદા થઈ નહી રહ્યાં હશે, તે હરગીજ ઇમામ સાથે છેવટનાં દમ સુધી વફાદર રહીને છેવટે ઇમામની આશીશો મેળવી આ મુડદાલ દુનીયાને મુકી રાહે બકા તરફ કુચ કરી જસે, ધન્ય છે એવા ધર્મીને. બીજુ બેવકુફો એમ પણ એતરાઝ કરતા નજરે પડે છે કે ઇમામનાં ખાદીમ બનીને ગરીબ સ્થિતિ કેમ ભોગવો છો, તેમજ ઇમામેથી ખીલાફ ચાલનાર માલદાર કેમ દેખાય છે, તે હૈયાફુટાઓ

માટે એટલો જવાબ બસ થશે કે માહજરીન તથા અનસારીન એ બંને કોમોની સ્થિતિ ગરીબ હતી, છતાં ઇસલામપર ફીદા થનારા અલ્લાહ તઆલાના દોસ્ત હતા. ત્યારે કુરેશીઓ ઘણા માલદાર હતાં તે ઇમામ વિરૂદ્ધ વર્તતા હતા, તેથી સીદ્ધ થાય છે કે એ જુની રૂઢી છે તેથી સવાલ સમાઇ જતાં આએ ચોપડીમાં ઈમામનાં મુરીદોની હમેશાં હાલત કેટલીક સંજોગ વચ્ચે ફકીરાના રહી છે, ત્યારે કોઈક વખતે શાહના પણ બની રહેલ છે, એ સઘળા ઇમામનાં મોઝીઝા છે. પણ સાથે વીચારવાનું છે કે ઇમામ સામે થનારા સરકશોનાં કેવી રીતે સર ટુટયા છે અને અંતે ઇઝત આબરૂનાં ચુરેચુરો થતાં લાનતો વ મલામતોનાં કીયામત સુધીના માલ્લેકો બની રહ્યા છે ખુદા બચાવે તેવા ખારજીઓથી અને રાખે પોતાની અમાનમાં. આમીન ? આગળ લખતાં જણાવવાની જરૂર છે કે હાલના જે ઇમામે ઝમાન છે તેના મુરીદોની સંખ્યા ઓછી છે ત્યારે દુનીયાની વસ્તિ બહોળી છે તેના માટે જવાબમાં કે જે વખતે હઝરત ઈમામ હુસેન (અ૦) કરબલામાં લડાઇના મેદાનમાં પડયા ત્યારે તેવણનાં બની રહેલાઓમાં ફક્ત (૭૨) બઉતેર જણા રહેવા પામ્યાં હતાં. તેવી રીતે ઇમામની સનાખ મેળવનારાઓની સંખ્યા હમેશાં થોડી રહે છે, ત્યારે તે પાકજાતની સામે પડનારાઓની સંખ્યા વધારે હોવાથી ઇમામ જહુર પકડે છે, અને પોતાની કામીલા હીકમતથી વધારે સંખ્યાઓને પોતાના કરીને દુશ્મનોને હલાક કરે છે, જે આ ફાતમાઇ ખીલાફતથી પુરેપુરો ધડો મળીશ કે છે તેથી સમજાઈ શકાય છે કે ઇમામી કુવ્વત ધારે તે કરી શકે છે પણ ઇનસાનને એબારત પકડવા માટે પોતાના જીસમપર ધુપ 'છાંવ

જેવો વખત લાવીને દુનીયામાં વસ્તા ઇનસાનોને સબક સીખવે છે કે ઈનસાનો ગરીબીમાં સબર એખત્યાર કરે ત્યારે તવંગરીમાં ફુલાઈ ન જતાં નરમી પકડે.

ફાતમાઈ ખીલાફત માટે જે જે વીગતો આ પુસ્તકમાં છે, તેને સોનેરી અક્ષરે છપાવીને સબક લેવા જેવી છે. સબબ તે વાંચતાં એક એવો ઇમામીઓ સામે આવીને ચીતાર ઉભો થાય છે, કે અવશ્ય તે મોમનનું દીલ ખુલ્લી જઇ હમેશાં ઇમામની તાબેદારીમાં ઇન્તેજાર રહે, તેથી હાલનાં ઇમામે ઝમાનનો સાચો મુરીદ નમુનેદાર બની રહે. ત્યારે વિરોદ્ધીઓ તરફથી વીગતો જુદી જુદી વાંચવા મળે છે જો કે તે લેખકો યુરોપ તરફના હોય છે. તેના માટે જણાવવાનું એટલુંજ બસ થશે કે તે યુરોપીયનોએ જે પોતાનાં લખેલા પુસ્તકોમાં વીગતો લીધેલ છે તે કોઈ વિરોદ્ધીનાં ભોગ થઈ પડેલા સમજાય છે, કારણ કે તે વિરોદ્ધ લખનારાઓ કોઈ જાતની જોરદાર દલીલ રાખતા નથી, અને છેવટે જોઇએ તેટલો વિરૂદ્ધ લખ્યા છતાં અંતે એમ તો કહી ગયા છે કે ફાતમાઇઓ અથવા ફીદાઇઓએ જે કાંઈ કર્યું હતું, તેમાં પોતાનો અંગત સ્વાર્થ સમાએલું નહોતું ફક્ત પોતાના મઝહબનાં રક્ષણાર્થે અથવા ઇમામના દુશ્મનો સામે પડીને કર્યું હતું. એકંદરે તે જોતાં તેઓમાં વફાદારી અને ભલમનસાઈ જોવામાં આવી હતી, અને દરેક રાજ્ય કારોબારમાં અથવા મઝહબી બંધારણ સામે એનારકીસ્ટો કે કાફેરો વિરૂદ્ધ જતાં આવ્યા છે, તેને દબાવવા માટે રાજ્યસત્તા કે ધર્મના યોદ્ધાઓ ડહાપણથી સામે થયા છે, ત્યારે તે એનારકીસ્ટોની પારટીવાળા કે કાફેરોના સંગાતી અધર્મીઓ પાસેથી ખબર લેનારા

વિરૂદ્ધ કોલાહળ કરીને કઢંગા ચીતાર પોતાની એબ છુપાવવાને દુનીયા સામે રજુ કરે છે, જેમ કહેવત છે કે "શાધ કરતાં ચોર ઉતાવળો" એ સર્વે સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતાં એટલુંજ કહેવાને બસ થશે કે ઉપકાર છે તે વિરૂદ્ધ લખનારાઓનો કે જેના પરિણામે સત્ય બહાર લાવવા માટે બંધવોને સુઝ પડીને પરિણામે પુરાણી વીગતો જનસમાઝ સામે તાજી થઈને ઉભી રહી. તે માટે મારૂં કહેવું એટલુંજ છે કે શાબાસ છે દીનના દુશ્મનો તમારી આકેબત બગાડવાને વળી પણ વધારેને વધારે બહાર પડો અને તે તમારા માટીના ઢેકાના સવાલમાં પથ્થરાનો જવાબ લ્યો, અને કીયામત સુધી તેને રૂઝવવા માટે મલમપટ્ટા કર્યાં કરજો પણ યાદ રાખજો એ ઝખમ ઝેરીલો છે કદીપણ રૂઝાશે નહી બલ્કે દીન પર દીન વધારે સડતો જશે. અને કીયામતનાં દીવસે કે જે દીવસ પચાસ હઝાર વર્ષનો થશે ત્યારે કુ કુ કર્તા ફરશો પણ.યાદ રાખજો એ ગધવાળનાં સબબે કોઈ પાસે ઉભો રહેવા નહી દેતા સીધોને સીધો જોખમમાં નાખી દેશે, તે દુઃખની અએ વિરોદ્ધીઓ તમારા પ્રત્યે દયા આવે છે. માટે કહી કહીને કહું છું કે સંભાલો અને સત્યને શરણ જાઓ જેથી કીધેલા કાળા કર્તુકોની બનવા જોગ છે માફી મેળવી આવતી ઇજાથી બચવા પામો.

ઇમામના ગુલામોએ દુન્યાની સપાટી પર શું શું કરી બતાવ્યું છે તે જોતા કહો ઇમામ કેટલું કરી શકે છે, પણ ખુદાઇ નુર હમેશાં દયાળુ છે નહી તો જુઓ અબુ અબદુલ્લાએ મગરીબ આફ્રીકા હાથ કર્યું એ ઈમામની દુવાથી, બીજો ગુલામ ઝોહરે મીશર ફતેહ કર્યો એ ઇમામના પ્રતાપ હતા, ત્યારે હશન બીન સબ્બાહે આલમોતનો

પહાડ વસાવ્યો એ દુવા પણ ઇમામની હતી, ત્યારે ઇમામનાં મુરીદે મગરૂર થવાનું છે જ્યારે તેને સામે પડનારાને ખ્યાલ કરવું એટલું બસ થશે કે ઇમિામનો મુરીદ એક સાધારણ હોએ તેને સાધારણ ન સમજતાં તેની સાથે ભલમનસાઇથી ચાલે જો પોતાને સલામતી અંદર રાખવા ચાહતો હોય, તો ? પણ એ તો નક્કી છે કે છેવટે ઇમામનાં મુરીદો ઇમામથી દુશ્મનાવટ રાખનારને જવા દેશે નહી, પણ સાથે શરત એ છે કે ઝમાનાની રાહ જોઇ રહ્યા છે, ત્યારે ઝમાનો કામ કરતો આગળ વધે છે. અને પરિણામે ઇમામ માટેની સરવે આગાહીઓ આવી ઉભી રહેશે ત્યારે સર્વે પુરેપુરૂં થઈ જતાં પાપીઓમાં ત્રાસ વર્તાશે ત્યારે સાંભળવું નકામું થઈ પડશે, માટે ખોપરીમાં ભેજો રાખનારાઓ હજુ પણ ભેજાને તકલીફ આપો તો સઘળું સમજવું સહેલ થઇ પડશે. ને તે થોડા વખતની સમજ હમેશ માટેની રાહત બની રહેશે.

છેવટે મારે જણાવવાનું એ છે કે આએ વીગતો જે મારા તરફથી રજુ થઇ છે તે હું બે ઇલ્મ છું એટલે જરૂર વધારે વીગતો ઉપયોગી રહી જવા પામી હશે તેથી જો કોઇ મીશનરી વધારે શોધખોળ કરીને લખાણથી વીગતો બહાર લાવશે તો તે ઇચ્છવા જોગ થતાં, વળી ઇમામોની અને ઇસ્માઇલી નીઝારીઓની વધારે લાઈટ પડતા નેકનીયત રાખનારાઓનું વધારે આકર્ષણ થતાં ઘણાઓના જીવનો ઓદ્ધાર થતાં મુક્ત મેળવશે તેનો બદલો ઈમામે ઝમાન જરૂર આપશે. આમીન.

લી૦ એ. જે. ચુનારા.

વહોરાની ઉત્પત્તિ તથા માન્યતાનાં લેખક, ખાદીમે કોમને એક એલતેમાસ.

પ્રજા મિત્ર અને પારસીનાં નવરોજનો અંક જે તા. ૨૧ મી માર્ચ ૧૯૧૮ માં પ્રગટ થએલ છે, તેનાં પાને ૧૯૮ માં "વહોરા કોમની ઉત્પત્તિ તથા માન્યતા" એ હેડીંગ નીચે લેખ આપનાર ખાદીમે કોમ નાં તખલ્લુસ આપનારે જે ઇસમાઇલી ખોજાઓ તથા બીજાઓ નામદાર આગાખાન સર સુલતાન મોહમદ શાહને ઇમામ તરીકે માનનારાઓની લાગણી દુ:ખાવી છે કે જેનાં પરિણામે આએ ફાતમાઇ ખીલાફત નામનું પુસ્તક બહાર પાડીને સત્ય શું છે તે જનસમાજને જણાવવા માટે ખાસ ખાદીમે કોમના લખાણ પરભારા આપીને લખવામાં આવેલ છે. કારણ ખાદીમે કોમનાં તખલ્લુસ ધરાવનારે આગળ પાછળ કાંઇપણ વિચાર કર્યો લાગતો

નથી, તેમજ એક વહોરા કોમની ઉત્પત્તિના લખાણમાં કોઇ પણ જાતનાં કારણ વગર ઇસમાઇલી ખોજાઓને સંડોવીને એક જાતનો ફીતનો બરપા કરવા સરખું ટુંક બુદ્ધિ ભરેલું પગલું ભર્યું છે. તે અમો બતાવતા કહીશું કે મૌલાના શાહ નીઝાર (અ)ને એવણનાં પિતાએ પોતાની હયાતીમાં નશ કરીને જાહેર કર્યું. એવી વીગતો અંગ્રેજી, અરબી, ફારસી, ઉર્દુ તથા ગુજરાતી તવારીખોમાં નજરે પડે છે. ત્યારે તે વિરૂદ્ધ ખાદીમે કોમની કલ્પના અથવા અમુક માણસોની માન્યતા જે નાપાયદાર લાગે છે. તે મનાવવા નીકળવું એ કદી પણ મનાવી શકશો નહી; પણ સામે તમારી ભૂલ તે તમારા ખોટાળા સાથે તમારી સામે ઉભી રહેશે–સબબ હઝરત મુસ્તેઅલીએ સુપહેસાલાર અમીરઝયુશનાં બળ વડે ઇમામ શાહા નીઝાર (અ)પર જુલમ કર્યો. જેવી રીતે હઝરત મુસા કાઝીમે મૌલાનાં શાહ ઇસમાઇલ (અ)પર જુલમ કર્યો હતો. તો હઝરત મુસાકાઝીમની વંશાવળી પાછળ પાંચ સુધીની ચાલતા સમાપ્ત થઈ. તેવીજ રીતે હઝરત મુસતેઅલીની ઓલાદની ફકત એક પહેડી પછી હઝરત આમરથી અંત આવ્યો. એ સમજ સાચા ઇમામ ન હોવાને સુચવે છે.

આગળ ચાલતાં જણાવીશું કે મી. ખાદીમે કોમ જુઓ તપાસો તો જાહેર ઇતીહાસોમાં જણાશે કે હઝરત આમરને ફરઝંદ ન હોવાથી તેવણના કાકાનો દીકરો હાફીઝ ગાદીએ આવ્યો; ત્યારે હઝરત આમરનાં બેગમ હામીલા હોવાથી પુત્રી અવતરી એટલે હઝરત મુસ્તેઅલીનો સીલસીલો બંધ થયો, ત્યારે કેટલાક ફક્ત તમારા જેવા કહેશે કે હઝરત આમરને ફરઝંદ હતા એ અન્યો

સ્વીકારે એ બનવા જોગ નથી, કારણુ કે જો ફરઝંદ હતે તો જરૂર જેમ હુસન બીન સબ્બાહુ હઝરત મુસ્તેઅલીથી વિરૂદ્ધ પડીને શોર ઉઠાવ્યો, તેવી રીતે તમારા લખવા મુજબ જો હઝરત આમરને તૈયબ હતા, તો તે માટે જરૂર શોર ઉઠતે તે વીષે કોઈપણુ ત્વારીખી પાનાઓપર લખેલું જોવામાં આવતું નથી તેથી સીદ્ધ થાય છે કે એ પાછળથી વીગતો જોડી કાઢવામાં આવેલી છે.

બીજુ ભાઇ ખાદીમે કોમને એ પુછીશ કે ઇમામ પડદે થયા, તેનો તમારા પાસે આધાર કયો છે અથવા કયા ખુદાઈ ફરમાનને આધારે કહો છો, ખુદા તો ઇમામ માટે ઈમામે મુબીન ફરમાવે છે એટલે ઇમામ જાહેરતેને વિરૂદ્ધ જઇને ઇમાનદારોમાં ખપવા નીકળ્યાં છે તે કદી પણુ ઈસલામ આલમ પવિત્ર કુરાને સરીફ ખીલાફ તમારી પડદાની વિગત માન્ય રાખશે નહી, અને તેના માટે પરવરદીગાર ફરમાવે છે કે

તું કદી ખુદાની સુન્નતમાં કંઇ અદલબદલ જોઇશ નહી.

જુઓ (કુરાને સરીફ પ્રકરણુ ૩૫ આયત ૪૨) ઉપલો ખુદાઈ ફરમાન શું સુચવે છે તે તપાસીને ખુદાઇ કાયદો તપાસો તો જણુાશે કે જેવી રીતે તમો એકવીસ ઇમામ ગણુેા છો, તેમ ઓગણીસ ઇમામો સુધી તો અમારી સાથે છે, તે વખતમાં મોમીનો ઇમામના દીદારથી મુશરફ થતા હતા, તેમજ ઇમામ પાસેથી હીદાયત મેળવી આકેબત સુધારતા હતા, ત્યારે હાલ ખુદાઈ સુન્નત વિરૂદ્ધ ઇમામ પડદે થયા એમ કહેવા પહેલે જરા આંચકો ખાઓ અને ખુદાઇ ફરમાન ખીલાફ જવાથી બાજ આવો તો ખુદા એ પોતાના નુર વળે

તમોને ખરૂં શું છે તે સુજાડશે બાકી હઠ ધર્મી થઇને જોઇએ તેમ કહો તે માટે તમો જોખમદાર છો.

ભાઈ ખાદીમે કોમ મજકુર લખાણમાં તમો સાહેબ ઇલમીયતના અભિમાનમાં આવીને લખો છો કે:--

"ઇસમાઇલી ખોજાએ અને વહોરા કોમની મઝહબી માન્યતામાં ઘણો મોટો તફાવત છે વહોરા કોમ કલામે સરીફને તેમજ હદીશને માને છે નમાઝ, રોઝા, હજ, વીગેરે બીજા ઇસમાઇલીઓ કરતાં પણ કાંઇક વધુ ભાવથી અદા કરે છે વહોરા કોમ પાસે ધર્મને લગતું તેમજ બીજું સાહિત્ય ઘણું વિશાળ છે.

એના જવાબમાં વધારે નુકતેચીની ન કરતાં એટલુંજ કહીશું કે ભાઇ, ખાદીમે કોમ તમારો દાવો એ છે કે અમો આલીમ છીએ. અમોએ ઇલમ ઘણો હાંશીલ કર્યો છે. તેના માટે અમો કહીશું કે એવા ગમનથી તમોએ વકતનાં ઇમામને હાથમાંથી ખોઇ ને ઇમામ વગરનાં થઇને બેઠા. ત્યારે શું ઇલ્મ શીખીને તેમાંથી એ મેળવ્યું કે જે ખુદાઈ ફરમાનને ખીલાફ હોઈ હદીશે નબવીપર મસ્તકીમપણે ન હોતા ડગમગુપણામાં દેખાતા હો સું એ મુનાશીબ છે, નહીં? હદીશે નબવી નીચે જણાવેલી જોતા જો તમોને ઇનસાફ પસંદ હશો તો જરૂર કહી ઉઠશો કે અમે ઇલમની તકબુરીથી ભુલમાં છીએ, અને તે ભુલ સુધારીને જાહેલીયતના મોતથી બચવા માટે ઉતાવળે ઇમામની શોધખોળ કરી ઇમામે ઝમાનનાં ગુલામ બની રહેશો.

હદીશ.

લવ ખલતલ અરઝા મીન ઇમામુઝ ઝમાન લા માતત બે અહલેહા વ મન માતા વલમ યારફ઼ા ઇમામુઝ ઝમાનેહી માતા સાંઅતન ક મયતીલ જાહલીયતા અલ જાહેલું ફીન નાર.

ભાવાર્થ.

એક પળ પણ ઇમામ વગર જમીન ખાલી નથી અગર જો હોય તો બધા માણસો મરી જાય, અને જે કોઇ મરી ગયો અને પોતાના જમાનાનાં ઇમામને નહી ઓળખ્યો. તે જાહેલ થઇ મરી ગયો અને તે જાહેલ દોઝખમાં જશે.

ત્યારે ભાઈ સાહેબ ખાદીમે કોમ તમો દીલને ઠેકાણે લગાડીને બતાવો કે ઇલમ શીખીને તમોએ જાણ્યું શું કે ઇમામ પડદે થયાં જે ઇમામની શાનને ખીલાફ છે. અથવા ઇમામ છુપાએલા છે, જેને અલ્લાહુતઆલા પોતાના કલામે પાકમાં ઇમામે મુબીન કહે છે. તેપરથી અલ્લાહના ફરમાન વિરૂદ્ધ જતાં નજરે પડો છો, ત્યારે ઇમામ ગેરહાઝર છે; એમ સમજવું તે ઉપલી રસુલીલ્લાહની હદીશથી જુદું છે, છતાં જો તમો હઠધર્મી બનીને ઉપલો લખાણ પાછો નહી ખેંચી લેવા ચાહતા હો તો બતાવો કયા અલ્લાહનાં કલામોથી અથવા રસુલીલ્લાહનાં ફરમાનોથી ઇમામ પડદે થયા એવું સાબીત કરી શકો છો, અને તે માટે અમો ખાત્રીથી કહી શકીએ છીએ કે રસુલીલ્લાહ તથા પાક અલ્લાહના ફરમાનો તો હમેશાં ઇમામની મોજુદગી બતાવે છે, ત્યારે તમો આલીમ હોઇને કારણ શું છે કે તે પાક નીયાઝના ફરમાન વિરૂદ્ધ કોઇએ જોડી કહાડેલી બીનાને બહાર લાવનારાઓના બંદા બની બેઠા છો, અને જ્યારે તમો ઇસલામ છો તો તમારી ફરજ એ હતી કે અલ્લાહતઆલાના ફરમાનને માનીને રસુલે કરીમની વર્ણવેલી વીગતોપર મજબુત રહેવું, નહી કે ગાદરીઆ પ્રવાહ પ્રમાણે વર્તવું કે જેમ એક મેંઢા ચાલે કે તે તરફ

રૂખ કરીને ઘસડાયા કરવું, એમ વર્તવું એ ઇલ્મને એબ લગાડનારૂં છે. માટે ભાઇ ખાદીમે કોમ હવે સત્વર થાઓ અને અલ્લાહુતઆલા તથા રસુલ કરીમનાં ફરમાન સરોચશ્મ માથે ઉપાડીને ઇમામે વખતની શોધખોળ કરવા મંડી પડો. તો તમારાપર ખુદાઈ નુરની રહેમત થતા તે પોતે રસ્તો સુઝાડશે, તેને પરિણામે તમો ઇમામનાં દીદારથી મુશરફ થતા ઇમામની બૈયઅતમાં આવવાના હકદાર બનશો, અને કલ્લામે રબ્બાની તથા હદીશે નબવીથી ખીલાફ ચાલતાં બચી હમેશ માટેનો આરામ મેળવશો.

પ્યારા બીરાદર ખાદીમે કોમ વળી તમો આગળ ઉમેરતાં જણાવો છો કે,

ખોજા ઈસમાઈલીઓની માન્યતા જુદીજ રીતની હોવાથી તેઓમાં ન તો એવું સાહીત્ય જોવામાં આવે છે ન તો તેઓ સાહીત્યનો અભ્યાસ કરવો ધર્મની નજરે જરૂરી સમજે છે.

ઉપલા લખાણનાં જવાબમાં એટલું જણાવવાનું બશ થઇ પડશે, કે પોતાની માને કોઇ ડાકણ કહેતો નથી. પણ હું એટલું તો છાતી ઠોકીને કહીશ કે જે ઇલ્મે મનતક કહેવાય છે કે જેના વડે ખુદાઈ દીદાર નશીબ થાય છે, તેનો તમામ ખઝાનો ઇસમાઇલી ખોજાઓનાં હીસ્સામાં આવેલો છે. પણ તે મહાન ચીજ હોવાથી મખફી રાખવામાં આવેલ છે. છતાં તે રમઝની ખાહેશ રાખનારાઓને બક્ષવામાં આવે છે. ત્યારે પબ્લીક દીનનાં એહકામો માટે તમો ખોજાઓપર ટીકા કરો. એ બનવા જોગ છે. કારણ કે ખોજાઓ પાસે ઇલમનો મગઝ છે, તેથી ખોજાઓ શાન્ત ભાવનાથી ઇલમપર

અમલ કરીને, ગડબડ કરતા નજરે પડતા નથી. ત્યારે ઝમાનો ગડબડીઆ અને બડબડીઆનો છે, નહી તો તમોએ જે ઇશારો કલામે શરીફ, રોઝા, નમાઝ તથા હજ માટે કરેલ છે, તે તમારી ગલત ફહામી તથા મોડી તોડીને લખવાની ઉતાવળ ભરેલી રૂઢી એખતીયાર કરીને તમો પોતાને ખરાબ લગાડવા જેવા જુઠાઈ ભરેલા પગલા ભર્યાં છે, તે અમારા આ લખાણુપરથી સિદ્ધ થઈ શકશે ઉપરાંત જ્યારે ઇલ્મનો સાહેબ અમારી પાસે મોજુદ છે, ત્યારે શોધખોળ કરીને શોરો ગુલ ફેલાવવાની અમોને કાંઇ જરૂર નથી. છતાં જ્યારે તમોએ ઇસમાઇલી ખોજાઓ માટે કોઇક મૂર્ખા પાસેથી વીગતો મેળવીને ખોટું સાચું ચીતરી દીધું છે. ત્યારેજ અમો સાચા છીએ તે સાબીત કરવા દુ:ખી દીલે કલમ ધરી, તેના માટે ક્ષમા ચાહીએ છીએ, અને કહીશું કે ઇમામ માટેની વીગતો મેળવોને કીનારે નહી બેસી રહેતાં વહેદતના દરીઆમાં ડુબકી મારો તો મોતી હાથ લાગી જશે.

કદાચ જોઇએ તેટલાં ઇલમ ભણેલાં કે આલીમ હો પણ રસુલીલ્લાહ નો ફરમાન છે કે

હદીશ.

મન યારફા શરીઅતો વલ હકીકત બીલા ઇમામ ફકદ કફેર.

યાને

ઇમામ વગર શરીયત તથા હકીકતને જાણનાર ખરેખર ગુમ્રાહ થાય છે.

ત્યારે ઇમામની મુલાકાત વગર આલીમપણો ગુમરાહીમાં પણ ગણાય, કારણ કે ધર્મના ખાસ તત્વો ફીલાસોફી ઇમામની ગેરહાઝરીમાં બીલકુલ હાશલ થઈ શકતી નથી અથવા ઈમામ સિવાય બીજાની ગુઝાસ નથી કે મારેફત સમજાવી શકે, ત્યારે પરવર દીગાર પોતાના પાક કલામે સરીફમાં ફરમાવે છે કે,

આયત.

યવમા નદઉ કુલ્લે ઉનાસીન બે ઇમામે હીમ

મતલબ.

કીયામતના દહાડે બધા લોકો પોતાના ઇમામની હાજરી હેઠળ ઉભા રહેશે.

ત્યારે વહાલા બીરાદર ખાદીમે કોમ બતાવો કે તમોએ કયા ઇમામને જોયલ છે, કે તેને ઓળખીને તેના દામનગીર બની રહેશો ભાઇ સાહેબ ઇલ્મ તો એમ સમજાવે છે કે ઇમામને ઓળખો એટલે તમામ રમઝ મેળવી શકશો, બાકી હજ, નમાઝ, રોઝા, એ કાંઇ ઇલ્મ નથી એ તો એક દીનના અહેકામો છે, બાકી જાણવાનો તથા જણાવવાનો તો ઇમામને છે કે જેની સહાયતાથી કીયામતને દીવસે છોટકો થતાં બહેસ્તનાં વારેસ તરીકે ઓળખાવવાનો બની શકશે.

નહી તો યાદ રાખજો જેમ પરવર દીગારે ફરમાવ્યું છે કે,

આયત.

મન કાના ફી હાઝેહી આમા ફહુવા ફીલ આખેરા આમાવ અઝલો સબીલા.

મતલબ.

જે કોઈ આએ દુનીયામાં આંધળો છે. તે પેલી દુનીયામાં આંધળો રહેશે.

માટે ઇલ્મનો મગઝ હાશીલ કરીને ઇમામે ઝમાનને મેળવવા માટેની બીનાઈ મુરશીદ કામીલને હાથે હાસલ કરો, અને અલ્લાહના પાક કલામોને જે ઇલઝામ લગાડવામાં આવેલ છે તેથી બચીને નેક બખતોમાં સામેલ થાઓ કારણ હદીશમાં છે કે,

હદીશ.

વ અલયકુમ બે મારફતે ઇમામે ઝમાને કુમ ફસઇયદ મન અરફા ઈમામે વક્તેહી વ યબાયા અહુ વ રકમાહુ અલા નફસેહી વ માલેહી વ અવલાદેહ

મતલબ.

અને તમારી ફરઝ છે કે તમો તમારા જમાનાનાં ઈમામને ઓળખો કારણ કે નેક બખ્ત તે શખ્સ છે કે જે પોતાના ઝમાનાના ઇમામને ઓળખે અને તેની બૈયત કરે અને પોતાના માલનો જાનનો તથા અવલાદનો તેને માલીક સમજે.

એટલી વીગતો જણાવવા પછી ખુલ્લેખુલ્લું સમજાઇ શકે છે કે ઇમામ પડદે છે, અથવા ઇમામ ગાયબ છે, એમ માનવું એ ઇસ-લામની રૂએ ખીલાફ તથા અક્કલથી બઇયદ છે, તેથી આકેલરા ઇશારત બસ અસ્ત યાને અક્કલમંદને ઇશારો બસ છે એટલું લખીને મારી કલમને રોકી રહેવા પહેલે પરવરદીગાર પાસેથી

યાચના કરતા ચાહીશ કે અય પરવર દીગાર અમારા દીની બીરાદરોને ઇમામે ઝમાનની સનાખ આપ, વળી એ પાક એ નીયાઝ અમારા ઇસમાઇલી ભાઇઓને પવિત્ર ઈમામ વિરૂદ્ધ નુકતે ચીની કરતા બચાવ, જેથી નુરનો ઝરો તેઓનાં અંતઃકરણમાં વહેતા ઈમામે વકતના દીદાર નસીબ કરે.

આમીન શુમા આમીન

લા. ખાદીમે બીરાદરાન એ. જે. ચુનારાનાં સલામ અલયેક.

લાઇબ્રેરીઓમાં રાખવા જોગ પુસ્તકો.

ફાતમાઇટ—ખીલાફત

ઈ. સા. ઉ. મંડળના જાથુકના ગ્રાહકો થઈ ઉત્તેજન આપનારા
સદ્ગૃહસ્થોના નામની યાદી.

૩૦	શેઠ સફરઅલીભાઇ કરીમ	મુંબઇ
૨૫	મુખી લાલજીભાઇ દેવરાજ	,,
૨૫	શેઠ હાજીમામદ રહીમતુલ્લા જેનુલાબદીન	,,
૧૦	,, રેમતલાભાઇ રામજી રંગુનવાળા	,,
૧૦	,, સાલેમામદ પદમશીની કું.	,,
૫	,, આલીજાહ અલીદનાભાઇ અલીમામદ	કરાંચી
૫	,, જાફરભાઈ શેરમામદ	મુંબઇ
૫	,, વીધ્યા વીનોદ કલબ	,,
૫	,, મુરાદઅલીભાઇ ગુલામહુસેન નગીનાવાળા	,,
૫	,, ઇસમાઇલભાઈ લાલજી ખુટવાલા	,,
૫	,, મુખી પુંજાભાઇ જશરાજ	,,

૫	શેઠ વશનજીભાઇ સોમજી	મુંબઇ
૫	,, જાફરભાઈ લધા કલકત્તાવાળા	,,
૫	,, કાસમભાઇ હાસમ મેવાવાળા	,,
૫	,, રેમતલાભાઈ લાલજી દેવરાજ	,,
૫	,, વલીમામદભાઇ લાડક મુખી	,,
૫	,, મામદહુસેનભાઈ સુમાર શીવજી	,,
૫	,, રેમતલાભાઈ અલીભાઇ વારસ	,,
૫	,, નાનજીભાઈ ઝવેર	,,
૫	,, જીવરાજભાઇ આશર	,,
૫	,, પીરમામદભાઇ હાસમ મુખી	,,
૪	,, કરમાલીભાઈ કલ્યાણ	,,
૩	,, અલીમાહમદભાઇ ગુલામહુસેન ચણાકુમરાવાળા	,,
૨	,, નુરમામદભાઇ અલીમહમદ રંગવાળા	,,
૨	,, કરીમભાઇ ભીમજી પુંજા	,,
૨	,, ગુલામહુસેનભાઇ બંદાલી સોમજી	,,
૨	,, જાફરભાઇ મહેરઅલી	,,
૨	,, વીરજીભાઇ વેલમહમદ	,,
૨	,, અબદલાભાઇ મામદ	,,
૨	,, નવરોજઅલીભાઇ હીરજી	,,
૨	,, જાનમામદભાઇ અલીભાઈ ચામડાવાળા	,,
૨	,, મીશનરી હુસેનીભાઈ જંગબારવાળા	,,
૧	,, ગુલામહુસેનભાઇ ભાણજી	,,
૧	,, હાજીભાઇ ગુલામહુસેન	,,

૧ શેઠ મેહેરઅલીભાઇ જમાલ મુંબઇ
૧ ,, હસનઅલીભાઇ પીરભાઇ ,,
૧ ,, મામદભાઇ વલી નાજર ,,
૨ ,, હુસેનભાઈ દેવજી સુતરવાળા ,,
૧ ,, ધરમસીભાઇ પુંજા રછવાળા ,,
૧ ,, રજબઅલીભાઇ કાનજી મુખી ,,
૨ ,, દાઉદભાઇ કાનજી ચણાકુમરાવાળા ,,
૧ ,, અબ્દુલમામદભાઈ અલીરખ્યા હાસમ ,,
૧ ,, પીરભાઈ નથુ ,,
૧ ,, હબીબભાઈ લધા કામડીયા ,,
૧ ,, ગુલામહુસેનભાઇ હબીબની કું. ,,
૧ ,, હુસેનભાઇ નેણશી પીરભાઇ ,,
૧ ,, કાસમભાઈ શીવજી લાલજી ,,
૧ ,, કાસમઅલીભાઇ લધા ,,
૧ ,, જુમાભાઇ સોમજી ,,
૧ ,, ધારસીભાઇ અલુ સાદવાળા ,,
૧ ,, ધારસીભાઈ વઇયા ,,
૧ ,, જીવરાજભાઇ અલાદીન પાંઉવાળા ,,
૧ ,, ગુલામહુસેનભાઇ વીરજી સોડાવાળા ,,
૧ ,, બાબુલભાઇ જાનમામદ ઘીવાળા ,,
૧ ,, અલીભાઇ રવજી ,, ,,
૧ ,, મેહેરઅલીભાઇ લાલજી ,,
૧ ,, જુમાભાઇ મામદ દમણીયા ,,

૧	શેઠ સંગજીભાઇ નાનજી	મુંબઇ
૧	,, કરમાલીભાઇ હીરજી	,,
૧	,, હાસમભાઇ નથુ ટોપીવાળા	,,
૧	,, આમદભાઇ રેમતલા	,,
૧	,, રેમતલાભાઇ વાલજી	,,
૫	,, ઇસમાઇલભાઇ વીરજી માઘાણી	,,
૧	,, રાશીદભાઇ દેવજી આડદ	,,
૧	,, ખુશાલભાઇ મોતી	,,
૧	,, રમજાનઅલીભાઇ કરીમ	,,
૧	,, ફાજલભાઇ લધા	,,
૧	,, રજબઅલીભાઇ ખીમજી	,,
૧	,, ગુલામઅલીભાઇ વરીંદ મુખી	,,
૨	,, કાદરહુસેનભાઇ મેહેરઅલી	,,
૧	,, ચતુરભાઇ શરીફ	,,
૧	,, કરમાલીભાઇ કચરા	,,
૧	,, રજબઅલીભાઇ માણુક જંગબારવાળા	,,
૧	,, હસનઅલીભાઇ બચુ રાજન	,,
૧	,, ઇસમાઇલભાઇ મુળજી રાજન	,,
૧	,, પ્રેમજીભાઇ ગીગા દેવજી	,,
૧	,, ઇબરાહીમભાઇ કાનજી	,,
૮	,, સુલતાનભાઇ અબુલહુસેન	કરાંચી
૫	,, મામદભાઇ હાસમ ચાંદુઆણી	,,
૫	,, હુસેનભાઇ વારસ મહમદ રેમુ	,,

૩	શેઠ મહેદીભાઇ હસન એન્ડ કું.	કરાંચી
૨	,, અબ્દરસૂલભાઇ સુલેમાન	,,
૨	,, મીશનરી થાવરભાઇ ગુલામહુસેન	,,
૨	,, સાબાનભાઇ ચોહીબા	,,
૧	,, અબદલાભાઇ ભલેદીનાણી બી. એ.	,,
૧	,, મોતીભાઇ જલા	,,
૧	,, જાફરભાઈ અને કું.	,,
૧	,, બંદાઅલીભાઇ કાસમ	,,
૧	,, જાનમામદભાઇ ભાણજી	,,
૧	,, વેલજીભાઇ ગુલામહુસેન	,,
૧	,, હસનભાઇ મામુ	,,
૧	,, કરીમ વા. ઇબ્રાહીમ	,,
૧	,, વલીભાઇ ફાજલ	,,
૧	,, અલીદીનાભાઇ મુખીમામુ	,,
૧	,, પી. અલાંના બ્રધર્સ	,,
૧	,, ફધુભાઇ પીરૂ ખાલકદીના	,,
૧	,, સબજાઅલીભાઇ મુખી રમજાન	,,
૧	,, ગુલામહુસેનભાઇ વરૂ	,,
૧	,, કા. ઉધભાઇ સાલુ	,,
૧	,, માસ્તર મુરાદઅલીભાઇ વલી	,,
૧	,, ફકીરમામદભાઇ વલી	,,
૧	,, હુસેનભાઇ કરીમ	,,
૧	,, મામદભાઈ જાફર કરમાલી	,,

૧ શેઠ હુસેનીભાઇ નુમાણી કરાંચી
૧ ,, કાસમભાઇ મુખી મામદઅલી ,,
૧ ,, મુરાદઅલીભાઇ દાતુ ,,
૧ ,, આમદભાઇ પીરૂદીના ,,
૧ ,, જુંમાભાઈ શરીફ ,,
૧ ,, ઈબરાહીમભાઈ મામદ ,,
૧ ,, વાલજીભાઇ જશા ,,
૧ ,, કરીમભાઇ વાલજી ,,
૧ ,, જીવણભાઇ સોમજી ,,
૧ ,, અલુભાઇ ગુલામ ,,
૧ ,, અલીનુંભાઇ વલી ,,
૧ ,, હાસમભાઇ ગુલુ ,,
૧ ,, હુસેનભાઇ મોંઘા ,,
૧ ,, આસરભાઈ અબદલા ,,
૧ ,, કાસમભાઇ ગુલામહુસેન ,,
૧ ,, મામદભાઇ ઇસમાઇલ ,,
૧ ,, કારાભાઇ કરીમ ,,
૧ ,, ઇસાભાઇ નુરૂ ભલુ ,,
૧ ,, જાદવજીભાઈ ખીમજી ,,
૧ ,, ગુલામહુસેનભાઇ હરજી ,,
૧ ,, અલીભાઇ ઇબ્રાહિમ ,,
૧ ,, કેશવજીભાઈ જાનુ ,,
૧ ,, કાસમભાઇ મામદ તેજા ,,

૧	શેઠ	મામદભાઈ અલીદીના વલી	કરાંચી
૧	,,	જાનમામદભાઈ ભાણજી	,,
૧	,,	ચાગલાભાઈ હુશેની	,,
૧	,,	વલીભાઇ ફાજલ	,,
૧	,,	શીવજીભાઇ શુમાર	,,
૧	,,	શીવજીભાઇ શુમાર કપડાવાળા	,,
૧	,,	કે. ફધુઆણી	,,
૧	,,	એફ. અલીદીના	,,
૧	,,	પી. અલાના બ્રધસ	,,
૧	,,	અલારખ્યાભાઇ અલાદીન	,,
૧	,,	જાફરભાઇ અને કું.	,,
૧	,,	ગુલામહુસેનભાઇ રેમતલા	,,
૧	,,	રેમતલાભાઈ વલીમામદ	,,
૧	,,	ખટાઉભાઇ અલારખ્યા	,,
૧	,,	કાનજીભાઈ મામદ	,,
૨	,,	નાનજીભાઈ રતનસી	બરમા
૧	,,	મગનભાઇ મામદ	,,
૧	,,	હાસમઅલીભાઇ પીરાણી માસ્તર	,,
૧	,,	ઇસમાઇલભાઈ શીવજી	,,
૧	,,	મામદભાઈ અબદલા	,,
૧	,,	રજબઅલીભાઇ ખાનમામદ	,,
૧	,,	પીરભાઇ ગોવીંદજી	,,
૧	,,	મુમના જીવરાજભાઈ ઇબ્રાહીમ ભાણવડવાળા	,,

૧	શેઠ કામડીયા મામદભાઇ કુંવરજી	બરમા
૧	,, વારસ જીવાભાઇ ભાણુજી	,,
૧	,, આલીજાહ અલીભાઇ માહમદ	,,
૧	,, કામડીયા ઇસમાઇલભાઇ હકીમજી	,,
૧	,, પ્રેસીડેન્ટ ચકુભાઇ માધવજી	,,
૧	,, વાઇસ પ્રેસીડેન્ટ મામદભાઇ જશરાજ	,,
૧	,, લાલજીભાઇ જીવા	,,
૧	,, કુંવરજીભાઇ કચરા	,,
૧	,, ગુલામહુશેનભાઇ નાનજી	,,
૧	,, ફેજુલાભાઇ નાનજી	,,
૧	,, કાનજીભાઇ વસ્તા	,,
૧	,, અબદલાભાઇ ફાજલ	,,
૧	,, રેમતલાભાઇ મામદ	,,
૧	,, શુમારભાઇ બોધા	,,
૧	,, ગુલામહુશેનભાઇ મામદ	,,
૫	,, જી. એચ. મુખી	કોટડા શાંગાણી
૪	,, ઇસમાઇલભાઇ જાફર	કુરલા
૪	,, લાલજીભાઇ બોધા	નાગપુર
૨	,, મેહેરઅલીભાઇ પીરભાઇ	થાણા
૨	,, મામદભાઇ ઇસમાઇલ ખેરાજ	વાંદરા
૨	,, હમીરભાઇ લાખા સીમક	રામકીબજાર
૨	,, ગુલામહુશેનભાઇ છગન	થાનરોડ
૨	,, કામડીઆ તેજાભાઇ ભીમજી	ગોંદીયા

૧ શેઠ અબદલાભાઇ જીવરાજ	કુરલા
૧ ,, જાફરભાઈ દામજી	કારેપલી
૧ ,, રેમતલાભાઇ નથુ છત્રીવાળા	પુના
૧ ,, મેરાલીભાઈ જાનમામદ	વેશાવા
૧ ,, જાફરભાઇ મામદ	સાતપાટી
૧ ,, નુરમાહમદભાઇ માહમદ દમણવાળા	સલેટી
૧ ,, ઇબરાહીમભાઇ વાલજી	આમગાવ
૧ ,, રાસીદભાઇ કાનજી વેરસી	બલદીયા
૧ ,, કરમાલી વાલજી શી. ઇ. ઈ. લાયબ્રેરી	ખાખરડા
૧ ,, મુસાભાઇ જાનમાહમદ	નવસારી
૧ ,, ખાનમાહમદભાઇ વીરજી	રતોલ
૧ ,, જૈનુલાબદીન નુરૂદ્દીન ઇસમાઇલી	પુના
૧ ,, કાસમભાઇ મામદ	વેશાવા
૧ ,, મોહનભાઇ ઓધા	રતોલ
૧ ,, એન. એચ. બકશી ઇન્જીનીયર	પોકરવાડી
૧ ,, ગુલામઅલીભાઇ કાળીદાસ ભોજાણી	ધોળેરા
૧ ,, ઇસુફઅલીભાઇ મેઘજી વેલશી	,,
૧ ,, કાસમભાઈ ગીગા	બસરા
૧ ,, મામદભાઇ જુમા ગીગા	પ્રભાસપાટણ
૧ ,, નુરમાહમદભાઇ નાનજી	ફેદરા
૧ ,, સબજાઅલીભાઇ જાનમામદ	કલ્યાણી
૧ ,, હુશેનભાઇ ઇબ્રાહીમ	,,
૧ ,, મુરાદઅલીભાઇ હસનઅલી	ધારેશ્વર

૧	શેઠ નજરઅલીભાઇ શરીફ	મુંબઈ
૧	,, અલીભાઇ ડાહ્યા	બોરી
૧	,, ઇભરાહીમભાઇ રવજી	ઉના
૧	,, સૈયદ બાવા સાહેબ અહમદઅલી	પીરાણા
૧	,, મામદભાઇ નારણ	દેવગામ
૧	,, હાસમભાઇ ઇબ્રાહીમ કું.	બેલગામ
૧	,, નુરમામદભાઇ જીવા એન્ડ સન્સ	સોલાપુર
૧	,, મામદભાઇ મેરાલી	કચ્છ અંજાર
૧	,, ઇભરાહીમભાઇ વલી	વરધા
૧	,, મોહનલાલભાઈ મામદ	લોઠલા
૧	,, હસનભાઇ શરીફ સંઘજી	ભાવનગર
૧	,, બચ્ચુભાઇ હબીબ	નાગપુર
૧	,, રેમતલાભાઇ મુલ્લા	કટંગી
૧	,, સૈયદ મીરૂમીયાં નજરઅલી	પીરાણા
૧	,, પી. મનજી પેથા	દેસલપુર
૧	,, મુસાભાઇ અલારખ્યા	મંજલ મંગવાણા
૧	,, માવજીભાઇ ઇસા	મોલમીન (બરમા)

આફ્રીકાના ગ્રાહકો.

૩૦	શેઠ શીયા ઈ. ઇસમાઈલી કાઉન્સીલ	મંજુગા
૨૫	,, હબીબભાઈ કલ્યાણ	કીલીન્ડોની
૨૫	,, મામદભાઈ વેયાં ગાંગજી	કંપાલા
૨૫	,, હાસમભાઈ માવજી	જંગબાર

૧૫	શેઠ	હાશમભાઈ જમાલ	કીસુમુ
૨૫	,,	અલીભાઇ આમદની કું	નઇરોબી
૧૦	,,	અબ્દરસુલભાઈ સોમજી	ઠાંગા
૧૦	,,	હુસનઅલીભાઈ ધરમશી	ભાગામોયા
૫	,,	રાસીદભાઇ અલાદીન	છોલા
૫	,,	પીરભાઇ ડોસા	ગોબીન
૧૦	,,	મેહરઅલીભાઇ લાલજી	મુંબાસા
૫	,,	અલીભાઈ હશનઅલી	ભામામોયા
૧૦	,,	કાનજીભાઈ નાનજી	ધારેસલામ
૫	,,	જાદવજીભાઇ ધરમસી	ભાગામોયા
૨	,,	હુશેનભાઇ સચ્ચુ કચ્છ અંજારવાળા	ધારસલામ
૨	,,	અલીભાઈ જીણા	,,
૧	,,	મહમદઅલી ભલુ લાખાવેલાણી	જંગબાર
૧	,,	હુશેનભાઇ સુલેમાન	મુંબાસા
૧	,,	નુરમામદ ઝવેર મહાત્મા	મુંબાઇ
૧	,,	ગુલામહુશેન મેરાલી કાનજી	,,
૨	,,	જાફરઅલી કાસમ પીરૂમામદ	,,
૧	,,	રહીમભાઇ ગુલામહુશેન	,,
૨	,,	અલીમામદ મેઘજી	,,
૧	,,	ગુલામહુશેન ગાંગજી	,,
૧	,,	ધારસીભાઇ રવજી	,,
૧	,,	કરમાલીભાઇ રેમતુલા મુરાજ	,,

વાંચવા લાયક પુસ્તક.

આગાખાની ખુદાઇનો ઝળકાટ.

લગભગ (૩૦૦) ત્રણસો પેજનું દળદાર પુસ્તક અને કપડાંની પાકી બાઇન્ડીંગ.

મજકુર પુસ્તકમાં જે પંડિત રાધાકૃષ્ણે આગાખાની ખુદાઇ નામનું પુસ્તક બહાર પાડેલું છે, તેનો પુરેપુરો વીગતવાર લખાણથી જવાબ આપવામાં આવેલ છે, અને તેમાં બતાવવામાં આવ્યું છે કે, આગાખાની ઇસમાઇલી મઝહબ દુનીયાનાં તમામ મઝહબોથી શ્રેષ્ઠ છે. તેમજ તેનાં વિરૂદ્ધ દ્વેષભાવ ધરાવનારા અને કનિષ્ટ બુદ્ધીનાં અધિકારી પંડિત રાધાકૃષ્ણ તથા તેનાં બીજા નંબરમાં એહલજી ધનજી કાબા તથા ત્રીજા નંબરે આવેલા ડોળધાલુ ઇસમાઇલી મી. અલીભાઇ દેવરાજે પોતાની બુદ્ધીનો ગેરઉપયોગ કરીને જે ચીથરે હાલ ખોટા તથા દંભિક લખાણ કરેલા છે તેને ડંડાશિકન જવાબ આપીને સત્ય શું છે. તેની જનસમાજને પુરેપુરી સમજ આપેલ છે.

કિંમત એક રૂપીઓ.

લખો ઇસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ,

પાલખી મોહલ્લો–મુંબઈ. નં. ૯

ઇબ્રાહીમ જુસબ વર્તેજી કૃત.